

sanguinis fatis magis p̄uidet de patrimonio crucifixi nō caret vito acceptiōis psonar. Cōcor, idē Tho. h. i. q. lxiiij. ar. ii. Idē Tho. dicit. q. ea. ar. i. q̄ p̄tinet ad acceptiōē psonarū si q̄s p̄moueat ad p̄lationē vel ministeriū aliquē: ga- diues est vel q̄a cōsanguineus vel amicus ē: q̄a diuitiē vīl parētela nō est cōdītio faciēs ad causam ppter quā ille di- gnus sit tali dono. s. p̄lationis vel ministeriū: sed sufficiēs sciētia cū bonitate p̄tinet ad acceptiōē psonarū s̄m loā. Neapol. in quodf. Dispēsatē ē iura cōia vel particularia sine causa rōnabilī magis circa vnā psonā q̄s alia: pura q̄a est amic⁹ vel cōsanguine⁹ vel diues & hmōi: vt si dispēsat ante legitimā etatē: vel p̄moueat vel habeat curā aiarum vel dignitatē alijs: q̄a amicus vel p̄sanguineus vel diues vel potēs & hmōi. Non em̄ pauper & extraneus etiā si sit priori aptior: vel si abbas vel prior dispensat cū subditis aliquibus in esu carniū: in ieiunijs: in vigiljs & laborib⁹ nō q̄a magis indigēat vel alia rationabilī causa: sed quia magis sunt cū eo adstricti. Si quis etiā habens distribuere aliquā eleemosynā collegij vel cōitatis vel testatoris non dat illis q̄s credit magis indigere: sed amicis viciniis vīl cō sanguineis minus egetibus: etiā p̄tinet ad acceptiōē psonarū. Si līr in conserēdis officijs sc̄culariis p̄viā scrutinij vel aliter sijs admittat p̄bēdo fauorē seu assensum non his q̄s idoneos iudicat: sed his q̄ sunt amici vel cōsanguinei: vel vt seruat amico in hmōi: ad acceptiōē psonarū videat pertinere & grauiter peccat. ar. dist. lxj. in iramur.

is firmandum quod magis est necessarium eomuni ut
litati circ a excellentes personas q̄ circa alias.
S. III. IN IUDICIIS QVOQVE Perso-
prohibet acceptio psonarū. Vñ & Prouer. xviij. dī. Acci- narū ac
pere personā in iudicio nō est bonū. Hui⁹ rō est: q̄a p̄ hocceptio
corrūp̄ iudiciū: & p̄ consequēs iustitia. Nā fīm be. Tho. phibet
q̄.lxiij.ar.iiij.iudiciū est actus iustitiae: prout. s. iudex re-
ducit ad eequalitatē iustitiae ea q̄ inēqualitatē facere pos-
sunt oppositā. Personarū autē acceptio inēqualitatē
quādam habet inquantū attribuit̄ alicui personæ pr̄eter
proportionē sua i qua cōsistit equalitas iustitiae: & sic cor-
rumpit iudicium per acceptiōnē personarū. Vñ & regula
iuris dicit. In iudicis nō est personarū acceptio habenda.
de regu.iur.in.vj. Vñ & Nico. papa dicit. Necesse est fīm
sacrarum scripturarum documenta ac fīm iustitię tramitē
& accusatū simul & accusatorē adesse. Et vnā partē quan-
tacūq̄ & qualicūq̄ p̄dita sit auctoritate: sic prorsus audi-
ri vt alteri parti nullū preiudicium irroget. iij.q. ix. neces-
se. vident̄ notari cōtraria. xl v. dist. cū. beatus. vbi dī q̄ le-
uite & sacerdotes nō sunt nisi pro graui⁹ excessib⁹ corpo-
raliter flagellādi. cū tamen minores clericī etiā pro leuib⁹
verberib⁹ subiiciant̄. arg. ad hoc dist. xl. c. i. & de offi. deleg.
sane. loan. an. i glos. sup̄ dicta rubrica sic soluit. In p̄ensis
defert dignitati & personæ: vt in dīcto. c. cū beatus. & de
transf. c. fi. Itē i sedendo & assurgendo. vt dis. xciiij. c. non
op̄ratur. Sed in iudicis vel sententiis non est habēda acco-
ti.

oportet. Sed in iudicij vtricitate non est habenda acceptio personarum: sed in eis est equalitas seruanda: vt dicit rubrica. In poenitentia exhibitione. vt. xxvij. q. viij. faceret dos. Itē in fide christi suscipienda. de consecra. dist. iiiij. nec quēcū. Et in alijs sacramētis. vt de cōiu. ser. c. i. Et in pauperum receptione cū sufficere possumus. xlj. dist. c. quiuescamus. & hmōi. Et nota q̄ licet iudex nō debeat vti acceptio ne personarum vt hic ramen vtile est in arbitri trans iudicē gratiosum habere. vt de offi. deleg. cōluluit. Cauet tamē in facienda gratia ne incurrat p̄œnā constitutionis de sen. & re iudi. de cætero. lo. an.

De sacrilegio in quantum pertinet ad auaritiam. Ca. XXI,

SACRILEGIUM QVANDO
q̄ponit iter species luxurie ut cum op̄ carnis
excereret a clericis vel religiosis & monialib⁹
seu a laicis cū eis. Aliqñ ex ira vel odio pcedit
vt cū peccat inuiose clericus. Aliqñ autē prouenit ex auaritia
autē cū q̄ rapit sacras res vel de sacro loco. Eī m̄ h̄c re
spectū inter vitia ad auaritiam pertinentia hic ponit. Sic Sacrile
autē diffinit̄ seu describit̄ sacrilegium. s. q̄ est sacrē rei lesio ḡm vñ
seu violatio. Isid. tñ dicit q̄ sacrilegij dī ab eo qd̄ legit. i. deriuet
furāt quis sacram. Vel potest plenius sic describi q̄ es̄ v̄i
tiū quo irreuerentia exhibet personis vel locis vel rebus
sacris. Et q̄ sacram dī aliquid ex eo q̄ ordinat̄ ad dei cul-
tum. & ex hoc q̄ aliquid deputat̄ ad cultū diuinum efficit̄
quoddā diuinū: sicut & illud qd̄ ordinat̄ ad finem bonū
sortit̄ rationē boni & sic ad illud tale sacram debet: qdām
reuerentia q̄ referit̄ in deū: & hinc sequit̄ q̄ om̄e illud quod
pertinet ad irreuerentia rerū sacrarū pertinet, ad insuriam
dei: & hoc est peccatū & habet rationē sacrilegij. hēc beat⁹
Tho. h. h. q. xcix. art. i. Est autē speciale peccatū sacrilegij
distinctū ab alijs: q̄a in eo reperit̄ specialis ratio deformi-
tatis: q̄a. s. violat̄ res sacra per aliquam irreuerentia: & op̄
ponit virtuti religionis: ita q̄ ip̄a irreuerentia & dehono
ratio q̄ sit rei sacrē dī violatio: sicut autē honor est in hono-
rate: nō in eo qui honorat̄. vt patet. i. Ethic. ita irreuerentia
est in eo qui irreuerenter se habet: q̄uis etiā nihil noceat
ei cui irreuerentia p̄redit̄. Vñ & si res sacra in se nō viole-
tur: tamē quantū est i ipso sacrilego violat̄ eā: sicut & pur-
pura regale iudumentum facta honoratur & glorificat̄: &
si q̄s hanc perforauerit morti damnaq̄ quasi contra regem
agens: q̄uis nihil agat in persona regis fm̄ Damascenum
Ita si q̄s rem sacrā violet̄ ex hoīpo contra dei reuerentiam Sacrile-
agit. Reperi autē sacrilegium in pluribus generib⁹ pec-
catorum seu materijs. s. in luxuria: in homicidio: i rixa: in multis
furto: in rapina & hmoī. Nec tñ ex hoc sequitur q̄n sit spe p̄tis re-
ciale p̄tis. Non em̄ est incōueniens vñ specialē rationē peritū,
peccati reperiiri in pluribus generibus p̄tis & fm̄ q̄ diuer-
sa peccata ad finē vnius p̄tis ordinant̄: sicut etiā & specia-
lis ratio alicuius virtutis potest reperiiri in plurib⁹ mate-
rijs vel

§.III. IN IUDICIIS QVOQVE perso

generibus virtutum a quibus imperatur: sicut ieiunio quando imperat ab abstinentia, aliquando a castitate: alio quando a religione. Quocumque ergo genera peccati quis faciat contra reverentiam sacris rebus debitam: sacrilegii formaliter mittit: licet materialiter sint ibi alia genera peccatorum. Interim in reperitur sacrilegii separatum ab alijs peccatis: eo quod actus non habet aliam deformitatem nisi quod res sacrae violatur. ut cum dexter rapit aliquem malefactorem de loco sacro quem in alijs casis licite capere posset. haec beata Tho. vbi. 3. ar. ij.

I. DIVIDITVR AVTEM SACRUM
giū in diuersas partes vel species fūm diuersas rōnes sanctis rerū sacrarum quibus irreuerentia exhibetur. Tantē aliquod sacrilegiū est maius quanto res sacra in qua eccāt maiorē obtinet sanctitatem; attribuīt autem sanctitatem psonis sacrīs. i. diuino cultui dedicatis: vt sūt clerici & religiosi: & locis sacrīs: vt sūt ecclīiae: & reb^o qbuslibet sacrarū & sacramenta reliquiae: vasa sacra & hmoi. Et quia sancti s loci ordinat ad sanctitatē hoīs: ideo grauiū est sacrilegiū commissum in psonā sacrā & locum sacrū. Sūt tñ in vtrac-

ecie diuersi gradus sacrilegij fm diuersitatem locorum & onarū sacrarū. Grauius est em sacrilegiū commissum in cerdotē vel p sacerdotē q̄ in subdiaconū vel diaconū: & au? in epm q̄ in sacerdotē. Silr grauius est sacrilegium missum in choro vel circa altera q̄ in altero loco ecclesia co. Silr etiā tertia species sacrilegiū quæ committit circa sacras: habet diuersos grad⁹ fm diuersitatē graduum re sacrarū: inter quas summū gradū obtinent sacramenta bus. hō sanctificat: & inter ea eucharistia q̄ continet christi. Et ideo sacrilegiū quod cōmittit circa eucharistiam est rauissimum inter ea: post sacramēta scdm locū tenent vasa crata ad sacramentos susceptionē. Exinde imagines sa- & religiæ sctōrū in qbus venerantur vel honorantur quodā modo ipē psonæ sctōrū. Deinde alia q̄ ad ornatum ecclesiæ continent & ministrorū. Demū q̄ sunt deputata ad sustentatio em ministrorū sive mobilia sive immobilia. Quicūq̄ cō aliqd p̄ditorū peccat: sacrilegiū q̄mittit. hæc Tho. vbi ar. in. Vn & Pius papa dicit. Sicut q̄ ecclesiā dei deua- at: & ei? p̄dēa & donaria spoliat & inuidit sit sacrilegiū ille qui sacerdotes ei? insequit sacrilegiū iudicatur. Nō go grauius p̄tm est forniciatione q̄ sacrilegiū. Sed sicut gra- eis p̄tū quod committit in deum q̄ a tū hominē sic C. de epis. & cleri. l. si gs. Al's iudicis reseruā arbitrio mo- deranda, p qualitate psonæ: rei: loci: & tēporis varietate. ff. ad l. iul. pecu. l. sacrilegiū. Gratian⁹ etiā dicit. xvii. q. iii. si gs suadente. §. seq. Qui de ecclesia vi aliquē exemerit: vel in ip Violan fa ecclesia loco vel cultui sacerdotibus v̄l ministris aliquid tes imū iniuriæ importauerit: ad istar publici criminis & laſsæ ma nitatem iestatis accusabitur: & coniunctus siue confessus capitali sen ecclesia tentia a rectoribus prouinciæ fieret sicut in. j. lib. C. legitur sticam. ti. de epis. & cleri. l. si quis in hoc genus sacrilegiū &c.

us est petri quod committit in cunctis q̄. p̄f. n. &c.
aut̄ est sacrilegium agere q̄ formicari. xvii. q. iiii. sicut q̄
de peccatum carnale q̄m, a religiosis sit sacrilegium.
abetur. xxvii. q. i. impudicas. Itē omne p̄t̄m quod persona
cra committit materialiter: & quasi per accidēs est sacrile
gū: q̄a aliq̄ mō est p̄ sanctitātē ei⁹. vñ Hiero. dicit q̄ nugae
ore sacerdotis sunt sacrilegiū vel blasphemiae. Formali
r autē & proprie illud solū p̄t̄m sacræ personæ est sacrile
gū qd̄ a zif directe p̄ eius sanctitātē. vt si virgo deo dicata

ornicet. Dicitur etia. xvij. q. iiiij. lugs iuadete. q. committit
q. disputat de iudicio principis dubitantes an honore sit
ignus que princeps elegerit est sacrilegiū: qd̄ intelligitur
urge fm̄ quādā nois extesioē. Nā cū bonum cōe gentis sit
uoddā diuinū. vt dī in. i. Ethic. Vii & antiquitus rectores
ipublicæ diui vel diuinī dicebanq̄ quasi diuinæ prouidē
ce ministri: ideo quod pertinet ad irreuerētiā principis. s.
sputare de ei⁹ iudicio an oporteat i p̄ma sequi p̄ quandam
milititudinem dī sacrilegiū fm̄ Tho. vbi. s. ar. i. Idē de pa-
t. & hoc nisi cōstaret illud esse contra deum. Guil. aut̄ cum
sputat de iudicio intelligit. s. de iudicio principis reuocā-
in dubiū qd̄ determinauit. Commitunt etiā sacrilegiū
ui cōtra diuinæ legis sanctitatē aut nesciēdo committunt
ut negligēdo violat & offendit. vt dī. xvij. q. iiiij. si qs sua
te. s. qui aut̄. Quod large dī sacrilegiū fm̄ Tho. Et intel-
ligitur qn̄ legē dei qs impugnat hæreticus & blasphem⁹
ui ex hoc q̄ nō credit deo incurrit infidelitatem: & ex hoc
diuinæ legis verba impugnat sacrilegium est.

II. DEPOENA CONTRA SACR

gos. Nota q[uod] triplex est poena. Prima est fm Rai. excōic.
o. aliqñ maior. vt in sacrilegio cōmiso. per iniectione
anū violētā in clericum. vt. xvij. q. iij. si qs suadente.
propter incendiū: vel ppter effractionē ecclesiæ vel loci
i. Aliquādo incurritur minor: vt in extrahēte p̄ vim co-
giētem ad ecclesiā vel locū sacrū de ea. vt. xvij. q. iiiij. m-
or. & alijs. c. Ethoc recte statutū est: vt per quæ peccat qu-

E SACRILEGIO

CA² XXL. 49

per hæc & torqueat. vt dñs ap. x. Peccat enim talis contra psonas vñ loca sacra: & ideo iustus est vt arceat a sacramentis & ecclesia fm Tho. Scd'a poena est pecuniaria etiam ab ecclesia instituta: & hoc etiam recte. Nam fm Tho, cū poenæ sint quædā medicinæ multi sunt qui parū curant de poenis spūalibus: magis autem timent dediti mundo poenas: pecuniarias: & ideo addita est talis poena vt magis arceantur a sacrilegijs timore saltē hmōi. Qualis autē & quanta sit ista poena & cui persoluēda pro sacrilegio cōmissio in psonāvel loca sacra vel reb'. habet xvij. q. iiiij. si q's in atrio. & si quis cōtumax. & si q's deinceps. Vbi ponunt diuersæ poenæ pecuniariae: aliquādo psonis lēsis: aliquādo locis sacris vios latis applicādæ. Et dicit Guil. q' illæ diuersæ poenæ sūt possitæ fm diuersas consuetudines ecclesiarum. Et idem dicit Vlri. vel q' arbitrio iudicis punianf. Sed & xij. q. iiij. deviro nefando. pro sacrilegio commissio circa res sacras imponitur poenitentia septēnis cū certa forma ibi descripta. Hodie tamen arbitraria est sicut & alie. extra de poeni & remis. de qui. Tertia ē poena psonalis. Nā fm leges si atrox iniuria fiat personæ ecclesiasticæ. dicit Rai. q' poena est decapitatio C. de epis. & cleri. I. si q's. Al's iudicis reseruaf arbitrio moderanda p' qualitate psonæ:rei: loci: & temporis varietate. ff. ad. l. iul. pecu. I. sacrilegij. Gratian⁹ etiā dicit. xvij. q. iiiij. si q's suadente. §. seq. Qui de ecclesia vi aliquē exemerit: vel in ip Viosa ecclesia loco vel cultu sacerdotibus vñ ministris aliquid tes in iniuriæ importauerit: ad istar publici criminis & lēse ma nitatis iestatis accusabitur: & coniūctus siue confessus capitali sen ecclentiā a rectoribus prouinciæ feriēt sicut in. §. lib. C. legitur sticati. de epis. & cleri. I. si quis in hoc genus sacrilegij &c.

§. III. QVI DETINENT LEGATA facta ecclesijs vel alijs pījs locis & non soluunt: sacrilegium cōmitūt: large tñ sumēdo. vñ Hiero. Amico aligd subtrahere furtū est: ecclesiā vero defraudare sacrilegium est. ij. q. ta. ij. gloria. Et tales multū differendo vñq' peccant. Quāuis em nō noceat hoc animab' defunctor' qui illa legauerunt quātū ad meritū dignū præmio glīæ: q' ex ipsa ordinatōe ecclesiæ faciēda cōfēcuti sunt meritū: nocet tñ quantum ad expiationē peccarū qbus est debitor: q' non ita cito euadet vel subleuāb' vñ dicunt necatores animarū. xij. q. ii. qui oblationes. j. & ij. Si tñ fieret parua dilatio ex causa rōnabili: puta vt res vendenda multo maiori precio vñderetur q' tūc. & sic inde maius suffragiū eleemosynarū cōsequeretur tunc laudabiliter fieret. hec Tho. in quolib. Item nota. fm Exe lo. neap. in quolib. q' hāredes vel executores testamento- torum qui differunt notabiliter exequi legata ad pīas causas stan ex negligētia vel avaritia: quia est. eis incōmodū: peccant toru mortaliter. q' pbat dupli cōrōne. Prima est: q' inferū nobilis documentū animab' defunctor' quantū ad expiatio nem a poena: q' non minus videſ q' inferre documentū magnū corporibus: hoc aut vñq' mortale: q' cōtra charitatē seu pietatē. Scd'a est: q' tales mādātur excoīcarī: vt patet xij. q. ii. q' oblationes. j. Sed nullus deber excoīcarī nisi pro mortali: & in quibus dā diocesib' ē excommunicatio lata per synodalem. vnde sup hoc inuestigādum. Item quia alie nat vel emit scienter bona ecclesiæ immobiliavel mobilia pītentia ad cultū diuinū vt paramēta calices & hmōi. in casu nō līcito: vel in casu līcito: sed nō fm formā ecclesiæ: q' habet. x. q. ii. §. hoc ius. & c. si q's ep's. & extra de reb. eccl. nō alie. nulli līceat. & c. monasteriorū i. cle. peccat mortaliter. Quia agit contra ordinationē ecclesiæ & in dānum ecclesiārū: etiā si iusto precio emeret sacrilegiū cōmittit: & non tenet alienatio. Et de hmōi alienationib' ecclesiasticis & modo earū habes. j. in. iiij. par. ti. xij. Itē facientes statuta q' ecclasticā libertatem sacrilegium cōmittunt. Et imponentes clericis & personis ecclesiasticis tallias sine licentia pāpae. exigētes pedagia & gabellas ab eis, & seculares trahentes eos ad iudicia sua & capientes & hmōi. Et quō vñq' sūt excoīcati ppter hmōi habes in. iiij. parte ti. xxiiij.

§. III. DE SACRILEGIO COM missio m̄stipl'r p diuersas gētes cōtra sacra pp'l'i dei loquitur p̄s. lxxvij. di. Deus venerūt gētes in hāreditatē tuā: polluerunt templū sanctū tuū: posuerūt Hierusalē in pomor' cus stodiā. Scd'm glos. cōtinuā quātū ad literāl deplorat. p̄s. sacrilegia cōmitēda circa tēplū dei & deuastationem Hierusalē p' populū gentilē. Scd'm aut sensum spūalem sacrilegia

Rosario Areiva Histórica

Téplu quæ fluit: & alia mala in téplo spūali ecclīsæ p maleviuētes:
Salomo & pte petit liberationē ab ipsis malis. Ter autē fuit illud tē
nister plum Salomonis profanatū & ciuitas Hierl'm depopulata.
fuit pol Primo per Nabchodonosor sub Sedechia rege Iuda: qui cū
lutum. exercitu Chaldaeorū capta ciuitate Hierusalem muris de-
structis incendit templum & abstulit vasa eius. vt habetur

iiiij. Reg. vlii. Scđo per Antiochij regē tpe Machabeorum
qñ idolū posuit in tēplo adorādū: qđ tēplū iā fuerat reædifi-
caum sub Esdra & Zorobabel. Sed de eo dī. Templum ple-
nū era luxuria & comedationib⁹ & scortantū cū mereris-
cib⁹. iij. Mach. vij. Tertio p Titū & Vespasianum principes
Romanorū post mortē christi inde ad. xl. annos. qui euersa
fundit⁹ ciuitate tēplū etiā diruerūt fīm q̄ christ⁹ prænuntia-
uerat dicēs Mar. xiiij. Videris has oēs magnas ædificatiōes
s. templi. Nō relinqueret lapis super lapidē q̄ nō destrueſ.
Et q̄uis tpe Dāuid nō dū esset tēplū ædificat⁹ in Hierosol-
ymis: vñ & nec profanat⁹ sed post multa tpa: tñ veſt in lo-
cutiōe tpe præterito p futuro: ppter infallibilitatē diuinæ
p̄sciētiæ in cui⁹ libro p̄phetæ legiſt̄ p̄phetando. Sensus est
ergo. O deus gētes. i. gētiles venerūt. i. venient &c. pollue-
rūt. i. polluēt. Spūaliter aut̄ de tēmplo ecclesiæ & Hierusalē
militati norari possunt tria genera sacrilegiorum deflenda.
¶ Primū perpetratum in abusione sacramentorū. ibi. De⁹
venerunt gentes in hæreditatem tuam.
¶ Scđ'm operatum in violatione sacrorum locorū. ibi. Pol-
luerunt templum sanctū tuum.
¶ Tertiū exercitatū in usurpatione honorū ecclesiasticorū.
ibi. Posuerunt Hierusalē in pomorū custodiam.

§.V. QVANTVM AD PRIMVM

Sciēdū est q̄ hæreditas dei dī pp̄l's fidelis: eo q̄ possideatur
a deo per fidem & gratiā sicut hæritas ab hærede. Vnde
ipse dicit p̄ Esa, xix. Hæritas mea Israel s. est. Israel inter-
pretatur videns deū: & signat populu fidelē q̄ vident deū per
fidē. Vel etiā hæreditas dei dī clericus deputat⁹ diuinis of-
ficij vñ, clericos græce latine fors vñ hæreditas dī fīm Isid.
dī t̄c̄n. Quia clericus dī hæritatis dī iug. celestis

Irreuerentia sacra metorum. Quia clerū dr̄ hæreditas dñi: q̄a tales licet uire debet ut speciali progauiā sc̄tatis possideantur a deo. Sed de vtrisq; s. fidelib; & clericis considerās. p̄s. multiplū sacrilegiū eorū gemēdo dicit. O de ḡtētes. i. ḡtētiliter viuentis: vñ & gehēnē dediti: venerūt in hæreditatem tuam. i. in christianismū & clerū. Sicut em̄ ḡtētes. i. Pagani nullam reverentia habēt ad sacramenta vel sacra eccl̄iae: q̄a nō credūt esse sacramenta vel sacra nec alii cuius virtutis. Sic clerū & populus christianus nullā reuerentia verā ostendūt habere, ad sacramenta & sacra eccl̄iae: ex hoc cōmittētes sacrilegia multa. Certe ḡtēiles suis sacris falsisq; exhibebant multo maiorem reuerentiam q̄b; fideles veris sacramentis. Qd̄ ostendit diffuse q̄ multa exempla Valerij Maximij in lib. c. i. Vñ & ibi narrat: q̄ cū in templo deae Vestae qdā ygines essent desdicatae ad nutritiēdū ignē: vna ex eis fugit hoc posita: q̄a pmisit ignē extinguit ex negligētia occisa fuit: & alia plura ibi. Et quantū quidē ad sacramēta maximū sacrilegium est circa abusum maximi sacramenti. i. corporis christi. Qd̄ qdē sumere p̄petrat utēdo ipso in maleficijs & veneficijs. vñ & in chro

Sumere p̄petrāt utēdo ipso in maleficis & veneficis, vñ & in chro-
nicis leḡit quandam summū pontificē in sanguine Christi
fuisse venenatū. Ad sacrificiū etiam pertinet sumere indic-

In mortali misericordia. Ia ac me in etiam periret lumen in dignitate. i. in pecto mortali quoque odio: fornicatione: vltra & simili eucharistiā. Talis enim est apostolus. Cor. xii. iudicium sibi manducat & bibit cum mortale sacrilegium committat. Iudas ex indigna concitatione consecratus est hunc fructum ut iniurias predictionis conceptam executioni subito malediceret indecepit magnitudine malorum desperatus laqueovitā finiret. Sacrilegium taliter misericordia. etiam incurrit sacerdos cum mortali tractas & administras

Scare in subito morte correptus est ppter irreuerentia: q[uod] no[n] te p[ro]æ
faci: sa cedēti vxorē cognouerat. Vnde[rum] eiā magna irreuerentia
cerdoris & q[ui]si sacrilegiū stare ante altare in faciem sacerdotis & cu-
celebrāt[ur] rōse & fixe aspicere in sacramētū & q[uod] facit sacerdos. In hu-
iis, tūs figuram mādauit dñs in lege sua veteri q[uod] arca non nu-

da sed vestica. i. cooperata tradere Leuitis deportada: ita ut nullus de populo ea videre nudam posset Nume. iij. Et quia Bethsamitae ea nudam aspexerunt cum s. de terris Philistinorum in terminos Israel a bob' reducta est: mortui sunt lxx. viri. & l. milia plebis. ut habet j. Reg. vi. Insuper vti aqua baptismali vel aqua benedicta vel christina vel oleo sc̄to i fortilegns vel in incantationib' & hmōi est magnū sacraile Iterare giū. Et si iterare sacramēta nō iterāda: vt baptisnum: con sacramē firmationē & ordinationē: vel etiā in ipsis vel alijs iterare tñō ite formas sacramētorū sine causa rōnabilē vel materias eorū rāda est ineptas p̄parare: vt vinū q̄si marcidū: & farinā nō bñ puri sacrifici. gata vel q̄si corruptā vel hmōi: nō absq̄ sacrilegio est grāui. Si'l ex curia dimittere eucharistiā corrūpi. Vafa quoq̄ sacra & vestes sacras & alia ornamēta eccl'siae: & multo magis reliq̄as sc̄torū irreuerenter tractare vel immundas tene re & laicos vti in suis repräsentationib' his q̄ sacra sunt magnū sacrilegiū est. Et quātū hmōi deo displiceat ostendit Reliquitur Dañi. v. vbi legit̄ q̄ cū Balthasar fecisset apportari vas as irrea aurea q̄ asportauerat pater suus vel auus Nabuchodonosor de templo dei de Hierusalem & eis utereb̄: vidi dgitos tructare scribentes in pariete cōtra eū. Mane Thehel Phares: per q̄ est sacri

terribentes in partem contra eum. Iudei & hebrei & iudaei. per quod in hac
verba fuit sibi significatum: ut Daniel exposuit quod ei auselegium.
redū erat regnū: quod non te sequitur euenit. Nam ingresso Da
rio cū exercitu suo in ciuitatem capta est: & ipse Balthasar ins
terfectus. Quā historiā recitat canō de conse. dist. i. vestimē
ta ad terrorē ut caueant sibi laici ab vsu & tactu talis. O q̄
detestabilis est incuria quorū dā clericoruq̄ calices permis
tūt rubigine destrui: tobaleas & pallas altaris & corporalia
turpissima remanere: casulas & alia paramenta totaliter dī
lacerari. Et tñ ipsi miserrimi non paterent talibus vestibus
indui: aut talib⁹ tobaleis mensam suam parari. E tñ quid sūt
ista: nñ sacrilegia & magna irreuerētia: ad sacra & sacra &
ideo magna punitione digna diuina & humana. Pro istis
ergo ingemiscēs. ps. ait. O de⁹ venerūt gentes i. hæreditatē
tuā: qui i eo ostendūt se gētiles & infideles quod ita irreuerēter
se habēt ad sacramenta & sacra tua. Et hæc de primo.

§. VI. QVANTVM AD SECVN⁴

dū. s. sacrilegiū cōmissum circa loca sacra dicit. Polluerunt tēplū sanctū tuū. Tēplū dī a cōtēplando: q̄a ad hoc institutū est: vt contēplex ibi deus orādo & contēplādo & meditādo. Vñ. p̄s Adorabo ad tēplū sanctū tuū. Et christus Lucæ xix. ait. Scriptū est. s. Esa. lvj. Domus mea domus orōnis vocabit. Quāuis em de' cum spūs sit nō capiatur locone. Tēplū locum ex se requirat vt exaudiat q̄ vbiq; est: tñ in veteri & rū digni nouo testamento voluit habere speciale tabernaculum vel tas ostē templū seu ecclesiās ad cultū suū ppter ip̄os adorantes hō distur, minces & fūs coram eis ut sc̄mē dñe. Et cōfessio dñe. Et cōfessio dñe.

mines q̄ sunt corporales vt. i. accedentes ad ipm locū cū hac cogitatione, q̄ locus ille deputat⁹ est ad collendū & adoran dū dēt: cū maiori reuerentia & affectu accederent & manerent in eo : inde cōsequēter efficacius orōnes hoīm exau dientur: vt dicit b̄tū Tho. i. n. q. cij. Ex benedictione autem & multo magis ex cōsecratione ipsius templi recipit locus quandā virtutē vi diabolus nō tantū possit imaginatio nibus vittorū hoīes infestare: vt dicit bea. Tho. i. n. Sed istud tēplū materiale polluit seu violaſ p̄l multiplex faci legiū. & multo magis tēplū rationale. Qd̄ quidē permaxis me dicunt templū dei hi q̄ sunt diu. no obsequio mācipati vt clerici & religiosi cōsecrati vel per solēnē pfessionē v̄l p ordinationē. Vn & religio dī sacra & ordines sacri: & caste viuētes: ad qd̄ illi tenent ex voto: tēplū sunt spūffanti. in Ecclesia quid Lucia v̄go & martyr. Et primo qdē violaſ & polluif polluif templū materiale p opus carnale ibi ppetratū: ita q̄ idiget per luxia

reconciliatione præcipue f'm Host. cum est manifestum. Et riam.
sic p'sanatum fuit tēplū dei ab Antiocho rege. de quo dī. h.
Macha. v. & ibidē. c.vj. dī q̄ templū erat luxuria plenū &
comessationib⁹ & scortantiū cū meretricib⁹: vtroq; se mu-
lieres ī ḡerebāt fac̄tes int̄us ea q̄ nō licebāt: sed non eu-
sit impunitus impius rex de tanto sacrilegio. Nā ī itinere
cōstitutis cecidit in curru suo: & vermb⁹ scaturientib⁹ cor-
pus ei⁹ intolerabili foctore exercitū grauū corporaliter &
æternaliter mortuus est in maximis dolorib⁹. ibidē. c. ix. q̄
etī ibi residenceant mulieres paratae in habitu meretricio ad
capiēdas aīas iuuenesc̄ discurretes ad puocandum eas: nō
ne magnum sacrilegium videb̄t: & domū ōronis fieri spelū
cam latronū. vt verisice illud Hiere. Thren. iiij. Ocul⁹ me⁹
deprædatus animam meam: ga v̄t ait veritas ipsa q̄ mēc̄is
nō potest

50
pōt. Qui viderit mulierē ad cōcupiscendā eā iā mæcha
us est eā in corde suo. Mat. v. Sed q̄ etiā ibi triplūdient vel
vidant multo magis sacrilegium est: & male, pōt excusari a
fō mortali. Tēplū aut̄ humānale corporis clericorū &
religiosorū cū violat p̄ opa carnalia sacrilegiū est tanto sce
ratius: quāto magis pprie est tēplū dei q̄ domus materia
s cum ibi essentialiter inhabitet: & p̄gratiā ī creatura rōna
. Quicunq̄ violauerit templum dei. ait ap̄ls. i. Corin. in.
iisperdet illum de⁹. i. in diuersas partes p̄det aiām. s. ad infe
os iudicando: famā subtrahēdo: & substantiā diminuēdo.
Cōiter em̄ tales male fortunat⁹ & efficiunt infames. Si em̄
ponsus terrenus sufferre non pōt sponsam suam adulterare
ed repudiat: aliquā etiā occidit: cum adulterio: multo magis
redēdum est christū graviſſime indignari q̄ sponsa sua i.
ia clericī vel religiosi alteri adhāreat: & per carnalia opa
id ei fr̄agat. Ethoc est qđ dicit Greg. de hm̄oi. Si enim in
er homies solent bonæ fidei cōtra factus nulla rōne dissoluti:
quāto magis pollicitatio illa quā cū deo pepigit. s. p̄ votū
olui sine vindicta non poterit. xxvii. q. i. viduas. i. Et ad h̄
olurimū inducūt accessus ad monasteria monialū cum va
nitatibus multerū: & tripudia q̄ sunt ibi & cōiuia: & p̄fa
culatiōes rerū mūdanarū: vt clericorū & religiosorū nimia
amīlitaritate cū eis. Vñ in decretis cauef q̄ rarū debet esse
ad eas accessus & cum magna cautela & brevis oīno locu
o. xvij. q. i. in decima. Bene ergo dici potest. Polluerunt
tēplū sanctū tuū. Scđo polluit seu violatur templū dei ma
teriale p̄ sanguinis effusionē violenter ibi factā: & indiget
reconciliatione. de conse. dist. i. vestimenta. In hoc sacrile
giū icidit Iosas rex luda qui fecit lapidare Zachariā filium
Barachiae. i. Ioiadæ summi sacerdotis. inter templū & alta
re: v̄ habef. q̄ Paralipo. xxij. post qđ male fortunatus ē.
loquia: sed auditio & meditatio attenta diuinorum.
§.VII.QVANTVM AD TERTIVM
principale. Sacrilegiū perpetraſ ſirca res ipsas ecclesiārum
eas auferendo: vel etiam eis abutendo. Vnde dicit p̄s. Po
ſuerunt Hierusalē. i. ecclesiā: in pomorū custodiam. Quādo
fructus ſunt in agro fit aliquādo aliquod tugurium ad ha
bitandū p̄ custodiēdis illis ſed ipſis recollectis deseritur tu
gurium: & ſic ex ſe paulatim ruit. Locus etiam vbi custo
diuntur pomā in domo eſt communiter locus vīlis & deſo
latus. Sic prælati vel ſecularēs ostendūt ſe habere aliquam
curam de ecclesijs quando eſt tempus messium vel vindes
mīarū: vt decimas & oblationes recipiant & fructus poſ
ſeſſionum: ſed his perceptis non amplius curant de eis: per
miſtentes deſtrui & ruere: cum tamen fm̄ iura vna ex qua
tuor partibus reddituum ecclesiæ debet conuerti in repara
tionem fabricæ. vt. xij. q. i. Quatuor loc⁹ etiā pomorū ſatis
patulus eſt: & plures accipiunt de familia vel dōmo & mu
res etiam rodunt. Sic bona ecclesiæ familiares consanguinei
& qui ea procurant furantur: & homines bestiales etiā
conſumunt. Sed vt dicit Hiero. Ecclesiā defraudare sacri
legium eſt. xij. q. i. gloria episcopi. Hinc & Bonifacius pa
pa ait. Nulli licet ignorare q̄ omne quod domino conſe
cratur. i. datur fm̄ gloſ. ſiue fuerit homo: ſiue animal: ſiue
ager: vel quicquid fuerit dñō ſemel cōſecratum. i. datū ſan
ctū ſanctorū erit dñō. i. ad vſum ſacerdotum qui debent ſan
cti eē pertinebit: & ad ius pertinet ſacerdotum. Propter qđ
inexcusabilis erit omnis qui a dñō & ecclesiā cui competē
auſert: vastat: & inuidit: vel rapit: & vſq; ad emendationē
ecclesiæq; per ſatisfactionē vt ſacrilegiū iudicetur: et ſi emē
dare noluerit excommunicetur. xij. q. i. nulli.

S. VIII. Q VANTVM AVTEM DI
spliceat deo auferre res ecclia: vel de templo res alias manifeste ostenditur per exemplum Heliodori. Hic enim cum fuisset missus a rege Hierosolyma ut acciperet multas pecunias quas audiuerat esse in templo dei: cum intrasset in templum ut eas auferret: apparuerunt ei tres angeli in forma humana. Vnde quidem equester armatus: cuius equus pedibus anterioribus percutiens pectus Heliodori in terram prostrauit. Alij vero duo sequentes pedestres ipsum accipientes flagellauerunt acerrime: ita ut mortuus fuisset nisi Onias summus pontifex pro eius vita orasset: quod & obtinuit: ut habetur. Iij. Macha. iij. Narrat etiam Iustinus qd Brennus dux Gallorum venit cum lx. milibusqd Græcos: & spolijs hoim satiatus ad deorum tempora anhelabat volens rapere quæ in templo Apol-

um committi & polluit dei templū per incēdiū vñ effra
ctionē ipsi vel loci religiosi: quod factū est a Nabuchodo
nosor circa tēplū dei: vt prædixerat p̄s. di. Incēderunt igni
sanctuarī tuum: sed in bouē ex hoie conuersus est: vt dicit
Aug propter superbiā suā. xvij. q. iij. miror. Nichanor stre
nuus in armis dux exercitus Antiochi: quia minatus est de
truere tēplū dei: victus est & occisus in bello cū exercitu a
uda Machabæo: & dextra quā extenderat contra templū
ominādo suspenſa est cōtra tēplū: & lingua ei⁹ per particu
la auib⁹ tradita est: vt habeſ. ij. Mach. viii. Propter hoc etiā
incurrit excōicatio maior: vt extra de ſen. excō. tua. &c.
onquesti. Et de hor habes diffuse in. iij. parte tit. xxij. De
linis præciosa erant. Veniens igitur superbis habuit ob
uiam quatuor milia hominum qui nihil potuerunt contra
tantum exercitum: sed potuit deus qui ſuam iniquam intē
tionem cognouit. Nam ſubito factō terremotu permaksi
mo & cadente partiſ mōtis Parnasi vbi templum erat op
preſſit magnā partem exercit⁹: deinde grādo & pluuiā ca
dens de celo exterruit: & ipſe Brēnus ex dolore ſeipſum oc
cidit: ſicq; reliqui fugientes mortui ſunt ut vnuſ non rema
neret. Dyonifius quoq; dñs magnas & tyrannus in Sicilia
ex potentissimo domino ad tantam deuenit miseriam ut
in ſenectute ſua magiſter fieret puerorū ad quam miseriam
creditur deueniſſe: quia cultram deorū contēpſit vt dicit

Valerius. Dicitur etiā sacrilegiū non solū cū auferit sacram
de loco sacro ut calices: paramenta & huiusmodi de ecclia:
sed etiā cū tollit sacramētū de non sacro: vi: p̄dicta existētia extra

faciendo de eis tabulum pro iumentis: aut tabernam ad comedendum vel bibendum vel lectisternia ponendo: vel iactualia & supellextilia extra casum necessitatis: & censu & vendendo in eis: qd' tāq̄ sacrilegiū detestādo christus ecit flagellis ementes & vendētes: non quidē in templo: sed ieclesia cu' tolit facili de non facio: vt pueri ex ieclesia ad ecclesiā vel locū sacerū. Et insup cum auerſe non sacerū de sacro: vt qui furāt in ecclesia quā non sunt sacra vt pecunia: siue ecclesiæ siue seculiarium personarū. vt. xvii. q. iiiij. q. lq. Hiero. etiam dicit q̄ clerici qui possunt sustentari de bonis

atris templi: quod minus est. Refert magister in historiis
holasticis q̄ postq; magnus Pōpeius deuicta Iudea & fa-
ta tributaria Romanis: stabulari fecit equos in templo dei
Ierosolymis: semper postea fuit deuictus & demum deca-
tratus qui prius fuerat fortunatus. Theodosius etiā
arrat q̄ quidam Julianus praefectus orientis apud Antio-
chiam intras ecclesiā minxit contra altare dei. Sed paucis dies-
us interie etiā visceribus putrefactis intermit emittens ster-
ra p̄ os. Per istos ergo modos fideles polluerunt templū
et tuū dñe: Sed econtrario statuit ecclesia extra de im-
m. eccl. decet domum. lib. v. q̄ ad ecclesiā sit hūilis & de
otus accessus: nec ibi siāt parlamēta nec iudicia vel vani-

Secreta
reuelā
peccat.

Jurame
tū ē bo
nos mo
res non
obligat

De ciue
silia
rio prin
cipis ali
cuius.

Primo.

Et h̄s: q̄ nimmo & post factū imponenda esset p̄nīa aliqua ad terrorem & cautelam. ar. xxxiiij. q. iij. in lectū. Sed vbi talis hostis haberet iustitī & iuste grauat vel bellat contra talē vel dubiū est quis habeat iustitī nullo mō liceret. Si autē aliqui aliquid d̄f sub sigillo seū confessionis: extra tñ confessionem: vel cū exactione iuramēti sup hoc vt seū teneat: si illud reuelē sine causa vrgente & rōnabilis peccat mortalī facies p̄ ius naturale. Sed si tenendo illud secretum inde seḡ verisit̄ p̄t nocumēti notabile reipublicā corpora. Ut̄ vel in tractatu pditōis ciuitatis vel spūlā vel in disseminatione alciū erroris fidei & morū: vel etiā nocumēti particularis p̄sonae: v̄t cū querēt mōr̄ alciū: tūc subest causa vrgens & rōnabilis reuelandi secretum. Et ideo non obstante quacūq̄ p̄missiō vel iuramēto manifestare debet vt obuici malo: nō tūq̄ accusationē si probare nō p̄t. ij. q. viij. pleriq̄. Sed per denuntiationem eo mō quo fieri potest melius: nec in hoc peccat nec piurus est: q̄a vt dicit regula iuris in. vij. Nō est obligatoriū cōtra bonos mores p̄st̄tū iuramentū: nec tenentur in hmōi casu seruare ordinem fraternalē correctionis: v̄t s. primo moneat &c. fm. b. Tho. iiij. q. lxxix. nisi cert̄ effet de emendatione p̄ secretā admonitionē. De hoc tñ plenī vide. i. in. ix. in. c. vij. de negligētia fraternalē correctionis. De reuelatione confessionis habes. i. in. iii. partē. Sed quid si q̄s līas alciū directas & ab eo post lectionē eage: dilaceratas & piecas recolligat & iūtas partes insimil legat̄ R̄n. Si vt sciat secreta eius faciat: curiositas est. v̄t sibi prouideat p̄udentia humana est nec p̄ctm. Cui et em̄ licitū est accipere rem q̄ habetur pro derelictō cuiusmodi est talis litera. Vnde d̄f Venetijs hoc contigile. Cum quidam magnū mercator literas accepisset a partib̄ orientis vt emeret aromata multa ciuitatis: quia futurum erat vt preciū multū cresceret eorū: quia inde trāsmitti non poterat illis temporib̄. Ille perlecta literā dilacerauit & in terra frustra piecit: nil alicui dixit intendens illud facere de quo cautus reddebat. Sed alius rēnūs mercator literae illi frustra collegit & simul suis p̄t̄ coaptavit & legit. Quo facto cū hoc a nullo sciref: accessit ad oēs apothecas quae habebant hmōi in grossovenalia: & certo precio currente dato termino totū em̄t. Cūq̄ mercator magnū cui literae directe fuerat retē ad emendātū inuenit oīa vendita. Interrogat de persona emporis Miratur nesciens factū: sed demū p̄cepit. Sicq̄ lucrū magnū qd̄ ille sperabat ex hmōi emptione alt̄ sua industria sibi procurauit sine iniursa eius: nec sibi in aliquo tenebatur. Sed verte easum Quid si quis malitiose intendens nocere alteri: scribit literam dirigendam alciū v̄t suo amico: admones eum vt em̄t mūlū de aliquo mercionio: lana: serico: aromatiq̄: & hmōi: q̄a erunt cara in futurū: qd̄ nouit falsum esse & p̄mittit cadere in aliquo loco publico quē frequētāt aliq̄s quē odio habet v̄t ē inuenit legat̄: & talia emat vt inde multū pdat: & totū hoc seq̄tur R̄n. Talis vt̄q̄ grauiter & mortaliter peccat intendens primo nocere ē charitatē agens. de p̄c. dist. i. nūquid. cū. c. seq̄ Non tñ tenet̄ sat̄ facere de dāno: quia non dedit occaſione efficacē dāni. ex de iniur & dā. da. si culpa. Non enim ita leuitē debuit credere: sibi q̄ imputet suā leuitatem. Sed quid cū ciuis vnu vni ciuitatis & fidelis iurat̄ cuiusdam principis sc̄iuit machinationē ciuitatis cōtra principē & ecōuerso: principis cōtra ciuitatē: cui debet ciuitus reuelare principi vel ciuitatis R̄n. fm. lo. Nea in quo d̄l. x. Sciēdū primū est q̄ machinatio stricte & p̄prie accepta sonat̄ in malum. Est em̄ malū seu iniqua excogitatio cōtra aliquem. Sed lage & cōiter accepta est idē qd̄ excogitatio alciū malū iusta vel iniusta inferendi alciū: & sic accipiēdū est i. p̄posito vt q̄st̄o pr̄posita latius determinēt. Quē quidē q̄st̄o p̄t̄ distinguī in. vij. casus: q̄a aut̄ vtraq̄ machinationi. s. principis cōtra ciuitatē & ciuitatis ē principē est iusta: aut̄ vtraq̄ sacros: tñ & oēs fidēles debet hoc suare ne sint leātes turpe lucrū: cū hoc sit sp̄s auaritiae q̄ oīb̄ phibetur. Turpe Dic̄t aūt̄ turpe lucrū stricte lucrū qd̄ sit ex ope aliquo p̄hibito a lege diuina vel humana: ipsa tñ datione vel acceptiōne pecuniae non verita: vt̄ contingit in acquisitiōnē per meretriciū: cōcubinatū: histriōnatū turpē & per torneamentū & hmōi. Talia em̄ opera phibita sunt: non aut̄ accipere vel dare pro hmōi pecunia: nisi inquantū fouēt quis in peccato Largius tñ dicitur turpe lucrū: quodcūq̄ illicium siue cōpetat restituō aut erogatio pauperib̄: siue nō competat restituō. Et sic turpe lucrū est nō solum qd̄ supradictum est: sed etiā acceptū per simoniā: p̄ vñrā: ac etiā acceptū pro iudicādo bene vel male: aut̄ p̄ testificādo: & acq̄ situm

E TVRPI LVCRO DE QVO

dicit apl's. Necq̄ turpe lucrū seūtates. i. Timo. iiij. Q̄zuis apl's loquaſ ibi de p̄mouēdis ad ordines sacros: tñ & oēs fidēles debet hoc suare ne sint leātes turpe lucrū: cū hoc sit sp̄s auaritiae q̄ oīb̄ phibetur. Turpe Dic̄t aūt̄ turpe lucrū stricte lucrū qd̄ sit ex ope aliquo p̄hibito a lege diuina vel humana: ipsa tñ datione vel acceptiōne pecuniae non verita: vt̄ contingit in acquisitiōnē per meretriciū: cōcubinatū: histriōnatū turpē & per torneamentū & hmōi. Talia em̄ opera phibita sunt: non aut̄ accipere vel dare pro hmōi pecunia: nisi inquantū fouēt quis in peccato Largius tñ dicitur turpe lucrū: quodcūq̄ illicium siue cōpetat restituō aut erogatio pauperib̄: siue nō competat restituō. Et sic turpe lucrū est nō solum qd̄ supradictum est: sed etiā acceptū per simoniā: p̄ vñrā: ac etiā acceptū pro iudicādo bene vel male: aut̄ p̄ testificādo: & acq̄ situm

sicut per mercimonia illicita: & per ludū aleæ. Et fm hanc acceptionē. xxij. q. iij. qm̄ multi: cū duo. seq. c. Sed de acquisitiōnē per vñrā dicitū est. s. de acquisitiōnē per simoniā: qd̄ fieri debeat patet. s. c. i. Et de acquisitiōnē pro iudicādo in. c. de iustitia. Hic primo de ludo. Sed primo notandū est q̄ cum ludus importat quandā festiū actionē: triplex est ludus. Prim' proueniēs ex magna deuotionē: & hic pamādus. Secundus: contingens ex humana recreationē: & hic tolerandus. Terti' p̄cedēs ex diabolica suggestiōe: & hic euitādus.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Ludus amādus inuitat P. xli. dicēs oēs gentes plaudite manibus: iubilate deo in voice exultationis. Quem ludum exēplo suo facere docebat cū luderet ipse & oīs Israel corā arca dñi: vt habeatur. i. Paral. xij. Saltans nudus & psallens ob deuotionē & affectū eximū ad christū quem intellexit figurari in illa. arca dñi in qua erant virga: māna: & lex Molaica: designantia deitate potentissima: carnē purissimā: animā sapientissimam christi. Michol vxori eius (que ista vidēs despexit signati synagogā oīlē dei sp̄sam despiciēt christi humilitate & veritatē mysteriorū eius) dixit ipse David. Ludā & vñrā sicut plus q̄ fact̄ sum: & humiliis ero in oculis meis. ij. Reg. vi. Vnde & ipsa Michol oīlē multum dilecta a David punita est a deo: & facta sterilis vñrā illese suū. Sicsyna goga ppter suā perfidiam sterilis facta est bonis operibus vñrā in timē mundi. Secundus ludus est: cū quis vñtrali quibus verbis vel factis solatis ob recreationem sui & aliorū: ita tamē q̄ nil turpe ibi misceatur: vel deo in iuriōsum aut proximo nec grauitas animi totaliter resoluīt. Et talis ludus pertinet ad virtutē eutrapelia. Cū em̄ animus laborat interioribus curis & cogitationibus: sicut corpus exterioribus exercit̄s: quia virtutis est finitā: indiget alī quādo quiete sicut corpus refectione sua: quod procuratur per talia dicta vel facta solatiosa quā dicunt̄ ludus. His ḡ vñtralē est: sed parū sicut sūl pro codimēto fm p̄fum. Hinc & Cato. Interpone tuis iterum gaudiā curis. Sic legitimus beatum Ioannem euangelistam aliquā ludentē cum auicula: & beatū Antoniūgaudentē cū fratribus suis: & p̄ exemplū continui tractus ballistā inde frangendi si non relaxare tur corrigentem sup hoc factō scandalizantes. De hoc ludo d̄f Zacharię. viij. Ciuitas replebitur homibus ludentibus. Et Matth. xj. Similis est generatio hæc pueris in foro ludentibus. Ludi puerorum ad recreationē eorū sunt inueniti: ppter qd̄ pueris dicit Cato. Lude trocho. Ad hmōi s. recreationē sunt inueniti aliqui ludi pro adolescentibus: vt ludū pilā. Alij pro iuuenibus: vt iactus palī cursatō & huīlū modi. Alij p̄viris: vt ludus scacorum: quī ludus nec etiā clericis est prohibitus fm Lau. tñ ad tollendum scandalum laicorum corā laicis non debent hmōi agere. Histriōnatus honesti: p̄ dñis p̄cipue temporalib̄: p̄ platis catuli & similiæ: licet p̄t̄ solatia sua in scripturis deberent quādere. iuxta illud. i. Mach. xij. Habentes solatio libros sanctos: in manus nostris. Tertiis ludus procedens ex diabolica suggestione est ludus vbi sunt turpes representationes: vt mōrum: vel periculosa & nocua exercitā: vt torneamenta: palestra: & ludus aleæ: & hmōi. Et q̄a hæc sunt plena peccatis dicit Aug. de penitētē. q̄ cohibeat se a ludis. de p̄c. dist. vij. & sīt̄ viri ista ciuitauerū. viij. Tob. iij. dixit Sara. Cum ludētib̄ nō me misce: nec cū his q̄ ambulant in leuitate &c. Et Hierē. In medio ludētū nō sedi. Et ad h̄s p̄tinet p̄içere ad inuicē saxa: sicut in qbusdā locis ī carnispriuio vel alijs festis: qd̄ nō est dubiū esse mortale ppter p̄cula sequentia.

§. II. DE LVDO ALEAE VIDEN

Ludus aleæ est dasūt tria. Primo: vñrū sit p̄t̄m: & an mortale vel veniale. Secundus casus est qd̄ acquirif p̄ ludū talē sit restituēdū: ei a quo acquisitiōnē est. Tertiō: vñrū cum non sit restituēdū: an sit de he celiatate salutis pauperibus ergandū: vel de honestate con adde qd̄ sīt̄. Qd̄ aut̄ sit p̄t̄m patet ex hoc: q̄a phibet p̄ legē canonī cam & ciuilē: vt. ff. de aleato. p̄ totū. in aut̄. de sanc. epi. s. in aut̄. alea terdicm̄. & extra devi. & ho. cle. clericī. vbi d̄f q̄ clerici ad rū. viij. aleas vel taxillos non ludāt: nec hmōi ludis intersint. Et q̄a C. de re uis. c. loquaſ de clericis: iñ & laicis phibet: vñrā ibi vacat ar gumentum a contraria sensu: & hoc q̄a alibi nō solū clericis sed etiā laicis phibet. vt di. xxxv. c. i. vbi d̄f. Eps. aut̄ p̄sby. fune. aut̄ diaconus aleæ seu ebrietati deseruiens: aut̄ desinat

aut certe dānef. Subdiacon⁹ yō aut̄ lector aut̄ cantor similia facies aut̄ desinat aut̄ cōtione priuet. Sīl & laicus ex casonibus apsor. Circa hoc caplū notādū primo. q̄ ludus ales fm Guīl. intelligi p̄ oīs ludus qui innuit fortunā. Et idē videtur de chartis vel naibis: q̄uis si ibi aliquid industriæ: principaliter tñ est fortuna. Lud⁹ aut̄ scacorū nō est fortuna: sed industriæ & ob recreationē inuētus. Vnde nō est prohibit fm Rich. nec etiā clericis fm Lau. Ludus etiā pilā nō est fortuna: sed exercitij. Nota sed m̄ q̄ ludus aleæ est p̄t̄m mortale fm Ray. quod p̄bari Cleric⁹ p̄t̄ peña. Nullus em̄ debet depo vñrā excoicari: nisi pro ludens mortalī vero vel pr̄sumptio: sed ludes ad aleas debet depo ni vel excoicari fm illū canonē. Eps. ergo &c. Quod credo bet de verū quādo ex cupiditate quis ludit. s. principaliter motus non ob recreationē: sed ad acquirēdū quid notabile p̄ ludū. Nam ludere quid modicum vt pueri faciū vel ob re creationē & moderate nō videf mortale. Vnde. ff. de alea. I. fi. d̄f. qd̄ in cōuiuio vescēdā cā ponit in eā rem familie lu dēre p̄mititur. Et hoc etiā videtur inuēt tex. c. illius ex modo loquendi. Dicitur etiā deseruiēs illud denotat̄ frequētiam. i. val de & frequētē dedit̄ ludo: qd̄ sit cōtōr ex cupiditate. Et q̄uis Guīl. dicit q̄ tunc est mortale quando du citur in cōsuetudinē: istud de se nō videf verū: quia cōsuetudo etsi aggrauat peccatū: non tamen mutat speciē peccati vel genus: vt de veniali fiat mortale fm beatum. Tho. si cur etiā vñtrium ebrietatatis cui ludus æquiparatur in poena etiā semel commissum aduertenter est mortale: sed frequētē hoc faciens videf ex cupiditate. Nota tertio q̄ illam poenā non sustinebit. s. depositōis vel excoicationis: nisi ducat hoc in cōsuetudinē fm Ray. immo etiā sit assuetus ad hmōi debet pri⁹ admoniri: & si admonit̄ nō cessauerit tunc puniēdū illa poena. Necq̄ enim promortali quis est excoicandus: nisi fuerit cōtumax fm bea. Tho. in iij. Nota quarto q̄ hodie idem videtur in subdiacono si cut & in diacono dicendū quo ad poenam illam fm Hostiē, extra de ser. non ordi. mira mur.

§. III. QVANTVM AD SECVN

Ludens cū furio so & c. tenetur.

Cato. Ludus tolerandus Regula. In ludis procedens ex diabolica suggestione est ludus vbi sunt turpes representationes: vt mōrum: vel periculosa & nocua exercitā: vt torneamenta: palestra: & ludus aleæ: & hmōi. Et q̄a hæc sunt plena peccatis dicit Aug. de penitētē. q̄ cohibeat se a ludis. de p̄c. dist. vij. & sīt̄ viri ista ciuitauerū. viij. Tob. iij. dixit Sara. Cum ludētib̄ nō me misce: nec cū his q̄ ambulant in leuitate &c. Et Hierē. In medio ludētū nō sedi. Et ad h̄s p̄tinet p̄içere ad inuicē saxa: sicut in qbusdā locis ī carnispriuio vel alijs festis: qd̄ nō est dubiū esse mortale ppter p̄cula sequentia.

§. IV. DE LVDO ALEAE VIDEN

Ludus aleæ est dasūt tria. Primo: vñrū sit p̄t̄m: & an mortale vel veniale. Secundus casus est qd̄ acquirif p̄ ludū talē sit restituēdū: ei a quo acquisitiōnē est. Tertiō: vñrū cum non sit restituēdū: an sit de he celiatate salutis pauperibus ergandū: vel de honestate con adde qd̄ sīt̄. Qd̄ aut̄ sit p̄t̄m patet ex hoc: q̄a phibet p̄ legē canonī cam & ciuilē: vt. ff. de aleato. p̄ totū. in aut̄. de sanc. epi. s. in aut̄. alea terdicm̄. & extra devi. & ho. cle. clericī. vbi d̄f q̄ clerici ad rū. viij. aleas vel taxillos non ludāt: nec hmōi ludis intersint. Et q̄a C. de re uis. c. loquaſ de clericis: iñ & laicis phibet: vñrā ibi vacat ar gumentum a contraria sensu: & hoc q̄a alibi nō solū clericis sed etiā laicis phibet. vt di. xxxv. c. i. vbi d̄f. Eps. aut̄ p̄sby. fune. aut̄ diaconus aleæ seu ebrietati deseruiens: aut̄ desinat

aut̄ parapheinalia alienare nō possunt. Qui ergo acquirit ab his per ludum restituēt̄ tenetur tutorib̄ vel curatib̄. vel pr̄latis aut̄ dñis eorum fm Tho. Ray. Pe. de Paf. & a lios: nisi forte sit quid modicū de quo p̄sumi posset q̄ eo rum superiores vt patres: tutores & huiusmodi nō curāt̄.

Secundus casus est qd̄ acquirit per fraudes: puta vñtendo falsis taxillis: vel alio modo decipiendō. Nā hoc restituēdū est ei qui amisiit vel habent̄ curā eius: reputatur enim hoc vñrā furtum. ar. ad hoc. xij. q. v. nō sane. in fine. fm Tho. & Ray. Tertiō est cum quis attraxit aliquē ad ludū p̄ vim vel nūmī importunitatē siue in principio ludi siue ī medio cum alijs vellē dimittere & nō sinit: tunc etiā tenet̄ restituēre fm Tho. & Ray. qui ad hoc inducunt̄. c. non sane.

Quartus casus est quando. s. ludus voluntarius cū volun tarior ex cupiditate no per fraude & vincit̄ ab eo q̄ alienare p̄t̄ res suas. Sed vbi viuif legib̄ imperialib̄ vel munici palibus phibentib̄ hmōi ludū & mandatib̄ posse fieri re

Secunda pars. gg iij

Universidad del Rosario | Archivo Histórico

Op. de petitione amissorum in ludo: vt. f. de alea. l. fi. nec hmōi leges sunt per dissuetudinē abrogatae quo ad restitutionē & tunc circa hoc sunt variae opiniones. Aliqui em̄ dicūt q̄ tenetur quis restituere sic acquistū p̄ ludū si videlicet p̄ senātū iudicis ad hoc fuerit artatus seu condēnatus: alii non tenet. Et rō est: q̄ talis restitutio est p̄cepta in p̄cēna lucratiū ex tali lucro. Nec iura q̄ de hoc loquuntur dicunt q̄ talis teneatur restituere ipso iure: sed q̄ possit repeti. Qñq̄ enim licite p̄t retinere aliqd ante q̄ per sententiam iudicis reddere compellat: q̄d tñ p̄ iniam iuste latam reddere necesse est: sicut patet de p̄enitentiis aliorū iuriū. Et addit Pe. de pa. in. iiiij. ad hoc q̄ talis sibi retinere nō p̄t: sed debet pauperibus ero- gare ante s̄niā iudicis: & tūc nō tenebit s̄i in iudicio reperatur: si p̄t probare erogationem factā pauperib⁹: sed post s̄niā oportet q̄ restituaf: nec sufficeret paupib⁹ erogare.

In turpi tudine melleorē cōditio possidētis. ff. de condi. ob tur. cau. l. iiij. & tñ. Sed Azo dicit hoc forte habere locum cū dedi aliqd ut turpe quid faceres. Secus si dedi cōtrahendo vbi lex p̄ctum phibet cōtrariū est: vt. C. de agri. & cēsi. l. quēadmodū. Et idem dicit Hostien. Tertiū dicunt q̄ tali iure durante si acq̄ situm est simplr. restituēdum ei a quo acq̄ situm est ex iure positivo: q̄a iura phibent non solū ludū: sed & acquisitionē per ipm: & malae fidei possessor d̄r qui cōtra legū iura meratur. C. de agri. & cēsi. l. quēadmodū. Hæc ē opinio. Azo. & glo. sup. c. eōs. distin. xxv. & c. clericī. iij. & vi. & ho. cle. Et Hosti. dicit q̄ fere oēs doctores hoc sentiunt. Hanc op̄ionē firmat & sequit̄ beatus Tho. vbi. s. & in. iiiij. senten. disti. xv. Et Rich. in. iiiij. s. q̄ est restituendum ab illis q̄ sunt talibus legibus astricti eis a quib⁹ acq̄ sitū est: si sciuntur durate tali iure in suo robore & non abrogato per dissuetudinē: & hoc nisi quis lucratus fuerit ab eo qui eum attraxit ad ludū in quo casu nō tenetur illi restituere qui amisi: sed erogare pauperibus. Idem Ray. Quarti dicunt vniuersaliter restitutio faciendam. s. etiā in locis vbi hoīes non subiiciunt legibus imperialibus. Et rationē assignat: quia s̄ talis restitutio in iure canonico implicitē est polita. Nam leges imperiales nō cōtrarias diuino iuri: aut p̄ contrariam ronabile consuetudinē approbatas obseruandas esse iura canonica decreuerūt: vt patet dis. x. de capitulis. & alij cōstitutis. Sed ius imperiale phibet talem acquisitionē: & c. Sed ad hoc posset responderi q̄ quis ius canonicum cōfirmet iura ciuilia iuri diuino vel canonico non contraria: non tamen ostendit obligationē illorū iurium ad eos qui eis nō sunt subiecti de iure vel antiqua consuetudine. Nec etiā ita firmat quin possit per contrariā cōsuetudinē abrogari: sicut & eius canonici aliquid etiā abrogatur: vt dis. iiiij. c. statuim⁹. cum. s. seq. Vnde hac opinione omissa magis placet opinio. b. Tho. supradicta.

Add. vtr. rex Francie. cōsiderat in hmōi ludis cū voluntario valēte alienare & sine fraude: & qui legibus imperialib⁹ nō sunt astricti vel alij municipalib⁹ parōmiter prohibentib⁹ hmōi ludū: vel si sunt hmōi legib⁹ astricti: tñ sunt per dissuetudinē abrogata: quo ad factū restitutio: quid agentū de tali ludo. Circa hoc dux̄ sunt op̄i. Aliqui em̄ dicūt illud pauperibus erogandū de necessitate & nō posse restitueri. Alī vero dicunt hoc de honestate: consilij: non de necessitate facientur. Et q̄uis prima opinio sit securior: & ideo poti⁹ consilenda: nō tamē videatur de necessitate imponenda vt propter hoc denegetur absolutio nolenti hoc facere: q̄a nō credit sibi necessariū ad salutē. Et ad hæc faciūt dicta doc. Nā beatus Tho. & Rich. in. iiiij. nil dicunt de erogatione pauperibus facienda quo ad eos qui nō sunt astricti legib⁹ imperialib⁹: vel etiā cū essent p̄ dissuetudinē abrogatae: & Io. an. & lo. cal. sup. c. clericī. de vita & hone. cle. dicūt tuitū esse talia pauperib⁹ erogare: nō tñ dicūt fore necessarium. idem Monal. & Asca. Alex. Angli. & Fran. de Zab. dicunt posse defendi talē opinionem. s. q̄ non teneat oīno talia pauperibus erogare: quia cōsuetudo potuit dominū perdentis in vī cente trāſferre. Io. de Imo. ista allegat & non reprobat Ray. etiā in sum. sua dicit: q̄ licet multi sapientes dixerunt acquisita per ludos alea non restituenda: sed pauperib⁹ erganda: tamen modo sic seruat̄ q̄ nec ad erogandū pauperibus

ribus sunt cogendi: sed fieri p̄t de hmōi eleemosyna vt de acquiso p̄ meretrīciū: qd̄ vtric̄ cōsulif̄ non imperat̄. Pe. de Pal. in. iiiij. dicit aliquos tenere q̄ qui nūc nō est locupletior amplius nō tenetur: qui. s. pdidit qd̄ p̄ ludū fuerat luteratus. phibitum lege humana: quia talis nō erat oligatus pauperib⁹: ratione alicui⁹ recepti ab eis vel cōmissi in eos. Iḡ ne paref̄ via ludis & turpib⁹ lucris in hmōi casu cōsuētū est & p̄suadendū ad erogandum pauperib⁹ & p̄cipue quantū ad illud qd̄ remanet in lucro ultra perdita in eo: & alia saltē paulatim: & per interualla temporū: no tñ cogēdus: & multo minus hoc prædicandū: sed q̄ pauperibus sit erogandū. De acquisitione per tornementum dicit Richar. in iiiij. q̄ nō tenetur quis restituere: quia ecclesia est prohibet tornementū: no tñ acquisitionē per ipm. Vñ debet pauperibus erogari: de consilio tñ magis q̄ ex p̄cepto.

§. V. DE LVDO ALEAE PER MO, dum p̄dicationis p̄t induci illud P̄. xxx. Audiui vitupērationē multorū cōmorantū in circuitū. Cōmorant in circū deludo. cūtū nō solū hoīm astūtū lusores firmi ipsi manentes: sed ex ipo actu ludi. Fit em̄ ibi quasi circuitus cū fit quidā discursus projiciendi & resumendi eosdē taxillos: & tunc finit vn⁹ ludus qñ puncta illa ex ipsiā iactatis apparet q̄a p̄tmo vīsa sunt: sicut frigura circularis finit cū ad primū punctum a quo inchoata est post discursum quendam redit. Fit em̄ circuitus quidā in ludo ipsius dū qd̄ vñus amittit alius vicit: & post discursum plurimū qui primo amisi qd̄ p̄derat reuincit: gaudent cum vincit. tristitiat cū perdit: & iterum lētatur cum vincit. Et apte d̄r cōmorantur. Non enim contenti sunt per horam morari in ludo: sed cōmorantur oīto taliter: id est morantur tota die: & quod peius est toto tempore vītae suæ. Qui enim huic assūscunt dimittere nesciūt Bene ergo dicit P̄. de hoc. Audiui vituperationē &c. Vbi tria notari possunt de hoc vīto. Primo q̄ est in mundo abominabile: ibi. Audiui vituperationē. Seco q̄ est in seipso inseparabile: ibi. Cōmorantium. Tertio q̄ est diabolo associabile: ibi. In circuitū.

§. VI. QVANTVM AD PRIMVM Non est quasi aliqd vītū qd̄ reddat hoīes ita iusfames & abominabiles sicut ludus. Nullus confidit de lusore: nec lusores in sociū alicuius artis: q̄a semp̄ haberet timere ne furaretur sibi vit posset ludere. Tales ergo lusores & vituperant ex suis pessimis morib⁹s christianitatem & vituperantur ab hoīb⁹. Et hoc p̄pter multa scelerā enormia q̄ repertur in ludo & ex ludo. Vere vituperabilis est lusor & stultus. C. de res lig. & sumpt. C. de res lig. & sumpt. Si videris: inquit Seneca: murē velle dñari alij muri: nunquid tenes risum: quāto magis ridiculū est qñ os caninū dominatur hoī. Nā de ossibus canis: fūnt taxilli: quod os est minoris valoris & p̄ditionis q̄ vt dñerunt hoī. Sed & lusor largitur ad p̄ceptū taxilli: qd̄ nō largiref̄ ad p̄ceptū dei: & plus etiā q̄ fuerit beatus Martinus largitus ad cōsūlū dei: quia non solū dat medietatē chlamydis: sed etiam tunica: corrigiā & camisiam ad mādatum taxilli: & nud⁹ sequitur dñm sui mundū vel diabolū: & qd̄ peius est: quia cum deberet abnegare deum illū. s. taxillū postq̄ cognovit & expertus est malitīa eius: potius econtrario abnegat deum verum vituperabiliter qui. ei nil nocuit sed oīa bona fecit: & vindicat se de eo qui est absq̄ culpa. O quantum vītū perandus est qui manib⁹ suis se perdit quē dei filius manib⁹ cruci affixis acquisiuit. Vñ Ber. in persona christi loquens ait lusori. Ego te acq̄siui manib⁹ cruci affixis: & tu consumis te manib⁹ decijs dedicatis: vñ maxima ingratiudo. Vix est dare actum in quo cōcurrat tota mala quod ex ludo. Quot em̄ itaxillis sunt pūcta tot scelerā ex eo procedunt vñ gravius altero: & ideo nō mirū si viuperant̄ a deo & toto mundo. Nā p̄mū p̄tū quasi p̄mū pūctus sine quo nūc reperiſt ludū: nō amissio tñ. Et q̄uis istud multis leue Viginti videatur: tñ sapientib⁹ etiam ethnīcis graue reputatur. Vñ & vñnum Sēn. Nulla maior factura q̄ tñ amissio: nā recuperari non p̄t. O q̄ male poterunt reddere rōnem deo de tpe qui toto mala p̄ die: & aliquid etiā noctem adiūgūt: circa ludū immorantur. cedūt ex Omne tēpus tibi impēsum requiref̄ a te qualiter sit expēn ludo: sum: inq̄ Berñ. Et nō solū amittit ipsi ludentes ipsi: sed & alios amittere

alios amittere faciunt: qui. s. talia aspiciunt. Nec enim tales sunt sine p̄tō. Et ex hoc dimituntur diuina & alia spūalia opera. Et quid interim cogitant ludentes respicentes nūc vana. Sed vhe qui cogitatis inutile d̄r Micheæ. in. Secundum vītū p̄cedens ex ludo est blasphemia. In nullo exercitio ita freq̄nter blasphemat̄ deus & tota curia. coelestis: qd̄ vītū non solum est mortale: sed valde graue: adeo q̄ dñs in lege sua mandauit Leuit. xxiiij. Quicq̄ blasphemauerit nomē domini morte moriatur. Et corpus quidem morte corporali: anima autem morte nisi p̄nituerit īfernū. Et aliquādo iudicia facit deus contra tales. Ali quando etiā oculi talium ceciderunt sup mensam lusoriam. Ali quando vexati sunt fortiter a dæmonib⁹. Ali quando os inuersū est horribiliter & hmōi: & tñ vt ipse ait. Nomē meum iugiter blasphemat̄. Tertium est cōtumelia. Nā cōtumelias lib̄nū cem dicunt. Et quia ista & multa alia mala ibi fiunt p̄pter qd̄ a legibus punitur & phibent ludi. Rectores qui ista dissimulant & nō punitiū quātū in eis est grauite offendūt. Nā vt d̄ dist. xxiiij. error. Negligere quippe cū possit p̄turbare pueros nihil aliud ē q̄ fouere: & p̄mittitur ibi error cui non restituit̄ approbatur. Quartū est dissipatio substantiæ p̄palis: vnde merito figurat̄ p̄ adolescentiō illum prodigum qui recedens a domo paterna dissipauit substan- tiam suā. Lucæ. xv. Frequenter videmus hoc cottingere q̄ iuuenes emancipati vel defunctis parentibus: vel aliquando viventibus magnis diuītias parentū per ludū cito consumūt & ad magnā miseriā deueniunt. Nā si aliquando vincit p̄tētē a equisitorū per ludū dāt eis qui mutuāt mensam lusorij & taxillo vel socijs ludi: partem expendunt in tabernis & luxurij & cōuiuijs. Et cōtēt̄ oēs lusores in processu p̄tis dicunt se plus amississe q̄ acq̄siuisse. Sed & ea que vincunt sibi retinere non possunt: sed vel restituere vel pau- peribus dare. Huius autē declarationē vide. §. immediate. Quintū ē ecclesiæ cōcept⁹ seu inobedītia. Nam ecclesiā phibet ludū alearum: nō solū clericis: sed etiam laicis adeo q̄ nisi correctus se em̄ dātērūt debet excōi cari: vt habetur dist. xxxv. cōps. Et etiā p̄ ius civile: vt. ff. de alea. per totū. Et adde. Q̄ p̄tētē ludus alea oīs ludū qui innitit fortunæ principa- liter: etiā si fiat ibi aliqd de industria: sicut ludus taxillorū: Bar. in aut. alea chartarū: & alia hmōi. dicit aut̄ christus Lucæ. x. Qui vos spernit. s. p̄rælatos ecclesiæ in suis ordinationib⁹: me spernūt. Sextū est furtū. Nā qui sunt dediti ludū cū nō habent ad ludendum furant̄: vel a parentib⁹ occulite accipiendo & furum est: vel a vicinis vel a magistris si in exercitijs sunt artū mechanicarum. Ludendo autē si perdūtēnter resti- tuere furata q̄uis amiserint. Si vincunt augēt furtū: vñ & furata tenēt restituere a quib⁹ accepērūt: & lucrata perlu- dum ab his q̄ non possunt alienare: vt filiū familiis & aliq̄ certæ psonæ & furata restituere tenēt̄ his qui habēt curā eorū. Nō furtū facies inquit dñs: quiatalis est dignus suspe- dio. Septimum est gula criminalis. Qui enim vincunt sicut male acquisiuerūt p̄ pecuniam: ita male expendunt: qui avā- dunt ad tabernas vel faciunt cōuiuija: & in vītū gula pluri- ma cōsumūt & in crapulis. Sed socij & familiæ & vxores lu- sorū non nisi cū mala cōscientia possunt comedere & bibe- re & vestiri de acq̄sitis per ludū cū debeat̄ restitui vel pau- peribus erogari. Attendite vobis a crapula & ebrietate: ait christus. Lucæ. xxij. Octauum est homicidiū. Nā lusores ali- quando d̄ verbis veniunt ad verbera: de verberib⁹ adul- nera: de vulneribus ad homicidiā. de multis etiam diebus nostris auditum est q̄ occisi sunt in ludis. Sed qui effuderit sanguinē humanū effundetur sanguis illius: vt d̄ Gene. ix. Talis enim captus a iudice occiditur & ipse vel etiā a cō- sanguineis illius vindictam de hoc facientibus q̄uis male. Da mihi vindictam & ego retribuam ait dñs. Vere maledi- cta res ludus vnde tantum scelus oritur. Nonū est inuiden- tia fraternalis. Nam qui perdit cū vītū bursam suā vacuā. & eius qui vicit plena & aliorū etiā ludentiū inuidet de pe- cunia illius tanta & cupit vt ipsam perdat. Cum etiā vīde- vicinos vel alios abundare diuītis inuidet & dolet q̄ ipse non habeat vt ludere possit. Sed fugiamus inquit Basilius inuidiam que pignus est gehennæ. lob. v. d̄r. Parvulum oc- cedit inuidia. Decimum est caristia rerum quæ sequit̄ s̄ dō- mo sua. Nam modo deficit panis: modo vñnum: modo lect⁹: modo vestimentū vxori q̄ pignorat vt ludat. Inde conque- ritur vxor & familia irascitur: ipse maledicit se & alios & se quītū multa mala: & sic nulla pax vel quies potest esse in

domo illa. Non est pax imp̄is dicit dñs. Ela. xlviij. Unde cīnum est laudatio mala. Nam qui vicit laudat se de mala. & aliquando de eo q̄ decepit solum: & ipse non perpēdit: laudat etiā a mūdanis tam cōstrenū lusorū & bonus magis. Sed q̄ praua & bestialis ista laus: cum se laudat de re diabolica laudatur p̄tō in desideris anima sue: inquit P̄. Sed ex hoc vt subdit. Exacerbavit dñm p̄tō. i. prouo- cauit ad iram contra se ad puniendū seip̄m. Duodecimum est mendacium. O quo mendacia dicuntur ibi a ludentibus & ab aspicientibus: sed vt dicit Amb. Oēs qui dicunt men- dacium filij sunt diaboli. xxij. q. v. cauete. Et qd̄ per menda- cium acquiritur cū ibi sit fraus restituere: tenetur: & vt eis magis credatur mendaciū: addunt iuramentū & fit periu- rum qd̄ est semper mortale & grauissimum peccatum cū fit aduententer in ludo siue extra ludum fīm. Tho. in summa. Tertiūdecimū est neglectus. Nam lusores propter hoc vītū habent magis tempus ad ludendum negligunt diuina: & missas: & vesperas: orationes: & prædicationes: nisi forte orient ut deus faciat eos vincere. Sed nescit diuina iustitia patrocinium dare facinori seu criminibus: vt dicit Chry. Negligunt festa seruare: quia in illis per maxime ludunt: & plura peccata & grauiora committunt q̄ si terram colerent quod est festavolare. Opus seruile non facietis in eo. Exo. xx. Peccatum est opus maxime seruile. Quartumdecimū est odium. Nam odiunt eos qui eos vincunt: aliquando odiunt seip̄s: se aliquando verberantes: odiunt quod per- ius est deum qui nō facit eos vincere. Et intantum insurgit odīus: vt quod non possunt scelesti homines facere in perfōna sua: in figuris faciunt percutientes: expuentes & hmōi. Sed deus ostendit super hoc plures magna miracula: quia de hmōi figuris aliquando exiuit sanguis: aliquando tales a dæmonib⁹ arrepti sunt & horribiliter vexati. Odīus & ho- mines reprehendentes eos de tanto scelere. iuxta illud. Odīus ha- buerunt loquentem. & P̄. Posuerūt aduersum me odium pro dilectione mea. Quintumdecimū est p̄ticipatio: see- leris. Istud enim peccatum a multis participatur. Nam qui Dantes dant eis pecunias ad ludendum pro parte luci: vītū mortali pecuniā ter peccant & tenentur de eo quod peruenit ad eos: q̄ mu- ad ludē tuant eis etiam sine parte luci male faciunt: et si nūc reha dū pec- bent: licet iuste merentur cū sint causa mali. Qui aspiciunt cant & ludentes non sunt immunes a peccatis multis curiositatē etiam q̄ & vanitatis. Sed & parentes qui non castigant filios ludē eos aspi- tes grauite peccant. Digni sunt morte non solum quā- ciunt: sed etiam qui consentiunt facientibus. Roma. i. Qui mutuant taxillos vel qui in domo ad ludendum locum p̄- stant particeps etiam sunt mali. Decimumsextum est que- stio litigiosa seu contētiosa verbalis: dum. s. vñus dicit sua puncta appariunt: alius negat: vñus dicit vñnum: alius con- trariū: & ex contentione insurgit contumelia & verba- dorū. Contra verbosos nō contendere verbiis: ait Cato. Multum ergo quilibet debet sibi cauere a contentionibus quāe producent totū mala. Decimūseptimum est rapina. Ali quando em̄ quālē vīlenter trahit vñus alium ad ludū: vel volenter recedere inuitū tenet: vel fallos taxillos submis- tit: & tunc est tamq̄ rapina: & restituere tenēt̄ qd̄ sic acq̄ui- siuit ei cui vicit fīm legē oīm diuīnā & mundanā: sed cōtēt̄ hoc accidit qui vna die vincit: alia die p̄dit: vt merito pos- sit a deo dici. Vhe q̄ p̄tērūt: nonne & tu p̄tērūt ipēt̄ quasi dicat sic. Et tamen quisīc̄ attraxit inuitū vel sic dece- pit: non est restituendū qd̄ perdidit: sed pauperibus erogan- dum. Decimūoctauum est scandalū. Nam hoc videtur vi- tium infectiū. Cum em̄ quis videtur alium ludere vñbi nūt̄ cogitabat de ludo inclinatur ad simile. Et p̄tēpue: cū filij sint inclinati & apti ad imitandū mores parentū: vñdē patrem ludere & blasphemare: clarare: & alia mala facere q̄ producit ludus sinefrāno ad talia assūscit: & sic scandalizat filios & alios suo exemplo ludendo. Sed dicit christus Matt. xvij. Qui scādalizauerit vñnum de pusillis istis qui in me credunt: expedit ei. i. melius est ei vt suspendatur mo- la alinaria in collo eius & detnegaſt in profundum maris. Decimūnonum est tristitia q̄ in eo tāta est si perdidit q̄ nil boni liber ei agere: quinīmo aliqui intrant desperationē & occidunt seip̄s. Tristitiam etiam non modicā afferunt oībus diligētibus eos de acta ita turpi & periculoso aī. & cōpori infamī coram deo & mundo. Et dicit Aug. de p̄ce- di. v. c. s. q̄ p̄tō reuerſus ad pñiam ier̄ cetera debet h̄ de- flere de tristitia magna quā dedit bonis de suis malis op̄ia-

Lucrū bus. **Vigesimum est vñsura maxima.** Si em̄ quis pro cētū
ludi dī quæ exponit mutuo recipiēdo. x. vel. v. pro. c. dicitur vñsura
vñsura. rius: quid dicendū est de eo qui ponit se ad ludum cum. x.
florenis: & in eadē die lucrabitur per ludum. c. florenos: cer-
te videatur maxima vñsura: vnde & pro se retinere non pōt:
sed vel restituere in certis casib⁹: vel pauperibus erogare
in alijs. Si autē perdiđit: sibi imputet & sua fatuirati. Vñsura
rius dicit Chryso. sup omnes est maledictus. **Vigesimūpri**
mum est christianiatis vituperatio: contra illud quod ait
apls. iij. Corz. vi. Nō vituperet ministeriū nostrū. i. seruitū
quo seruimus christo: sed p̄ ludū seruif̄ diabolo. Sicut enim
deus inuenit. xxij. literas primo. Nam aliae postea sunt super
addit⁹ ad compōndam Bibliam vbi est omnis sapientia
reuelata: ita inuenit diabolus taxillum Bibliam suam vbi
posuit. xxij. puncta tamē literas suas nigras vbi in vñsu ei⁹
reperitur ois malitia peccati. Quod em̄ est malum qđ inde
non sequatur: Non deficit ibi qđ est summe abominabile
s. sodomia. Nam adolescentuli miseri vt habeant ad luden-
dum assentunt omni turpitudini dantibus eis pecunias p
ludo. Non ergo debet dici christianus qui deditus est ludo
cum vituperet nomen christi.

§.VII. QVANTVM AD SECVN

Lud' est dū. s. q̄ est iſeparabile tale vitiū ab hominē: notatur ex hoc
q̄ si inſe quod dī cōmoratiū. Nō em̄ tales trāſeūt ſicut faciūt electi
pabilis tranſeūtes de terrenis ad cœleſtia: euntes de virtute in vir-
abhoie, tūtem: quæ ſurſum ſunt quærētes: ſed quæ ſunt ſup̄ terram
quærū cōmorantes in terrenis. i. ſimul corde & ore & ope
morantes in eis. Corde qdē. iuxta illud Ps. Oculos ſuos ita
tuerunt declinare in terrā: per cordis. f. inextinguibile deſi-
deriū & ſitum. Ore in ſuper. iuxta illud Eſaiæ. xxix. De terra
muſſitat eorū eloquium. Et Io. i. Qui de terra eft de terra lo-
quitur. Opere aut̄: quia omnia faciunt ut diſtentur ſuſti-
nentes multa pericula & labores: vi in eis illud verificetur Ps.
Tabescere feciſti ſicut aranea animā eius: tecifi tu deus. id
eft: permifisti animam auari: ex qua auaritia procedit ludus
Nota q̄ tabescere. i. deficeret: ſicut aranea quæ ſe euifcerat ad facien-
aranea dum telas quibus capiat muſcas. Sic auarus & luſor conſu-
ſe euifce mit ſe ad excogitandum malitiaſ & operandum quō poſſit
rat ad te alios decipere & ſibi acquirere. Nec mirum ſi luſor cōmo-
xēdas te ratur in viſio nō recedēs ab eo. Nā fm̄ phūm in lib. Ethi. ex
multis actibus vitioliſ ſicut & virtuoliſ generat habitus:
Qui eft de diſſicili mobilia ſub ieſu: & generatus habuit

Nota φ tabescere, i. deficere: sicut aranea quæ se euiscerat ad faciens aranea dum telas quibus capi at muscas. Sic auarus & lusor consu se euisce mit se ad excogitandum malitias & operandum quo possit rat ad te alios decipere & sibi acquirere. Nec mirum si lusor cōmo xedas te ratur in vito nō recedēs ab eo. Nā fīm phūm in lib. Ethi. ex las. multis actibus vitiolis sicut & virtuosis generat habitus: Qui est de difficultate mobilis a subiecto: & generatus habitus

qui ex difficultate inobligati a iubecto. & genitatus habitus
ad hoc ex iteratis actibus dilataſ & firmaſ magis & dilataſ
habitus in eius actibus magis ac magis delectat & delecta-
tio pſicit opus. Sic lufor frequētans ludos ita delectat in eo
ut totam quasi ſuā felicitatē videatur ibi ponere. Et q̄a cō-
ſuetudo ē quāl altera natura: ſicut naturalia tolli non poſ-
ſunt: ita q̄ in consuetudinem duxta ut ludi: vix poſſunt ho-
mines auelli ab hmoī quātūcūq; ppendat ex hmoī vitupe-
rari & cōſumi. Cōſuetudo aut̄ in malū nō minuit p̄ctm ſed
auget: vt dī. xxijij q. i. pudenda. Tanto enim ſunt grauiora
p̄ctā quāto animā inſcelicē diuti⁹ detinēt alligatā extra de-
conſue. c. fi. Et ratio eſt fm Tho. i. ij. & alios doc. q̄a cū p̄ctm
cōſiftat in volūtate: quāto quis cū voluntate magis effe-
ta & firmata in malo peccat: tanto grauius peccat in eodem
genere peccati. Sed ludes cōter ex cōſuetudine ut faciunt lu-
ſores ſunt effrenatissimi & firmatissimi in auaritia & alijs
malis quāe comitanſ ludo vnde de grauiflē peccant. Et hiſ
demum evenit qd̄ P̄ ſ. impræcatur dicens. Fiat commora-
tio eorū deserta: & in tabernaculis eorū non ſit q̄ in habitet.
Cōmoratio lufor est in barateriæ loco: ſed illa eſt deserta
ab hoib⁹. i. rōne vtentib⁹. [Nā null⁹ qui ſit bon⁹ ciuis vel
rōnabilis pſona ibi cōuersatur: verecūdareetur em̄ ibi vide-
ri. Solum bestiæ ibi ſunt. i. bestialiter viuentes ſicut bestiæ
habitant libenter in deserto. Cōmoratio etiā vbi habitant:
ſ. in domo ſit deserta. Bene hoc ſciunt pauperculæ vxores
talium & familiæ: q̄a tales ut habeant ad ludendū expoliāt
domū vſimentis: & vtenilibus & oib⁹ bonis ut non ſit
qui in habitare ibi poſſit. Mirabile eſt & horribile cōſidera-

re, q̄ sit itūd vitiū inseparabile ab hoīe cum eīt in eo habi-
tuatus. Et ideo caueat sibi quisq; ne talib; misceatur. Vnde
inquit. Vidi vituperationē multorū cōmorātiū vsc̄ ad
mortem toto tempore morantium in huiusmodi.

§.VIII.QVANTVM AD TERTIVM
facit illud vitiū associari dæmoniis; qđ innuitur cū dicīt. i

5. XI. DE FACIENTIBVS VEL Arma

edētibus gladiis; lāceas; ballīstas; venena; & hmoī; quib^o
omines velledūf vel moriūf; vtrū sit līcītū eorū opus
el lucrū. Nota fm Ray. distinctionē primo quo ad inten-
sionem eorum. secundo quo ad ipsa opera. Quantum ad
rīmū sciendū est q̄ si tales hæc faciant vel vendant ppter
hoc vt

hoc ut homines talibus abutantur: vel si scient et vendant & donent talibus quos sciunt vel credant abusuros: mortaliter quod peccat & grauiissime: & oia peccata quae occasione illarum rerum ab aliis perpetrantur sibi imputatur & rei sunt apud deum omnia animarum quae propter hoc pereunt. xij. q. iij. c. praecepit & xxvii. q. iiij. c. si tu abstines. Item cum sint cooperatores omnium in scelerum inde commissorum: ideo debent pro oibus peccata sustinere. iij. q. iij. c. notum in si. Si autem dicant se habuisse bonam intentionem: quia si credebant alium emere talia propter aliquod clericum.

tum vsum, vel habens animū indifferente nihil iuper hoc cogitabat vel ignorabat q̄ effet illicitū talia facere vel vēdere: tūc subdistinguendum Quia aut illæ res sunt quæ ad humanum vsum possunt esse vtiles: vt arma in bello, iusto cultellus ad incidentū panem. Quædā etiam venena apponuntur a medicis in quibusdā medicinis: vel etiā in coloribus aptandis & hmōi. Aut ad nullū vsum vtiles sūt nisi ad peccandū: sicut quædā venena mortifera ad nullū bonum vsum vtilia. Et in primo casu non dico ipm peccare dūmo donon habeat intentionē corruptā: vt dictū est: nisi forte ex qualitate personę vel temporis cognosceret: vel probabilit̄ sibi dictaret conscientia q̄ ille nō quererit illam rem: nisi adulū perpetrādū: tunc em̄ non debet sibi vendere cōtra talē cōscientiā. xxiiij. q. v. de occidendis. &. v. q. v. nō oīs. In scđo autē casu peccat faciendo vel tenendo: vendendo vel al's alienando res tales. xxij. q. j. c. de cōse. dī. v. fucare. jār. de libello famoso quē non debet quis ostendere sed destruere

al's peccare; grauiter. v. q. s. p. totum. & est optima. l. ad hoc
ff. de contrahen. em. l. cū lēpe. vbi ponit talis regula q. flagi-
tiose rei. i. quæ nullo mō per additionē alterius rei pōt esse
ut vtilis vslī humano: nec emptio: nec mandatū: nec socieras
valere pōt.. Et omnia mala quæ inde sequuntur possumuntisti
el imputari. Concordant in prædictis Tho. Hosti & Innocen-
no. §. XII. DE BALI ISTARIIS. NOTA
is: q. ars sagittariorum seu exercitiū phibet sub poena excōi-
catiōis. ex de sagit. c. vnicō. qd̄ cōiter intelligit de bello. in-
iusto & cōatholicos. Nā ē infideles vel etiā fideles in bello
iusto licitū reputat. Nam in bello iusto non refert quantū
attinet ad iustitiam vtrū aperte vel ex insidijis quis pugnet.
ra. xxiiij. q. ij dñs. Et pugnare cū ballistis videſt esse pugna ex i-
sidijis. Sed quantū ad excōicationis poenā tenent cōiter dos-
m. ctores q. sit canon ferendæ non latæ sententiæ: siue bellū: sic
iustum siue iniustum. C. cōminationes epistolas. li. j.

S. XIII. DE FACTORIBVS ET VEN
ditoribus alearū & taxillorū & chartarū: seu naiborum: su-
corum: sertorū seu coronarū, mulierū: capillorū capitī: stā
patoribus pānorū: & hmōi ornamētorū: quid iuris? Vide
tur dicendū de factoribus vel venditoribus alearū: taxillo-
rum: chartarū: q̄ quia vt in pluribus hoīes vtuntur his ad
pctm mortale pp̄ter avaritiam: ideo non videtur tales pos-
se excusari a mortalī: vnde nec absoluendi nisi talia dimit-
tant, de pce. distin. v. falsas. &c. fratres. &c. negotiū. Guil-
etīa dicit q̄ nō est securū de talib⁹ viuere quorum v̄lus est
vt frequētūs ad pctm: quod intelligo de mortalī: & est tur-
pe lucrum. Sed de factoribus & vēditoribus fucorū & alio-
rum ornamētorū videtur dicendū q̄ vendēdo his de qui-
bus scit vel credit q̄ vt tantur ad prouocandū ad lasciuiam
est mortale: quia cooperantur tali in criminē. n. q. i. c. notū
Qd̄ tñ nō debet de facili credere nisi appareat signa manife-
sta vt in mererricib⁹. Nemo em̄ est iudicādus immemor sa-
luti: s̄ eternæ, de cōse. di. i. c. iubem⁹. Vbi aut̄ hoc ignoratv
nō cōsiderat: sed solū de vanitate aduertit cū talib⁹ possint
mulieres vti cū pctō & sine pctō: & cū mortali & cū veniali
f̄m intentionē earū & quātitatē excessus. Et q̄ intentio ea-
rum vt in plurib⁹ sit lasciuvel mortalis supbia aut inanis
gloria durū est dicere & temerariū iudicare. Qñ etiā sit tan-
tus excell⁹ q̄ faciat mortale difficile est discernere: vnde nō
videtur q̄ in hmōi peccēt mortaliter. Minus em̄ est ista fa-
cere vel vendere q̄ portare: sed ista portare vel vti vt fucis
qd̄ videſ p̄cipue inter ornamēta, puocātia ad lasciuā de-
ſe nō est mortale: f̄m beatū Tho. n. n. q. clxix. Vbi etiā dicit
q̄ mulieres licite possunt ſe ornare: vel vt cōſeruent decen-
tiam ſui ſtatus: vel aliqd̄ etiā addere vt placeant viris ſuis.
Ideo artifices talium ornamētorū non peccant in vſu artis
huiusmodi: niſi forte adiueniēdo aliqua ſuperflua & curio-
ſa: ne cōtamen hoc faciendo dicit eſſe mortale. Sed si dicitur

¶ quærunt alij viris placere: vt in pluribus saltem ad inanem gloriam. Dicendum ¶ ianis gloria ex genere suo est veneriale. Nam beatum Tho. iij. n. q. cxxxij. licet aliquando possit esse mortale. Persuadendi sunt igitur tales ad dimittendum opera & venditionem talium vanitatum: non tamen cogendi per negationem absolutionis. Dubia enim in meliorem partem sunt interpretanda, extra de regu. iur. c. esto. De ipso autem vsu ornatus dicetur. i. titu. vj.

XIII. DE ARTE HISTRIONA

us: & de factione instrumentorum musicorum & vsu eorum. Scidetur
in beatum Tho. ij. ij. q[uod] ars histrionatus de se non est illicita:
quia ordinatur ad recreationem & solatium hominibus exhibendum
q[uod] necessarium est virtute humanae: sicut sal ciborum condimento
dummodo fiat locis: temporibus & modis oportunitatis & a personis
laicis: als p[ro]ctim esset: vt si tpe penitentiae in loco ecclesiastica
a persona ecclesiastica: vel cum iniuria dei vel proximi. Q[uod]
fieret cum verbis turpibus vel actibus turpia representantibus: vel cum incantationibus: & tunc est illicitum & mortale. Et talia exercentes non sunt absoluendi nec coercandi.
Et de talibus loquitur Cyprianus in. c. pro dilectione. de cō
distin. ij. & Aug. dist. lxxxvi. qui venatoribus donant. vbi
licit quod dando talibus pecuniam pro opere suo est magnum
peccatum: quia soultur in scelere suo & pertinet hoc ad tur
pelucrum: unde & pauperibus erogandum de consilio tas
nen: sicut etiam aquisitum per artem mathematicam: id
est diuinatoriam: vt. xiiij. q. v. c. qui habetis. cum. c. seq.

S. XV. QVANTVM AD FACIEN-
es instrumēta musica. Cū usus eorū de se sit licet; ita & for-
matio & vēditio. Pōt tñ m̄tipliciter esse p̄ctū in v̄su eorū;
vt si ad lasciuia puocādā velinimā cōplacētiā sensualem:
maxime autē in diuinis officijs pulsare in organis bala-
tas & cātiones laicales vīdef magna dei irreuerentia. Nec
ita debet placere cler⁹ pplo ad aures q̄ displiceat deo misce-
do carnalia diuinis officijs. Quæ enim couentio christi ad
Belial. Et si multi non perpendūt de cātionibus: aliqui tñ
mūdanī & vani percipiūt: vnde trahuntur magis ad carna-
la q̄: ad spūalia. Et Cyprianus dicit. Cogitatio carnalis &
secularis hoīs iabsedat. s. tempore oratiōis & diuini officij.
de cose. di. i. quando. Vtrum autem sit mortale an veniale
ps̄i videant qui hoc faciunt.

S.XVI. DE EMENTIBVS TEMPO

messiu blada: & tpe vindemias vinū & alios fructus vt Emetes
ostea carius vēdāt in futurū: dicit canon hoc esse turpe lu- vina vt
rū cū fit ob turpitudinē non ob necessitudinē. xiij. q. iij. q. carī vē
cūq. Sed VI in tractatu suo pleni distinguit. Dicit eni q dāt com
hoc fit aut ppter bonū cōe: sicut Ioseph emis frumentū tēpore abundā turpe lu
tiā vt posset puidere patriæ tpe famis. Gen. xlj. hoc merito crum,
rium est. Idem Ray. Si autem ppter priuatū cōmodum tūc
fit tripli: quia aut hoc fit ex pudentia timens ne postea ha
beat in futurum emere si indiguerit cū carius erit: & ramen
postea cum non indigeat sicut credebat vendidit carius q
emerit: sed non carius q vendatur in foro: & hoc licitū est.
Idem Ray. & Guil. & Inno. Et multo fortius si hoc facit ex
pietate: vt. s. ex lucro venditionis inde prouideat pauperis
bus: dū tñ moderate hoc faciat ita q p caristiā cōmunitas
non lædatur. Scđo potest fieri fm iustitiam cōmutatiā
vñ faciunt mercatores & licite possunt pro opera sua recipe
re lucrū vt sustententur: dūmodo nō intendāt caristiā indu
cere. Idem dicit Guil. & addit maxime si aliud genⁿ negotia
tionis non nouit: nec al's habet vnde viuat vel sustentetur
cum familia sua. Tertio modo fieri pōt hoc ex avaritia: ita
q vnⁿ tm emis de huiusmodi & cōgregat: q postea cōpellit
tur homines emere ab eo ad placitū suū: & ideo vendit care
vt vult: & isti enormiter peccant cōtra proximum & ymu
nitatem: & tales qui vñctualia vel alias res: aut etiā mone
tas emunt vt caristiā inducant vocat Ray. nefandas beluas
& mortale ē fm Guil. siue a clericis siue a laicis fiat: sed gra
uius in clericis. Innocen. & Hostien. dicunt q qui emunt vñ
ctualia vt carius vendant tempore indigentiae: q scilicet
emerūt nullavtilitate pensata: scilicet prouisionis fuæ per
sonæ & familiæ vel subuentionis pauperū: sed ex cupidita
te: vt q peccant: non tamen tenentur hmōi lucra restituere
certis perlonis: sed debent pauperibus erogari fm Ray.

vt. xiiij. q. v. qui habetis. cum. c. seq. Sed hoc fīm Guīl. verū est de honestate consiliū; nō de necessitate; sicut de alijs turpi bus lucris dictum est.

Addeq. §. XVII. SVNT ET ALIA PLVRA
tales de turpia lucra: vt in mitterendo vel portando armavel lignas iure cuij mina: vsquecūq; mercimonia ad terras Soldano subiectas li ple & tales vltra peccatum turpis lucri incurunt excommuni ctuntur cationem cuius absolucione papae referuatur: & de hoc vide ultimo in. iii. parte. tūtu. xxij.

**Suppli-
cio. §. XVIII. LVCRVM QVOD QVIS**
consequit in seruēdo usurario in arte illa: Prosonera cum est mediator in malis cōtractibus. Miles in seruendo in bello in iusto quantū ad stipendium suū. Notarius in faciendo instrumenta usuraria: & breuiter quodcūq; lucrum quod q̄ recipit pro opere quo seruit alijs in illicitis. Lucrum etiam quod quis facit in operando vel vendendo diebus festiuis vel in ecclēfis vel alijs locis indebitis. Recipiēdo etiam pecuniam ob electionem alicui i aliquam dignitatem temporalem: dicit Guīl. q̄ est turpelucrum: & consulendum q̄ pauperibus detur: q̄uis Hosti. dicat hoc simoniacū.

¶ De inhumanitate.

Capitulum. XXIII.
B D VRATIO CONTRA MISERICORDIĀ seu ihumanitas ponitur pro filia auctiōne a beato Grego. in li. moral. & ab Isid. & a beato Tho. ii. n. Et consistit istud vitium in hoc q̄ quis non subuenit proximo in necessariis vitæ cum possit: quod communiter procedit ex avaritia ex eo qd̄ amat plus substantiā temporalē q̄ proximū suū: & talis deficit a faciendo eleemosynas corporales: quæ continetur in hoc & videretur. Visto: poto: cibo: redimo: rego: colligo: condō. Loquens P̄s. de subuētione proximi per quam excluditur vitium istud obdurbationis contra misericordiā: sic ait P̄s. xl. Beat⁹ qui intelligit sup egenum & pauperem in die mala liberabit eū dñs. Unū cōseruet eū & viuiscet eum & beat⁹ faciat eū in terra: & non tradat eū in manib⁹ inimicorum eius. Naturale est enim culib⁹ appetere beatitudinē & vitare miseriā quæ est ei contraria. Sed per obdurbationē stra misericordiā efficiatur quis miserrim⁹: quia dānatus. Dicit enim N̄ att. xxv. q̄ ibunt hi. s. immisericordes i superplūcūm extērnum: & per miserationes & eleemosynas debite factas cōsequanf̄ beatitudinē: quia misericordibus diceb⁹ Matth. xxv. Venite benedicti patris mei percipere regnum Esuriui em & dedistis mihi māducare &c. Ideo extirpandū est istud vitium: & eleemosyna debito modo facienda est ut perueniatur ad beatitudinem: qd̄ inuit P̄s. dicens. Beatus qui intelligit. Vbi tria notantur.

¶ Prīmū q̄ inhumanitas est eradicanda per ratiōabilis eleemosyna erogationem: ibi. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.

¶ Secundū q̄ crudelitas hæc est eliminanda. ppter horribilis sententiaē euasionē: ibi. in die mala liberabit eum dñs.

¶ Tertiū q̄ iniquitas hæc est effuganda. ppter p̄sentis vite fructificationem: ibi. dñs conseruet eum.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM
ostendit q̄ vitiū hoc est eradicandū: p̄ hoc q̄ cōtrarii sua detur. s. subuenire pauperib⁹. Quo em̄ p̄tāliquid efficac⁹ suaderi q̄ cum ostendit ex eo beatitudinē adipisci. Beatus inquit qui intelligit. Contraria em̄ mutuo se expellunt. Sed non sufficit dare eleemosynā: nisi detur debito modo. Vnde Eccl. vii. dicitur. Et facere eleemosynā ne despicias: do nec inueias iustum. i. teneas eā quousq; debite possit erogari. Et hoc nota P̄s. cū ait. Beatus qui intelligit. i. cum i. collectu & rōne prouidet pauperib⁹ & egenis. Ordinem! no tauit Ray. Ponens: circa hoc distinctionem: dicens eē discerendū inter petentes eleemosynam. Aut petunt quali ex nēdū est debito: vt prædicatores & prælati. Aufsimpli pro corpore inter p̄ris sustentatione. In primo casu distingue: quia aut sunt noti: tente aut non. Si sunt noti & constat eos missos vel constitutos eleemosynā ad prælaturā recipiēdi sunt. Cor. ix. Qui altari deseruit: synam. cum altari partcipantur. Et non alligabis os bouis tritūris &c. Si vero sunt incogniti & dubitatur an eis tale officium sit concessum. primo debet examinari an ita sit: quia circa maiora maius periculum vertitur. Non enim eis tm̄

dāt cōportalia: sed spūalia accipit: in quibus vertitur periculum magnū. di. xlj. quietcamus. Possent em̄ falsa disseminate: vt hæretici qui simulant sanctitatem vt cerretani qui m̄ta mendacia fingunt. In scđo casu cum. s. petunt simpli p̄ sustentatione corporis iterum subdistingue: quia aut potes abūdere seu prouidere oibus aut non. Si oibus sufficiunt: oibus indistincte subuenire debes habentibus indigentiam: Inuitant nos ad hæc exēpla Abraæ & Loth: q̄a oēs indiff̄ renter recipieb⁹: inter alios etiā angelos recipere meruerunt. Gen. xix. Et in hoc casu dicit Chrysostomus. Quiescamus ab hac absurdā & diabolica & peremptoria curiositate. s. i. discernēdo inter pauperē & pauperem. Non em̄ ex vita corū quos, recipis mercedē tibi retrubutus est deus: sed ex volūtate & honorificentia multa & misericordia & bonitate. di. xlj. c. quietcam⁹. Et qd̄ dictum est de dādo oibus indistincte ad sustentationē vbi quis sufficiat. intelligentiū: si recipiens eleemosynā abuteretur: vtputa: vel male ex pendendo: vel propter hoc traderet se negligentiā confusus de p̄suīone sibi facta. ar. v. q. v. c. non ois. Indigētibus autē ad mortē quantūcūq; malis: obstinatis: excoicatis: hæreticis: Iudæis: & infidelibus alijs semper subueniendum est: & ab oibus etiā si oporteret furto accipe cum nō inueniretur aliter ad subueniendū. dist. lxxxvi. p̄sce. In secundo cum. s. quis non potest oibus sufficere dicit Amb. nouē esse consi deranda. s. fidei: quia fidèles præferendū est infideli: qd̄ mosynā intelligentiū vīdē cæteris paribus: & præcipue aequalitas dāda. ix. te indigentia. Causam: q̄a illi qui tenētur captiuū ab hostiis suis sunt alijs præferēdi. Locum: vt si captus ppter debitu da. iustum excutieretur in carcere. Nā si oibus debetur misericordia: iusto amplius illis. Tempus: nam si tempore afflictionis suæ nil a te impetrē &c. si tempore quo dicitur ad mortem. Modum: vt non totum nec vni simul oēs opes effundatur: sed discrete dispēse: & hoc nisi aliquis ex toto vellet mundum deserere: vt religiosi. Exemplum in Heliseo. Et si potest pluribus sufficienter tradere meli⁹ est q̄ vni tm̄ dare: sed non melius est vni vel paucis ad sufficientiam q̄ multis ad insufficientiam & quasi nihil fīm Tho. vbi. s. Nec cessitudinem: vt propinquā sanguinis extraneis præferantur. Debilitatem: q̄a claudi: cœci & inaueritūnari alijs p̄fē rendi sunt. Nobilitatem. i. verecundiam quæ ingenuos p̄dit natales. Aetatem: q̄a senes iuuenibus cæteris parib⁹ præferendi sunt. hoc plene habes distin. lxxxvi. nō satis. Tho. ii. q. xxxi. dicit. Exhibitio charitatis & beneficiorū ad magis propinquos & attinentes magis est ad extēdēda. Sed propinquitas vnius hois ad alterū p̄t attendi diuersimode fīm diuersa in quibus sibi homines adiuvicem cōicant: vt cōsanguinei in naturali cōiunctiōne: cōcives in ciuilī: & fideles in sp̄itali: & sic de alijs. fīm diuersas cōiunctiōnes sunt diuersa beneficia impendenda. Nam vnicuiq; est magis impen dēndū beneficū pertinē ad illā rē fīm quam est nobis magis cōiunctus simpliciter loquendo: tamē p̄t variari fīm diuersitatem locorū & temporū & negotiorū. Nam in aliquo casu magis subueniendū est extraneo: puta in extrema necessitate q̄ patrī nō patienti illam necessitatē. Item dicit Tho. vbi. s. q̄ nullū beneficū est beneficiū sicut parentum. Ideo parentes in recompensandis beneficis sunt omnibus alijs præferendi: nisi necessitas ex alia parte præponderet: vel aliqua alia conditio: puta cōisvilitas ecclesiæ vel reipublicæ. Vnde i extrema necessitate magis essent deaferendi sibi & parentes.

§. II. QVANTVM AD SECUNDVM
scindū q̄ p̄ misericordiā eleemosynā euadit sīna horribilis dānationis qua dices. Ite maledicti in ignē aeternū. De eleemosyna et dī Tob. xij. Eleemosyna a morte liberat: & ipsa est q̄ purgat peccata. Et hoc est qd̄ ait. p̄s. in die ma Perele la liberabit eum dñs. s. a' p̄cenis. Dies mala dīcī dies iudicij mosynā particularis & vniuersalis: quia mala est reprobis ppter dā mors auge nationis sententiam durā contra eos publice latā. Econtrario autē dīcī Iaco. ij. Iudicium sine misericordia. s. liberante fiet illi qui non fecit misericordiam inhumanus existēs. Vnde P̄s. xlviij. de diuīte auaro ait. Non dabit deo placationem suam: & premium redemptionis animæ suæ: laborabit &c. Vbi tria de eo notantur.

¶ Prīmū q̄ deo extat irreconciliatus: quia non dabit deo placationem suam.

¶ Secundum q̄ a peccato extat inexpliatus: quia nec p̄cium redemptionis

cium redemptionis animæ sue.

¶ Tertium q̄ in aeternū durat cruciatus: quia laborabit in aeternū & viuet adhuc in finem.

Quantū ad primū dicit Greg. in oratione de eo. De⁹ qui culpa offendit: p̄cēnitēta placaris. Sed medicamentum fortius qd̄ opera in p̄cēnitēta est misericordia eleemosynā: iquit Amb. de p̄cē. dis. i. medicamentū. Vnde in figurā huius dicit Iacob de Esau, quē timebat ppter offensam. Pla cito eum munēbus. Gen. xxij. Dominus em̄ placat mu nēbus eleemosynārū. Sed inhumanus cum nō det eleemosynas ex avaritiae ipsum placare non potest: & per p̄s remaneat inimicus: & nō quod facit boni potest deo esse gratum. Quantum ad secundum dixit Nabuchodonoso. peccatori Daniel. Peccata tua eleemosynis redime. Danie. iiij. Et Am bro. Peccatis tuis venundatus es. s. diabolo: redimeret pecu nia tua. s. per eleemosynas. de p̄cē. di. i. medicina. Sicut igit̄ peccator per eleemosynām. contritionis quam dat animæ suæ liberat se a seruitute diaboli & peccati quo ad culpam. Ita p̄leemosynā quā dat pauperi liberat sea a pena debita supplici. Sed iussericordiā nō dat eleemosynām interiorē nec exteriorē. Et ideo q̄a non dabit preciū redēptionis animæ suæ: remanet sub seruitute diaboli i peccatis. Et ex his sequitur tertū. Nam ex quo non placat hīc deū quem offendit: sed cū peccatis accedit ad diem malam iudicij in si ne vitæ suæ. i. poena in fine mundi. Ideo in die mala non liberabit eum dñs: sed dicit ei cum alijs. Ite maledicti in ignē aeternū: in quo fīm P̄s. laborabit in aeternū cruciatus.

Exponū. Et quare non libereretur a dānatione in illa. die assignat pro tur opa causa inhumanitatem dicens. Esuriui & non dedistis mihi manducare. Matt. xxv. Visitari debet infirmus & tribulat⁹ vt cōsoletur verbis: adiuetur in corporalibus obsequijs: subleuetur si indiget temporalibus substantijs pro medicis & medicinis. Et sicut dicit lob. v. Visitans speciē tuā i. proximum non peccabis: sed p̄mium mereberis: dicen te christo. Infirmus sui & visitatis me. Sic amici lob visitā uerunt eum deauperatū & infirmatū vt cōsolat̄ eū. Sed quia reprehenderunt eum dicentes propter ihypocrisim perculsum & humiliatum: deo displicerunt. Potari de betis tibundus & qui indiger. iuxta illud Roma. xij. Si sit inimicus tuus potum da illi: & multomagis bñuolis. Mat. x. Qui potum dederit vni ex minimis tantum in nomine discipuli non perdet mercedem suam. Rebecca quæ potum dedit Eliezer p̄curatori Abraæ postulanti meruit magnifice matrimonio copulari. Cibus debet pauperi ministriari fīm illud Esa. lvij. Frange esurienti panem tuum. Nomine enim panis intelligitur omnis cibus. Signanter dī frange: id est partē da: vt videlicet fīm Amb. dis. lxxxvi. c. nō satis. addē no Nō totū q̄s sibi eripiat: sed qd̄ habet cū paupere partiatur. tabis. r̄p. Veleū frāge. s. plures partes faciēdo da pluribus. Melius appella enim est dare multis ad sufficientiam q̄ vni ad supabundationē p̄tiam. Panem dicit qui est cōsūmē cibus: quia nō debent paupēris ois viliū fieri lauta conuīta. Vnde Aug. dicit. Dent pauperib⁹ cōsūmē viliū diuītes: & ipsi vtantur delicatē. dis. xlj. non cogā p̄le. tur. Tuū dicit nō alienū i. de male acquisitis quæ debet restituī. Nā vt dī Eccl. xxij. Qui offert sacrificium. s. ecclēsiā de substantia pauperū: quasi qui victimat filiū ante patrem suū. xij. q. v. immolans. Dives epulo: quia mīcas p̄anis Lazaro nō dedit: in inferno sepultus guttam aquæ habere non potuit. Lu. xvij. Tegere i. vestre nudum sub quo cōprædēdī omne cooperū corpori necessariū & vñsui aptum. Esa. lvij. Cum videris nudū operi eū. Quod ostendit lob optime se seruasse dicens. Si despici p̄tēre untem eo q̄ non habuit vestimentū: & absq; operimento paupere: si non benedixerunt mihi latera eius: & de velleribus ouīū mearum calefactus est: humerus meus a iunctura suā cadat. Iob. xxxij. Et de tabita quē erat plena operibus bonis & eleemosynis dicitur Act. ix. q̄ viduæ flentes ostenderunt Pe. tunicas & vestes quas eis ipsa faciebat: ex quarum compassione Petrus mortuam suscitauit. Sic Ioannes baptista admonebat turbam dicens. Qui habet duas tunicas det non habenti. Luc. ij. Provna enim tunicavt exponit Hierony. intelligitur vestimentum sibi necessarium & familiæ suæ: p̄ alia intelliguntur alia superflua vestes quæ sunt pauperib⁹ dandæ. Vt enim ait Amb. Nudorum est vestimentum quod recludit. s. superflū. dist. xlviij. sicut hi. Non subueniētibus enim de vestimento dicet in iudicio christus Matt. xxv. Nudus fui & non cooperuisti me: & ideo. Ite maledic-

ti in ignem &c. Collige in domum peregrinos. ad Heb. vlt. Hospitālitatem nolite obliuisci. Par hanc em̄ quidam placere deo agelis, hospitio receptis: sicut pater de Abraä & Loth. Gen. xix. lob etiam ostendit se huic vacasse operi di cens. Foris non mansit peregrinus: & ostium meum viato ri patuit. lob. xxij. Et hoc fieri debet hilariter. i. Pe. iiij. Hos pitales inuicem sine murmuratione. Hiero. Omnes hospites aduenientes leta fronte suscipimus & eis pedes ablūm̄ præter hæreticos. Similiter quia multi discurrent trutanni & cerretani & latrunculi: & ideo caute in huiusmodi agentium est ne dānificemur. Dī em̄. xij. q. i. §. ad hēc. Mus in p̄era: ignis in sinu: serpens in gremio: male remunerant hospites suos. E contrario domos hospitibus clausas in Sodō. misignis colestis consumpsit dist. xl. §. i. Sic & ignis in ferni inhumanos hospites deuorabit: quibus diceſ. Hospes fui, & non collegistis me. Matth. xxv. Est lexum opus misē Sextum recordiæ corporalis redimere captiuos: & eos qui detinēt op̄ misē captiū apud infideles redimere maxima misericordia est: cum est captiū i. periclitetur non solum corpus: sed etiam anima: p̄ quo uos redi etiam calices conflari & vendi suadet Amb. dicens. Ornat⁹ tuus sacrorum est redēptio captiuorum. Et vere ista sunt vasa præciosa quæ redēmunt animas a more. Ille verus est thesaurus qui operatur quod sanguis christi operatus est. xij. q. i. c. aurū. Et idem etiā dicitur ex sentētia sextæ lynodi vniuersalis quæ habetur. e. q. c. apostolicos. Paulin⁹ episco pus Nolanus vir sanctissimus: vt refert Grego. in lib. dial. q̄a pro redēptione filij viduæ se seruituti subiectis ifideli: oēs captiuos christianos qui detinebant ab infidelib⁹ Longobardis petiū a rege & obtinuit liberari & remitti ad propria. manducare. Matt. xxv. Visitari debet infirmus & tribulat⁹ vt cōsoletur verbis: adiuetur in corporalibus obsequijs: subleuetur si indigat temporalibus substantijs pro medicis & medicinis. Et sicut dicit lob. v. Visitans speciē tuā i. proximum non peccabis: sed p̄mium mereberis: dicen te christo. Infirmus sui & visitatis me. Sic amici lob visitā uerunt eum deauperatū & infirmatū vt cōsolat̄ eū. Sed quia reprehenderunt eum dicentes propter ihypocrisim perculsum & humiliatum: deo displicerunt. Potari de betis tibundus & qui indiger. iuxta illud Roma. xij. Si sit inimicus tuus potum da illi: & multomagis bñuolis. Mat. x. Qui potum dederit vni ex minimis tantum in nomine discipuli non perdet mercedem suam. Rebecca quæ potum dedit Eliezer p̄curatori Abraæ postulanti meruit magnifice matrimonio copulari. Cibus debet pauperi ministriari fīm illud Esa. lvij. Frange esurienti panem tuum. Nomine enim panis intelligitur omnis cibus. Signanter dī frange: id est partē da: vt videlicet fīm Amb. dis. lxxxvi. c. nō satis. addē no Nō totū q̄s sibi eripiat: sed qd̄ habet cū paupere partiatur. tabis. r̄p. Veleū frāge. s. plures partes faciēdo da pluribus. Melius appella enim est dare multis ad sufficientiam q̄ vni ad supabundationē p̄tiam. Panem dicit qui est cōsūmē cibus: quia nō debent paupēris ois viliū fieri lauta conuīta. Vnde Aug. dicit. Dent pauperib⁹ cōsūmē viliū diuītes: & ipsi vtantur delicatē. dis. xlj. non cogā p̄le. tur. Tuū dicit nō alienū i. de male acquisitis quæ debet restituī. Nā vt dī Eccl. xxij. Qui offert sacrificium. s. ecclēsiā de substantia pauperū: quasi qui victimat filiū ante patrem suū. xij. q. v. immolans. Dives epulo: quia mīcas p̄anis Lazaro nō dedit: in inferno sepultus guttam aquæ habere non potuit. Lu. xvij. Tegere i. vestre nudum sub quo cōprædēdī omne cooperū corpori necessariū & vñsui aptum. Esa. lvij. Cum videris nudū operi eū. Quod ostendit lob optime se seruasse dicens. Si despici p̄tēre untem eo q̄ non habuit vestimentū: & absq; operimento paupere: si non benedixerunt mihi latera eius: & de velleribus ouīū mearum calefactus est: humerus meus a iunctura suā cadat. Iob. xxxij. Et de tabita quē erat plena operibus bonis & eleemosynis dicitur Act. ix. q̄ viduæ flentes ostenderunt Pe. tunicas & vestes quas eis ipsa faciebat: ex quarum compassione Petrus mortuam suscitauit. Sic Ioannes baptista admonebat turbam dicens. Qui habet duas tunicas det non habenti. Luc. ij. Provna enim tunicavt exponit Hierony. intelligitur vestimentum sibi necessarium & familiæ suæ: p̄ alia intelliguntur alia superflua vestes quæ sunt pauperib⁹ dandæ. Vt enim ait Amb. Nudorum est vestimentum quod recludit. s. superflū. dist. xlviij. sicut hi. Non subueniētibus enim de vestimento dicet in iudicio christus Matt. xxv. Nudus fui & non cooperuisti me: & ideo laudabile opus est.

§. III. QVANTVM AD TERTIUM

principale ostendit fructus magnus in vita pnti. Vn. i. Tim. iii. dicitur. Pieras ad oia valer. permissione vita quam nunc est habens. s. spualis corporalis & futura. Et hoc declarat Ps. ponens quadruplicem fructum. Primum est. Dns conseruit eum. s. in vita gratiae & in prosperitate ipsius. Secundum est. viuisce et spualis. qd ut dicitur Tob. iii. Eleemosyna ab omni pto & a morte liberat. Vn & filii viduae Sareptanae propter eleemosynam suscitata sunt. Reg. xvii. Tertium est. beatum eum faciat in terra. i. feliciter & famosum. Dicit enim Boe. qd largitas homines claros facit; avaritia vero odiosos. Quartum non tradet eum in manus inimicorum eius spualis. s. demonum. Vn contra lob qui sunt eleemosynas dedit? non potuit praeuale re diabolus cu satis malitias & flagellis. Sed vitio dare eleemosynam sit ex pcepto ita qd peccet mortaliter qui non dat ea? Rn. s. m. bea. Tho. i. n. q. xxxii. qd sic: qd omittendo eam punitur aeternaliter; vt patet. Mat. xxv. Iter maledicti in igne eternum & qd p causa damnationis ponitur omissione eleemosynae. Esurientem & non dedicatum mihi &c. Sed nullus punitur igne aeternaliter: nisi pro mortalit. Ratio huius est quia cu pxi dilectio sit sub pcepto fm illud lo. xv. Hoc est pceptum meum & diligatis inuidem. Necessitate est oia la cadere sub pcepto sine quibus dilectio pxi non coheretur. Ad dilectionem autem ptnet vt non solu velim ei bonum: sed etiam operemur ad hoc fm illud. i. lo. i. Non diligamus verbo neque lingua: sed ope & veritate. Ad hoc autem qd velim & opemur bonum alicui requiri qd eius necessitatibus subueniamus. Vn. i. Io. i. dicitur. Qui viderit fratrem suum necesse habere: & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas dei manet in illo? Et ideo eleemosynarum largitio est in pcepto. Sed qd capta dant de actibus virtutum necessitate est qd hoc bonum eleemosynae cadat sub pcepto fm qd est actus virtutis. i. fm qd recta ratio requirit fm quam aliquid est considerandum ex parte dantis eleemosynae: & aliquid ex parte recipiendi. Ex parte dantis est considerandum qd illud qd est in eleemosynas erogandu si et superfluum: non solum respectu sui psonae quod est ultra illud qd est necessarium nature sive vita sua propria: sed & respectu aliorum: quorum cura sibi incumbit: quia prius oportet qd vnuquisque sibi prouideat: & his quorum cura sibi incumbit & postea de residuo aliorum subueniatur necessitatibus: ratione quorum dicitur necessarium psonae fm qd psonae dignitatem importari sicut & natura. Primo accipit sibi ad sustentationem proprii corporis qd est necessarium ministerio virtutis nutritiæ. Supfluum autem erogat ad generationem alterius per virtutem generatiæ. Et ad hoc facit qd dicit christus Lx. Quod superest date eleemosynam: & ecce oia munda sunt, vobis. i. nullam immitatem avaritiae ex temporalibz contrahetis sic dispando, & Hiero. Aliena rape concinxit qui sibi vltra necessaria retinere probatur. dist. xlvi. §. i. Ex parte autem recipiens requiritur qd necessitatem habeat: alioquin non est ratio quare ei eleemosyna detur. Sed cum non possit ab aliquo uno oibz necessitate habebit: subueniri: non ois necessitas obligat ad pceptum sed solu illa sine qua quis sustentari non pot. Et in hmoi habet locum qd ait Amb. Pasce fame morientem: si non pauci occidisti. dis. lxxxv. i. p. c. Sic ergo dare eleemosynam de supfluo est de pcepto: & si non dare eleemosyna ei qd est in extrema necessitate: als dare eleemosyna est de consilio: sicut de quolibet meliori bono dant consilia. Sunt autem supflua naturæ & psonæ de necessitate pcepti eroganda: quia licet sint isti quantitate ad proprieatem: tamen sunt & alioquin habent necessitatem qui inde sustentari possent quantum ad vsum. Vnde Amb. di. xlvi. sicut hic inquit. Nemo proprium dicat qd communem est: id est alios considerandum tge necessitatis fm glo. & sequitur. Plus qd sufficeret ad sumptu & violenter obtentum est. Esurientum est panis quem tu detines. Nudorum vestimentum qd tu recludis. Misericordia seu captiuorum redemptio est & abolitio pecunia quam in terra defodis. Tantorum ergo te scias inuadere bona quantitas possit præstare quod velis. i. debes velle. Hac ibi. Item nota qd datum est de necessitate naturæ & personæ hoc iudicandum est fm qd probabiliter estimari potest. Nec oportet considerare ad oes casus qui possunt contingere in futurum: hoc enim est de crastino cogitare qd dns prohibet: sed debet iudicare supfluum & necessarium fm ea quae probabilitate libertus: & seruus in libertate capitur. Illi quoq; qui eos suscipiunt non possunt ppter hoc in eorum personis sibi ius aliquod vendicare: haec in Decretali de infanti. & Lg. exp. c.

Fleemo
syna da
re an sit
ex pcepto.
pto.

Dans
eleemosynam.

Eleemosynam
recepis.

Addit qd expo. c. si a patre. Id est Ray. Et addit qd qui talia praesumit in plus est qd foro ppenitentiali est tamq; patricida vel homicida iudicatus pro eo qd hominem cui in tanta necessitate tenetur: periculum mortis exponit. Inspectis tamen circumspectis: & utrum homicida inde fuerit subsecuta vel non: erit ppenitentia moderata. Si autem hoc facerent predicti paretes vel domini: qd forte vel eleemosynas dando aut querendo: nec eos aliter aleare possunt tuc fm Guili. in nullo peccant si nil omiserint de libe. & post. & ibi doc.

lia ad salutem necessaria: sed diminuit in deuotione & tepe- scit a furore debito: veniale erit. Tertio modo est mortaliss talis sollicitudo: quod etiam in alijs criminibz apponit diligenter cura & festina ad perpetrandu. Dicit fm Isid. quasi solers citus. Et sic mulieres sunt sollicitæ ad or- nandum se multum ponentes de tpe & diligencia. Et gulosi ad præparandu cibos: & ambitiosi ad honores procurando. Vana hmoi. Et de hac intelligif illud Prouer. xi. Expectatio soli- mulier citorum. s. ad malum peribit. Hæc autem sollicitudo criminalis sollicitudo repellenda: qd facit hoilem deo inimicū: cu p. hanc fer- do. s. sibi p. r. & p. r. i. i. u. b. i. t. b. u. s. vt sunt christus & diabolus: spus & mudi. Seruit qd mudi & diabolus & amicu eius est dū acqescit tentatiōibus ei: & amor ipsius regnus supat amo- re dei. Si em deū diligenter: odiret mudi & diabolus: no quan- tur ad naturam: sed quā ad virtutem ipsius mundi qd in eo reperi- tur & quantū ad malitiam diaboli detestando ipsavitia. Sed qd seruit mudi & diabolus no diligit qd ipm naturalis: sed fu- stinet tyrannidē ei: & alterū s. christi cōtēnit in eo qd non fer- uat mandata eius. Nolite ergo solliciti esse de hmoi.

¶ De inquietudine mentis. i. nimia sollicitudine. Cap. XXV.

NQVIETVDO MENTIS

ponitur a Grego. & Isido. filia avaritiae: ad quam pertinet inordinata sollicitudo circa temporalia que a christo prohibetur cum dicitur. Math. vij. Nolite solliciti esse. Ad quam etiam remouenda exhortatur princeps apostolorum dicens Omne sollicitudinem vestram projiciens in eum: quoniam ipsi est cura de vobis. ¶ Pet. v. Quod verum esse afferit Ps. dicens in persona christi & eum perfecte imitantur. Ego mendicus sum & pauper: dñs sollicit est mei. Fuit enim christus mendicus: quia ex aliorum eleemosynis sustentabatur. Vnde Aug. Habet dñs loculos oblati a fidelibus conseruans: vt suorum & aliorum necessitatibus prouideret. xij. q. i. c. habebat. Dicitur enim medicus quasi manu dicens: ga tales petendo eleemosynam cōtēderunt manum. Pau- per dñ quasi parvus habet. Nam multi sunt mendici qd multum habent: sed christus etiam medicus parvus habuit: vñ ipse dicebat. Vulpes foureas habet & volucres coeli nidos. Filius autem hois non habet ubi caput suum reclinet. Matt. viii. Et cum esset ista paup & multi alii perfecte eum imitantes: tñ dñs vt sollicitus de ipsiis eis prouidet. Sed quia apostolus exhortatur ad sollicitudinem dicens. Volo vos sine sollicitudine esse. s. tali immoderata: præcepit christus dicens Matt. vij. Nolite solliciti esse in crastinum. Intelligentur autem pro crastino tempus futuri fm Hiero. Pro cuius declaratione dicit bea. Tho. i. n. q. lv. q. nullum potest esse virtuosum opus: nisi debitum circumspectis suis est. Suo tpe statut: inter quas una est debitum ipsi fm illud Eccles. viij. debet omni negotiis est & oportunitas: qd no in exterioribus qd solici- tm opibus: sed etiam in interiori sollicitudine locum habet. Vni- cuique em temporis congruit propria sollicitudo sicut temporis aetatis copet sollicitudo metedi: & temporis autem sollicitudo vindemiarum. Si quis ergo in tpe aetatis iam de vindemia esset sollicitus supflue præoccuparet futuri temporis sollicitudinem: vnde hmoi sollicitudinem tamq; supflua dñs phibet dicens. Nolite solliciti esse in crastinum: & quasi ratione assignat dicens. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi psona: id est propriam sollicitudinem habebit quæ sufficiet ad affligendum animam. Ethoc est qd subdit. Dicis sufficit malitia sua. i. afflictio so- licitudinis: sumus enim ibi malitia no pro pto: sed pro malo pœnae sollicitudinis quæ affligit metem. Excludit autem chri- stus hæc sollicitudinem pcedente ex nimio timore defectus. Inordi- pli rōne: vñ & ter dixit. Nolite solliciti esse qd sententialiter nata so- ponit beat Tho. i. n. q. lv. arti. vi. Primo rōne maioris in- licitulo fluentia: ibi. Nonne aia plus est qd esca & c. & est talis ratio. excludi Qui maiora pfectit utrūq; ex amore no ex debito & minora tur tri- præstabit: sed deus dedit nobis anima & corpus & vitam sine p. nra sollicitudine qd utrūq; sine comparatione sunt maiora & pfe- ctiora esca & vestimenta: vt patet ex se. Et etiam ex rōne: qd si nra nobilior est his qd sit ad finem: sed ad hunc finem sunt ordi- nata esca ad vitam sustentandam: & vestimentum ad corpore coope- riendum & coherendum: si ergo prouidit de maiori. s. dādo cor- pus & anima: puidet & de cibis & de vestimentis faciendo qd in vobis est licet: eis no quantitate appetitis: tñ quantitate dicabit vobis expedire. Et ideo nolite solliciti esse. Secundo hoc facit rōne vñterioris puidetiae: ibi. Respicite voluntaria & considerate lilia & c. Et est talis ratio. Sapiens qui gu- bernat sapientem domum suam omnibus puidet. Et si pui- det minimis aitalibz: vt canibz & auribz: & equis: phabile est qd puidet creaturis rōnabilibz. Sapientissimus est deus & Proui- optime gubernat dominum suum vniuersi: vñ si puidet vt ma- dētia di- nifeste patet auibz de vita: ita qd absq; sollicitudine earum & uinæ fa- ope seminandi & congregandi habet vnde viuāt: & hærbis & puentis. vñrgulus puidet de tam nobili vestimento: vt sunt flores qd dicuntur lilia habentia ita pulchri colorē & viuacē qd Salo- mon nunc sit indutus veste talis coloris. Nec tñ hærbis se uirgulta qd hic sœnū dicuntur sollicitat ad faciendum sibi ale idumentū: quanto magis credendum est qd deus prouid-

§. I. DE PRIMA DCIT APOSTO

Sollicitu-
do est
mortali.

Ius ad Phil. iij. Nihil solliciti sitis. s. tali sollicitudine crimi- nali. Est autem sollicitudo criminalis seu mortalitatem tripli. Vno modo circa ipsius qrendam multum laborando & mete & corpe in eis qrtiis finem vltimam. s. ipsa ipsalia plus amando qd salutem propriam. Sollicitudo enim importat quoddam studium. Studium autem est vñtem animi applicatio circa aliquid. Et de hoc intelligitur illud Eccl. viij. Pctori dedit deus afflictio- nē & curia supflua vt agat & ogreget. s. ipsalia & tradat ei qd placet in conspectu suo: vt religiosis bonis & hospitalibus: qd bus tandem talia testando dimittunt plurimi: & subdit. Et hec vana & cassa sollicitudo est. Cassa est: qd no quietat animu ipsi dñi: put estima: sed valde ingrat: eum: vñ inq- tudo metis dr: si sibi em est aranea qd se euiscerat ad faciendum subtiles telas quibz muscas capiat: sed de facili cu suis telis ab alijs aitalibus destruit. Si talis mente euacuat omni vi- gore sapientiae & iustitiae ad cogitandum subtiles vias ad deci- cipiendo incautos: sed ipse ab hoibz vel saltete diuino judicio atterit: vana est sollicitudo sua: quia non affert sibi illud fructum quæ credit. s. vita eternam: etiam pauperibz dimittendo: nisi ipm vñ peneit: & quibz debet satisfaciat. Alio modo so- licitudi ipsalia est criminalis fm Tho. i. n. q. lv. qd est tata & tam inordinata qd a spualibus salutis suæ necessariis re- trahit eam dimittendo vt lucre: puta si ita insistit occupa- tionibus: negotiationibus artificiis: recollectioni messium & vindemiam: qd omittit seruare feita: ieunare dieb: pæce ptis audire missam dieb: festiis: pfecti: cōicare: & hmoi. De hac dicit christus Luc. viij. Sollicitudo huius seculi suffi- cat verbū. s. auditū vel inspiratū ne fructificet in mente. Ad hoc etiam facit qd ait Greg. in. xix. li. moral. Oes huius seculi dilectores in terrenis rebz fortes sunt. s. ad sollicitate laborandum p. eis: in coelstibz debiles. Nra pro tali gloria: vñq; ad morte desudare appetit: & p. spe ppetua nec parvū in labo- re subsistunt & c. & in Decretis. dis. xlviij. oes. Si quis autem ex nimia sollicitudine quæ gerit ad temporalia no dimittit spuas

TITVLVS. II; CA. I.

Vnde & Mat. xvij. dñ. Redde qd̄ debes: & ap̄s ad Roma. Addē xij. Reddite oibus debita. Qd̄ em̄ debet eis benigne remit tex. in. c. & sp̄alis. benevolētia: ibi. Nolite soliciti &c. Hęc igitur oia gentes i. infideles inquirūt: scit enim pater vester &c. Et est salis ratio. Gentes. i. infideles: nō credūt diuinā pudentiā curam habere de actibus humanis: & ideo non mirum si so licitatur ad ista tr̄palia inquirēda aestimantes sua industria posse ea habere. Sed vos fideles, cū credatis d̄rum gubernatōrē oīm: & mō specialiōri hoīm: non oportet ita solicitari: sed laborādo & moderate p̄uidēdo p̄ fidere i. deo. In sup̄ pa ter aliq̄s est p̄ius: & scit filios suos indigere: quō se poterit continere quin necessitatibus corū, p̄uideat. Sed pater, cele stis est p̄issim⁹: & scit q̄a his oibus indigetis. Nō oportet ḡ dubitare de p̄uisione: & ideo nolite soliciti esse. Respicie fi li nationes hominū: dicitur Eccl. ii. & scitote quia nullus sperauit in dño & cōfusus est: quis enim permansit in man datis eius & derelictus est: quasi diceret nullus.

§. III. QVANTVM AD PRIMVM AD TERTIAM

solicitudinem. s. sp̄ualē hortat̄ dicens. Quārētē primum re gnū dei &c. Ut em̄ dicit Hiero. i. Homil. de cibo & vestimēto sp̄ualē debem⁹ semp̄ esse solliciti. Cibus sp̄ualis quo aia reficitur et sapientia seu verbū dei: q̄a vt dñ. Mat. iiiij. Non in solo pane viuit hō: sed in om̄i verbo quod p̄cedit de ore dei. Vestimēta varia sunt habit⁹ virtutū quib⁹ aia ornaf. vnde. Amb. Hęc sunt interna mētis velamina. i. indumen ta. Circa hęc iḡ sp̄ualia debet hō sollicitari erga deum: er ga seip̄m: & erga pximum. Primo erga deū: nā hoc ē vñ & vltimū quod de⁹ requirit ab homine vt verū bonū: vt dñ Mich. vj. s. sollicitum te ambulare cū deo tuo: qd̄ fit ppter feruētem dilectionē ad quā quis perducit sollicitate orando & meditando. Vñ ap̄s ad Rom. xij. Sollicitudine non pigri: sp̄u feruentes: dñō seruētes: & sic quārētē regnū dei pri mū. s. potissimū regnū gloriae. Sc̄d̄o debet hō etiā sollicitus erga seip̄m in cauedo ab insidijs diaboli & custodiendo sen sus suos tps nō pdendo. Vnde dicit Deut. iiiij. Custodi te metip̄m & aiā tuā sollicitate. Ad qd̄ faciēdū Salomō in du cit exemplū formicæ dices Proverb. vj. Wade ad formicā o p̄iger & cōsidera vias eius: & disce ab ea sapientiā. i. puidētiā & sollicitudinē: q̄a cū nō habeat ducē nec p̄ceptore neḡ principē congregat sibi i. æstate & parat sibi in messe cibū. Sichō i. p̄te vītē p̄ntis nō debet pigritati: sed sollicitari dum p̄t sibi ægregare merita honorē operē & sapientiā: & sic q̄rit hō iustitiā regni. i. virtutes & bona opa quib⁹ venit ad regnū. Tertio debet quis esse sollicit⁹ quo ad pximū ad Eph. iiiij. Solliciti seruare vītāc sp̄u in vinculo pacis. Et ponit ad hoc exemplum in corpore humano: dicens. i. Corin. xij. Proinuicem sibi sollicita sunt mēbra. s. adiuuandū alterum aliud & subueniendum: & p̄maxime spectat ad platos soli citari erga subditos in sp̄ualib⁹ & tēporalib⁹. Vñ Ro. xij. Qui p̄aest in sollicitudine: & pater erga filios. Vñ de Tobiā dñ q̄ cū morā faceret. s. filius in redeundo sollicitus erat pater pro filio. Et cōiuges alter pro altero. i. Corin. viij. Qui aut̄ cū vxore est: sollicitus est quō placeat vxori & ecōuerso. Et matrona de p̄uise necessariū. Vnde Martha quae sa tagebat circa frequens ministerium: dixit christus. Martha martha sollicita es. In quo nō de sollicitudine repr̄hēditur: sed de turbatione & murmuratione. Lu. x. Et sic quārēndo regnū dei & iustitiā ei⁹ sollicitudine sp̄us hęc oia adjicētur temporalia: et nō oportet sollicitari anxie.

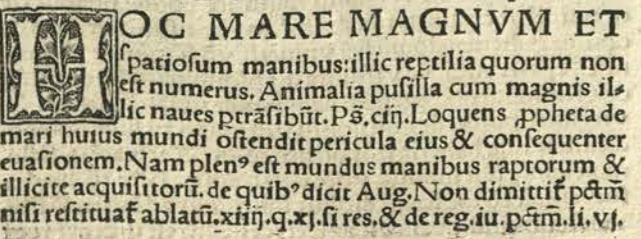
TITVLVS. II. DE RESTITVTIO

nibus. De restituōne in genere: vbi. ponunf. xx. manus rapiētū: quarū quālibet habet quinc⁹ digitos. i. modos & sic centū modi in quibus sit restituōv̄l erogatio: & hoc per modū p̄adicationis: in quo etiā de multiplici nau. s. p̄ni: ecclēsiæ & religionis: vbi etiā ponuntur impeditiua re stituōnis & utilitatis eius.

Capitulum. I.

O C MARE MAGNUM ET
spatio sum manibus: illuc reptilia quorum non est numerus. Animalia pusilla cum magnis illic naues p̄trāsib⁹. P̄s. cij. Loquens p̄pheta de mari huius mundi ostendit pericula eius & consequenter euasionem. Nam plen⁹ est mundus manibus raptorum & illicite acquisitorū. de quib⁹ dicit Aug. Non dimittit p̄t̄ nisi restituat ablatū. xij. q. xj. si res. & de reg. iu. p̄t̄m. li. vj.

Aurea
materia
in q̄s
fimos
raptor
res.

Pharao

DE RESTITV TICNIBVS. CA. I.

Pharao cū exercitu suo trāsiens p̄ mare rubrū submersus est desēdēs i. p̄fūdū: sed filii Israēl colūna nubis eos p̄ce dēte exierūt illeſi. Ad significādū q̄ deditū mūdo demers gunf i. p̄fūdū vītōre: sed pp̄ls d̄ci vīdēs deū p̄ viuā fidē trāseūt mūdū l̄iberati adiutorio diuīng & ū. Er quō mūdū iste sit posīt̄ i maligno totus. ipse lo. i. sua p̄ia declarās Tria in dicit. i. c. Omne qd̄ est i mūdū: aut est cōcupiscētia carnis aut cōcupiscētia oculorū: aut supbia vita. Mundū vocat amatores mūdi & p̄t̄ores in q̄bus tria dicit esse: c̄ sūt radices oīm malorū. Que tria ponit P̄s. esse i mari de q̄ loquī sed sub figura. Nā cōcupiscētia carnis. i. luxurīa innuit di c̄s. Illi repūlia quorū nō est numeri. Repūlia q̄ corp⁹ tra hunt p̄ terrā aperie significat luxuriosos: vt anguillæ in mari q̄ in luto figūnti & lubricæ sūt: & hi inumeri sunt in oī sexu: statu: aetate: & cōdītiōe & natiōe vt merito dici possit. Ois caro corruerat viā suā. Ge. vi. Sed nō ē discr̄ēdū p̄ ista: q̄a ad alia i. c. vij. Supbiā vītē ostēdit P̄s. esse i mari mūdi: cū subdit. Animalia pusilla cū magnis. s. ibi sunt. Et hoc mō: sicut pisces pusilli sūt p̄da magnorū: & ex eis nutritur: ita in mūdū pauperes opp̄imuntura diutib⁹: & pep̄li sunt p̄da potētū & dñō: & ex supbia eis dñantur. Vñ Abacuch. i. dī. Facies hoīes: vt pisces maris. s. p̄mittendo vt supbi dñēt̄ infirmis hoībus. Cōcupiscētia aut̄ oculorū: i. avaritiā: insinuat dicens. Spatio sum manibus. i. dēmonib⁹. Manes em̄ in plurali dicunt̄ dēmo nes: vel manib⁹. s. hoīm v̄surpātū aliena p̄ avaritiā. Vere spatio sum. i. valde laū ē istud sc̄ulū mare hm̄i manib⁹. Namv̄ dñ Hiero. vj. A majori vsc̄p ad minorē: a sacerdote vsc̄p ad leuitā oīs avaritiā student: & ex hoc habēt manus adūcatas: sed mūdū peribit & cōcupiscētia ei⁹. i. q̄a subst̄ta rērū quā diligunt & rapiunt. Sicut aut̄ boni manibus s̄tōr̄ angelorū: i. opibus tenēt ne offendāt: ita mali manibus dēmonū: i. opibus: p̄cipue v̄surpationū quas sug gerūt portant ad inferos. Sed vt ait P̄s. Dñs non derelin querēt eū: s. electū suū in manib⁹ suis. s. dēmonis: q̄a si incurrit p̄t̄m aliq̄d rapinē vel aliud malū habēt nauē paratā: s. p̄niām q̄ possit exire de manib⁹ dēmonis. Vñ sequit̄ illuc naues p̄trāsib⁹. Et ideo cū christo q̄ abīt̄ trās mare nau tranfeundū nobis est & cauendū ab̄ his manib⁹. Est enim.

§. III. SECVND A EST MANVS
raptoris: quē manifeste rapit aliena. De manu violēti. i. raptoris eripit pauperem. s. deus. Ezech. xxij. Et hęc habet quinq⁹ digitos seu modos. Primus cōsistit in v̄surpatis dominis ciuitatum: castrorū & villarū: ex quibus omne Rapina emolumētum quod inde percipit rapina est. Secūdus est in dñis in talēs iustis: quādō. s. domin⁹ ciuitatis imponit collectas v̄lra debitū consuerudinis vel statuti: seruūt̄ indebita operarū exigit & nō solvit eis de labore: vt si ciuitas est libera quādō nō pro rata imponit ciuib⁹: sed grauat aliquos nimis. Terrius est in pedagijs & gabellis illicētis: quando. s. imponit dñi terrarum vel ciues noui pedagij. Latroci nis. In per sonis.

Manes: q̄sint. Manes em̄ in plurali dicunt̄ dēmones: vel manib⁹. s. hoīm v̄surpātū aliena p̄ avaritiā. Vere spatio sum. i. valde laū ē istud sc̄ulū mare hm̄i manib⁹. Namv̄ dñ Hiero. vj. A majori vsc̄p ad minorē: a sacerdote vsc̄p ad leuitā oīs avaritiā student: & ex hoc habēt manus adūcatas: sed mūdū peribit & cōcupiscētia ei⁹. i. q̄a subst̄ta rērū quā diligunt & rapiunt. Sicut aut̄ boni manibus s̄tōr̄ angelorū: i. opibus tenēt ne offendāt: ita mali manibus dēmonū: i. opibus: p̄cipue v̄surpationū quas sugerūt portant ad inferos. Sed vt ait P̄s. Dñs non derelin querēt eū: s. electū suū in manib⁹ suis. s. dēmonis: q̄a si incurrit p̄t̄m aliq̄d rapinē vel aliud malū habēt nauē paratā: s. p̄niām q̄ possit exire de manib⁹ dēmonis. Vñ sequit̄ illuc naues p̄trāsib⁹. Et ideo cū christo q̄ abīt̄ trās mare nau tranfeundū nobis est & cauendū ab̄ his manib⁹. Est enim.

Manus sc̄enatoria. Manus raptoria. Manus furatoria. Manus bellatoria. Manus damnificatoria. Manus participatoria. Manus sacrilega. Manus iniuste iudicatoria.

Manus in iudicio iniuste assistoria. Manus fraudatoria. Manus falsificatoria. Manus proditoria. Manus limonacea. Manus impeditoria. Manus lusoria.

Manus locationis & cōdūt̄ionis vītōria. Manus turpis luci operatoria. Manus detractoria. Manus personæ lusoria. Manus animarū p̄rāt̄oria.

§. III. DE PRIMA MANV SCILI
cer sc̄enatoria p̄t̄ intelligi illud qd̄ h̄ abef Apocal. xvij. Vidi mulierē sed sedēt̄ super bestiā coccineā: id es si diabolo

Ium habentem in manu eius poculū aureum. Hęc mulier est cupiditas q̄ in manu: id est opere v̄surā habet diuitias quas sitit: sed non exunguitur eius sius: sed folū delecta in vīdeo. Habet aut̄ quinq⁹ modos sicut manus habet quinq⁹ digitos. Et primus est in pignorib⁹: quando. s. q̄s p̄ mutuo alteri faſto recipit pign̄ ab eo rei mobilis: vt vītēmenti, equi, & h̄mō, aut̄ immobili v̄ possessionis ex qua capit fru. tūm siue lucrū non computans in sortem: quod v̄surā est: nisi in casu cum genera ūocero quousq; ha beat ab eo docem sustinens onera matrimonij accipit pos sessionem ab eo in pignus extra de v̄suris. c. salubriter. Et de hoc diffuse. s. titu. i. c. vj. & .x. Secundus digitus seu modus est in depositionib⁹: cum. s. quis deponit pecuniam apud mercatorem vel camporē v̄tūtatur ea. saluo tamen

in occultā rerū v̄surātē: siue hoc fiat a filiis de rebus parentum: siue ab uxore de rebus in ipso nesciente: siue a seruis de rebus dominorū suorū: siue a dispensatoriis de rebus suorū: patronorū: siue a discipulis de rebus magis: frōrum suorū: siue ab extraneis de rebus aliorū: etiā si hoc facerent dando inde eleemosynas pauperibus: nisi in extrema necessitate cōstitutis. xij. q. v. forte. & de hochabes s. titu. i. Quintus in religiosa appropriatione: quando. s. Appro religiosus recipit aliqd vel nesciente p̄lato suo vel alte p̄fatio ri dat propinquo vel extraneo: vel cum occulat& vt pro ne p̄ria retinet acquisita per eum vel data non paratus supe riori libere assignare. xij. q. i. c. nō dicatis. Et de hochabes i. titu. xv.

§. VI. QVARTA EST MANVS BEL
latoria v̄bi reperiūt̄ fūta & rapinē & sacrilegia. Manū suā misit hostis. s. bellādo: ad oīa desiderabilia. Thre. i. De Secunda pars.

TITVLVS. II.

CA. I.

siderabilia ait sunt blada: pecunie: edificia: vasa aurea tēpli: & alia ornamēta ornātia īpm tēplū: ad q̄ misit manū exercit⁹ Nabuchodonosor bellās cōtra Hierosolymā rāpiēdo: incendēdo & destruēdo. Et hēc manus habet qnq̄ digitos seu modos. Prim⁹ est cū dñs vel cōmunitas alīa qua assūti iniustum bellū. Nam qui ad hoc concurrunt adiuuāt: cōsulendo: & cooperādo de oib⁹ damnis illas tēplū: etiā si nihil pueniret ad eos tenēt satisfacere tēplū: q̄. v. c. nō sane. in fi. Scđ's est q̄ tenerur de oib⁹ damnis & expensis quas patiunt̄ subditi sūt: q̄ inuolūtarū sunt & coacti. Nam vltra expēsas quas faciūt aliquādo ab aduersarijs debellān̄ & capiunt̄ ipsi & bona eorū: varius est em̄ euentus belli: ex de injur. & dam. da. si culpa. Tertius est: q̄a qui haber in iustum bellū ea quē capit & destruit v̄p hoc facere pmittit suis sicut cōiter facit: satisfacere tenēt xxij. q. i. militare. Bona autem capta ab inimicis iuste que debent condiuidi occultādo & retinēdo sibi furātur. xxij. q. v. dicat. Quartus est cū iuste bellans rapit bona eccl̄iarū nō in castellatarū aut bona clericorū cōtrarię partis vel etiā viatores: peregrinos: mercatores: & alios innocētes. dist. lxxxvi. in singulis. Quintus est quādo habēs iustum bellum ex sua inertia & crassa negligēta nō defēdit suos cū possit: & precipue cū est cōductus mercede ad bel. landū. Et si r̄ cum posse debellare inimicos: & sic cito belli facere finē vt plus lucre ex duratione prelī: vel ga corruptus ab aduersarijs non fideliter negotiū gerit, tenetur, extra de injur. & dam. da. c. si culpa. Et de his oib⁹ habes in. i. n. parte. titu. i. n. c. i. per totum.

§. VII. QVINTA EST MANVS

dānificatoria. Dicitur Prover. xvj. Si manus ad manū fuerit: non erit innocens. Et quādo vna manus nō sufficit ad vnum opus alia iuuat. Sic & aliquādo sīrvnus non suffice ret ad rapiendū vel ad furandū vel dānificandū alium: & tunc adhibet adiutoriū alter: & hoc est manus ad manū adiuncta: & talis q̄uis nō sit principalis: vel nil perueniat de rapina vel damno ad eum: tamen tenetur: quia nō est innocē sed in causa. Et hēc habet qnq̄ digitos qui cōti nentur in versu. Iussio cōsiliū cōfēre sūt palpo recursus, Primus est ergo cū quis mandat sieri rapinā: furtū: v̄surā: vel aliud dānū: & ex hoc sequit effectus dāni: quod alīs nō fuisset factū: talis tenēt insolidū: etiā si nil puenit ad eum. Sic & tutor: curator: pcurator: & factor q. p. pupillis vel p. alijs faciūt h̄ctus v̄surarijs si illi p. quib⁹ fecerūt nō satisfrāt tenēt cū sint principaliores. Scđ's quando cōsulit ita q̄p illo sequitur dānum quod alīs non fuisset factū talis etiā tenetur insolidū: etiā si nil puenit ad eum: si aut̄ fuisset factū etiā sine illo cōsilio: sed aliquid plus factū est ad illud plus tenēt. Inno. & Hostien. Tertius est cōsus scilicet cooperationis nō mentis tñ: puta quādo duo vel plures faciūt aliquid furtū vel dānū simul: ita qvñ non faceret sine altero: tenēt quilibet insolidū: secus cum etiā sine illo factū fuisset: tñ cum alīs se reperit ad dānificandū: tunc em̄ tenēt solū de dāno illato per eū. Qui etiā est mediator sc̄ienter alīcū: h̄ctus fraudulēti vt sensales tenēt de dānis. Quartus est palpo. s. c. q̄ sit strenu⁹ & ex hoc inducit eū ad faciendū malū qd̄ alīs non fecisset & idem si detrahendo ad hoc inducit: v̄puta tu es pusilliū misvel nihil vales: & timidus: & huiusmodi. Quintus est recur sus: id est cū quis receptat fures & dānificantes: & ex hoc sequitur dāna: vel etiam rem raptam cum queritur & ipē occulat: propter quod non potest recuperare. Officialis aut̄ q̄ potest sine periculo sua personē obstatne fieri dānu vel rapina: vel manifestare fures & oblata & nō facit tenetur. Hēc beatus Tho. Alb. Pet. Rich. in. i. n. dist. xvii. Inno. Ray. & Guil. & de his. s. ti. i. c. xii.

§. VIII. SEXTA EST MANVS

participatoria. s. de raptā furata v̄l v̄suraria & de h̄pōt intelligi illud lone. i. n. Recedat v̄nusquisq̄ ab iniquitate q̄ i manu sua est. Et hēc habet qnq̄ digitos. Prim⁹ est partcipādo de hmōi p. donationē. Talis em̄ cui donat cū hoc sc̄it debet reddere dño eī: & ab alī: donū aut̄ datū ab v̄surario cū oīa bona sua sūt obnoxia restitutiō: tenēt etiam reddere v̄l sibi v̄l poti⁹ his qb̄ v̄surarius habet restituere

Scđ's est per vītationē Familia em̄ raptoris vel v̄sura

ri vel v̄xor filij. & alīj q̄ non habent nisi de rapinis vel v̄sura tenēt satisfacere de cōsumptis: sed habendo etiā alia bona comedēdo vel v̄cēdo res male ablatas in p̄pria specie tenēt de eo qd̄ cōsumunt. Ray. Tertius est p. dotatio nē. Filia em̄ q̄ dorat p̄ eū q̄ nō habet nisi deviūrivel alās male ablatas marit⁹ q̄ hoc nouit nō pōt recipere dote & rece p̄ta tenēt restituere creditorib⁹ societ⁹ & ipsa etiā filia: mortuo marito tenēt restituere dotes. Ray. De hoc habes. s. ti. i. c. xij. Quartus est participādo de rē raptavel furata p̄ em̄ ptionem. Qui em̄ emit talia sc̄ienter etiā ignorātia facti crasfa: tenēt restituere cum inuenerit dñm reīvel erogare pauperib⁹ si illi ignorat. Si etiā talia emit p̄habilitē etiā mās essev̄ editoris: postea sc̄ies fuisse ablata: tenēt nihilomin⁹ dñō reddere si coḡscit vel pauperib⁹ rēvel p̄ preciū ero gare si nō iuuenit. Ray. Et de h̄. s. ti. i. c. viij. Quitus per legatum vel h̄ereditationē. Intelligit em̄ h̄ereditas deduc̄tō ere alieno. Hēres ergo vel legatari⁹ eius cuius bona sunt obnoxia restitutiō vel ex p̄tūvel quasi ex maleficio furti: fraudis: v̄sura: & hmōi: vel quasi oīa tenēt restituere q̄ re cept de tali h̄ereditate vel legato. eū de v̄sū. c. Michael.

§. IX. SEPTIMA EST MANVS

sacrilegā: videlicet surpatio circa sacra & eccl̄iaſtica. Job xv. Tētēdit em̄ aduersus deū manū suā. s. sacrilegā. Hēc est man⁹ sacrilega Nichanor quā extēdit ī tēplū dei cōmina tus īpm funditus destruere: sed īpō occiso fūspēa ī man⁹ & lingua eius a Iuda Machabeo ī templū. ii. Mach. xv. Et hēc habet qnq̄ digitos vel modos. Prim⁹ est cum auferunt̄ sacerdoti calices: paramēta: crucis: reliquię: & alia hu iusmodi. Scđ's est q̄n auferunt̄ alia & si non sacra: tñ de loco sacrovit in eccl̄ia: & deviroc. xvij. q. i. n. c. quisquis. legium

Tertius est q̄n fit incendiū vel effractio ī loco sacro iniu rōse: tenēt etiam satisfacere vel etiā iſerūt alia dāna eccl̄ie s̄is vel personis eccl̄iaſticas: vt exigēdo gabellas & peda gria: de censi. c. q. q. lib. vi. Aut̄ imponendo collectas: de i mu. eccl̄e. c. aduersus. aut faciendo rep̄salias p̄ personas eccl̄iaſticas: & i. de injur. & id. da. c. & li. pignorations. lib. vi. Quarto est cū clericī male tractant bona eccl̄iarū dī lapidādo: idētē alienādo: in pompas & laſciuias expen dendo: cōsanguineos ditando. xij. q. n. c. nulli. Et bona de bīta pauperib⁹ vel clericis: vel reparatiōne eccl̄iae sub trahendo debet restituere. Quintus cū subtrahunt̄ legata facta eccl̄esij. xij. q. n. c. qui oblationes defunctōrum: vel non soluunt̄ decimā v̄bi consueuerūt solui: vel cum non est legitime in beneficiis cōstitutus: sed per ituritionem vel simoniā: vel aliquod impedimenti irregularitatis has bet. Tenetur em̄ fructus perceptos restituere. de reg. iur. li. vi. beneficium. Et de his omnibus. s. ti. i.

§. X. OCTAVA EST MANVS IN

iuste iudicatoria: & beatus q̄ excutit manus suas ab omni munere: dicit Esa. xxxij. c. s. obsequij pecunie & laudis. Per munera em̄ frequēter puerū iudiciū: & hēc manus habet quinc̄ digitos. Primus est q̄n iudex seu quicq̄ officialis iuste iu dio: siue amore: siue corruptiōe pecunie: & talis tenēt de omni damno & interessē parti leſae. Ray. xij. q. i. n. quatuor.

Secūdus est q̄n ex ignorātia crassa: p̄fert iniustā sniam. Nō em̄ debebat se expōnere ad id ad qd̄ non erat idoneus cū periculo alteri⁹. Secus si deceptus consilio aſſessoris q̄ putabat idoneus ex malitiae ignorātia crassa male cō ſulentis: tunc tenebit aſſessor. Ray. Tertius est q̄n ex nota bili negligētia: p̄tulit iniustā ſentētiam: q̄a noluit labo raread legēdū ī libris qd̄ potuſſet inuenire: & viderut teneri. eū de iur. & dam. da. c. si culpa. Quartus est quando accipit pecuniā pro iudicando vel non iudicādo aut male vel bene iudicando. Ray. Talem em̄ pecuniā sibi retinere non potest: sed pauperib⁹ darevel reddere dāti. Quintus cum non vult iudicare & dare sniam prout pōt & debet ne displiceat habenti iniustiā: aut v̄t dānificet ius habentem: & talis tenēt si pars postea amittat iniustā causam: vel si remittat pecnas vel diminuat iniuste: cum non posset tene tur cōmunitati: si auxerit p̄cā iniuste tenēt ei q̄ soluit Tho. & Ray. de his. s. ti. i. c. xij.

§. XI. NONA EST MANVS IN

iudicio iniuste aſſistoria. De hoc ne iunges manum tuā: vt pro impio

p̄ impio dicas falsum testimonij. Exo. xxij. & Hiero. xxij. Erūte opp̄ssum de manu calūnātis. Et hēc habet qnq̄ digitos īm̄ q̄ sunt qnq̄ genera hoīm q̄ ibi concurrunt. s. aduocatus: iurisconsultus: actor aut procurator: testis: & reus. Prim⁹ ergo est aduocatus qui si sc̄ienter assumit ad de cōfendā iniustam causam obtinens victoriā causē de omni dāno tenēt aduersario si cliētūlus nō satisfecit. Tho. i. n. q. lxxij. arti. iij. Si nō obtinet tenēt clientulo de expēsis quādō videlicet dixit sibi cām esse iuſtā: cū alias ille nō li tigasset. Si assumit causam iuſtā: & ex crassa ignorātia vel negligentia notabilē perdit: v̄det tenēt clientulo de dāno sūc. eū de injur. & dam. da. c. si culpa. Secundus est iuris consultus si sc̄ienter p̄fret malum oīlūm vel fraudulē tum vnde ius habens perdit causam siue sit ille cui consu lit siue alter tenēt de dāni inde securis. Si fideliter consulens prout sc̄it non tenēt. eū de regu. iur. nullus ex cōſilio. Procu lib. vi. Tertius est actor aut procurator qui accusat aliquē de falso crimine vel petit indebitum sc̄ienter: tenēt de omni dāno quod inde recepit aduersarius etiam de expēsis beatus Tho. i. n. q. lxxij. art. iij. Si aut̄ yē accusat & postea p̄rē vel p̄rācio desistit vel p̄rāuaricatur tenēt cōmunitati. Quartus est si reus negāt veritatem de qua iu ridice interrogatur negando indebitum pecunie: tenēt actori. Negando aut̄ crimen vnde sequis accusatori mors vel mutilatio vel alia poena: vel fatigādo sc̄ienter appellatio nibus vel dilationibus: tenēt satisfacere ad arbitriū boni viri. Quintus est testis si ex falso testimonio eius sc̄ienter factō actor vel reus incurrit dānū alīqd̄ iuſtē: tenēt testis in solidū. eū de iur. & dam. da. c. si culpa. Et si accipit pecuniā pro testimonio ferēdo etiā vero tenēt illā pauperib⁹ erogare. xxij. q. v. c. nō sane. Et de his oib⁹. s. ti. i. c. xix.

§. XII. DECIMA EST MANVS

de omni fraude. fraude. iure patronatus ingressu religionis: & hū iusmodi: talis pecunia retinēti nō pōt: sed pauperib⁹ ero gari debet vel eccl̄esij pro qua cōmissa est simonia. Terti⁹ est pro spiritualibus exercitijs vt pro p̄dīcādo: orādo: visitādo: eligēdo: conformādo: a correctione desistēdo: curā aīarū exercēdo: cōſcrādo & hmōi: & alia recipiē do pecuniā exactiue p̄actionālē vel appreciatuē tenēt pauperib⁹ erogare vel eccl̄esij in cui⁹ iuſtā data est sed si per modū eleemosynē retinēre pōt sibi. Quartus est q̄n accipit beneficiū simplex vel curatum aut dignitatem simoniā: q̄a tenēt resignare: & fruct⁹ inde p̄ceptos resti tuere etiā cōsumptos deductis expēsis factis in utilitatem beneficiū illius: & pro fructib⁹ colligēdis. Quintus est de mediatorib⁹ ad properandū beneficiū vel officiū eccl̄esij sticū vel alīqd̄ spūale: hi tenēt pecuniā p̄pter h̄ receptā: pauperib⁹ erogare. Hēc oīa beatus Tho. i. n. q. c. & Ray. et Inno. de his. s. titu. i. c. v. per totum.

§. XVI. DECIMA QVAR TA EST

De bñ fici p̄ dñe. manus impeditoria. Eccl̄i. i. Væ dupli corde & manib⁹ maleficiērib⁹. i. impeditib⁹ bona aliorū: & hēc habet qnq̄ digitos īm̄ q̄s impedit alīq̄ cōfuditōe alicū beneficiū vel officiū. Et si iā illud erat cōfuditō: & possidebar: & iuſte p̄curauit sibi auſerri tenēt satisfacere in totum. Si nondū erat cōfuditō: sed in via habēdi tenēt ad arbitriū boniviri. Tho. & Rich. in. iij. Scđ's est q̄n impedit fructus p̄uenturos alicuius agrivel vinee: v̄l effodiendo semina: deſtruēdo vineas: arboreas: & hmōi: q̄ s̄ilicet fructus eorum. Et hēc habet quinc̄ digitos seu modos. Primus est in ponderibus & mensuris facēdo vel v̄tēdo falsis. i. diminutis mensuris inventendo: & mensuris excessiūs ī emendo: tenēt etiam talis de dāni ī de securis. Secundus est in falsis monetis: fabricando falsas monetas vel incidendo eas: aut falsatis aut diminutis pro legitimis sc̄ienter v̄tēdo: v̄ltra peccatum tenēt de dāni lālis. Tertius est in bullis apostolicis falsatis vel per surreptionem obtentis: cū. s. exp̄ssum est falsum ī suppli catione vel omīlūm illud quo narrato non obtinuit: beneficiū em̄ vel gratia ſic obtenta nō valēt vnde tenēt satisfacere de emolumēto p̄ ipsas obtēto. Quartus est in instrumentisvel scripturis falsificatis: vt testamentis ī q̄bus scribunt̄ legata alīter q̄ disponat a testatore vel scripturis v̄bi apparent debita & caſſan̄ & hmōi. Quintus est ī falsis partibus: vt cū mulier cōcipit p̄ adulterium vel supponit sibi alienū partū que tenēt de omnibus quae cō sumit putatiū fūlius de bonis mariti: & de his quae vt legitimo filio sibi de h̄ereditate relinqeret. extra de injur. & dam. da. c. si culpa. Et de his. s. ti. i. c. xvij.

§. XIII. VNDECIMA EST MA

Defalsi fici iuste iudicatoria. Iob. v. Qui dissipat cogitationes malis oīmo. gnōr̄ ne possint manus eorū implere qd̄ cōperāt manife ſtāndo. s. falſitātes eorum. Et hēc habet quinc̄ digitos seu modos. Primus est in ponderibus & mensuris facēdo vel v̄tēdo falsis. i. diminutis mensuris inventendo: & mensuris excessiūs ī emendo: tenēt etiam talis de dāni ī de securis. Secundus est in falsis monetis: fabricando falsas monetas vel incidendo eas: aut falsatis aut diminutis pro legitimis sc̄ienter v̄tēdo: v̄ltra peccatum tenēt de dāni lālis. Tertius est in bullis apostolicis falsatis vel per surreptionem obtentis: cū. s. exp̄ssum est falsum ī suppli catione vel omīlūm illud quo narrato non obtinuit: beneficiū em̄ vel gratia ſic obtenta nō valēt vnde tenēt satisfacere de emolumēto p̄ ipsas obtēto. Quartus est in instrumentisvel scripturis falsificatis: vt testamentis ī q̄bus scribunt̄ legata alīter q̄ disponat a testatore vel scripturis v̄bi apparent debita & caſſan̄ & hmōi. Quintus est ī falsis partibus: vt cū mulier cōcipit p̄ adulterium vel supponit sibi alienū partū que tenēt de omnibus quae cō sumit putatiū fūlius de bonis mariti: & de his quae vt legitimo filio sibi de h̄ereditate relinqeret. extra de injur. & dam. da. c. si culpa. Et de his. s. ti. i. c. xvij.

§. XIV. DVODECIMA EST MA

nus p̄ditoria. De qua christ⁹ Lu. xxij. Ecce man⁹ tradentis ditione me meū est ī mensa. Nō em̄ fit prodīo nīf p̄ familiāres aduocatus: iurisconsultus: actor aut procurator: testis: & reus. Prim⁹ ergo est aduocatus qui si sc̄ienter assumit ad de cōfendā iniustam causam obtinens victoriā causē de omni dāno tenēt aduersario si cliētūlus nō satisfecit. Tho. i. n. q. lxxij. arti. iij. Si nō obtinet tenēt clientulo de expēsis quādō videlicet dixit sibi cām esse iuſtā: cū alias ille nō li tigasset. Si assumit causam iuſtā: & ex crassa ignorātia vel negligentia notabilē perdit: v̄det tenēt clientulo de dāno sūc. eū de injur. & dam. da. c. si culpa. Secundus est ī p̄sonis qn̄ tradit dñm suum vel amicū in man⁹ inimici occidēdū vel redimēdū vel impediendū a negotiis suis: & tenēt ad oī interesse. Tertius ī rebus qn̄ pe cunias vel alia bona sui dñi vel amici procurat deuenire ad manus inimicorū: aut cū associat se cū alīo vt ducat ad locum v̄bi spoliet. Quartus est quando secreta reuelat dñi sui vt dānificēt vel aduocatus secreta cause quā defēdit aduersario pandit: vt se possit defendere: & tenēt ad damna. eū de injur. & dam. da. c. si culpa. Et de his omnib⁹ s. titu. i. c. xxij. Quintus est cum quis viuit in fidēs non ser uando promissa p̄fcta etiā si esset hostis: dum & ipse ei seruat fidēs: & nō alīs. xxiij. q. i. noli.

§. XV. DECIMATERTIA EST MA

nus simoniā. Et de hac. iij. Regū. xij. Quicq̄ volebat iō plebat manū suam. s. pecunia quā dabat & fiebat facēdos. Et hēc habet quinque digitos seu modos. Primus est accipere pecuniām vel alia temporalia p̄ sacramentis aut beneficiis conferēdis vel collatis per modū p̄rācio: nō per modū eleemosynē: & talem pecuniā retinēre non pōt sed pauperib⁹ debet erogare vel eccl̄esij i cui⁹ iuſtā data est. Tho. i. n. q. l. Scđ's est accipere pecuniā apprēciatiū p̄ alijs rebus sacris: vt eccl̄esij: altari⁹

§.XVII. DECIMA QVINTA EST

In omni ludo. manus lusoria: de qua potest intelligi illud Iob. xxxij. Si. i. non osculator sum manum meam in abscondito. Lusor enim cum vin- cit attribuit manus industrie vel aliquem osculat eam ut cau- sam lucri. Et hec habet quinque digitos. Primus est decipit in lu- do: ut per falsos taxillos aut chartas: aut dicendo mendacium: & sic vincit: teneat enim restituere decepto. Secundus est qui vincit ab his qui alienare non possunt: ut sunt serui: filii familiis: precipe pupilli: vxores: religiosi: & homines: & hec opor- tet restituere eis qui habent curam illorum. Tertius est qui vincit ei quem induxit vel traxit ad ludum multa importunitate cum non vellere ludere: vel voluntate a ludo recedere iustum deti- net: & tenetur restituere. Quartus quando vincit in lo- cis ubi prohibetur ludus: & per leges mandatur fieri restitutio que nec per dissuetudinem sunt abrogatae: & tunc etiam tenetur restituere perdetur fons Tho. iij. n. q. lxij. Richal. in iij. Ray. & Inno. & alios. Quintus est quando vincit in locis ubi non prohibetur ludus: vel si prohibetur leges sunt abrogatae per contrariam consuetudinem: & tunc debet pau- peribus erogare: utrum de necessitate vel de honestate: vi- de. s. titu. i. c. xxij. ubi plene est ista materia.

§. XVIII. DECIMASEXTA EST

manus locatiois & conductionis vitiorum. De hac Deut. xxxij. Videbit quod infirmata sit manus. i. deficiens opus in locando & conduceendo & hec habet. v. digitos. Primus est qui quis locat alteri rem quam nouit virtutem: ut equum claudis- re ritio teneat vel domum ruituram: qui tenetur de dano inde se- tur de locata: domo: agro: vel vesti: & homini: vel qui auferit ab eo rem locata sine causa ronabili te- de secu- to. Secundus qui nimis notabiliter exigit precium de re dano: rem locata ante tempus conuentum: teneat enim ei de dano. Ray. Tertius qui coidicit quod alium ad operandum nimis parvo precio norabiliter vel debitam mercedem nimis tardat dare cum potest: vñ ille recipit damnum: vñ loco pecunie debite dat sibi res quas oportet eum viderem minori prece quod debet habere. Quartus si conductus ad operam ex festinatia vel negligetia non fideliter est operatus & benevolentia sequitur damnum ei. Quintus qui male tractauit re sibi locatum: ut domum vel agrum permitti destruere vel equum vel boues nimis fatigando & homini: teneat talis de homini dani stat arbitrio boni viri. Ray. in summa. Vafallus etiam qui bo- na: quae habet in feudum a domino male tractat ex malitia vel negligentia: teneat de dani. Et de his habes. s. titu. i. c. xv.

§. XIX. DECIMASEPTIMA EST

manus turpiter lucratoria: de qua Esa. i. dñs. Manus vestrum plena sunt sanguine. i. turpibus lucris. Et haec habet quinque digitos. Primus est lucrum ex opere carnali ut meretri- cio: lenocinio: concubinatu: adulterio: & huiusmodi. Secundus est ex arte vel actu prohibito lucrari: ut ex arte mutuan- di vel faciendo taxillos: chartas: fucos: torneamenta: vel ex histrionatu turpi seruicidio: surario: numerando pecuniam ad usuram & scribendo homini: in faciendo diuinationes: incita- tiones & homini: in scribendo instrumenta in fraudem su- rarum. Tertius est lucrando tempore prohibito ut diebus.

Vedere festivis emendo & vendendo sine necessitate scribendovolum veleme alia opera ad lucrum faciendo. Quartus est negotiari in redibus locis prohibitis: ut in ecclesiis vendendo vel emendo ut ex festivis etiam mittendo ad terras Sarracenorū: vel portando arma & turpe vel lignam in vel virtualia: & quicquid mercimonia sine lucrum licetia pape: teneat illud quod lucratus est: & tantumdem de suo mittere in subsidium terrae sancte. Quintus est in- titione mere cupiditatis vacare negotiationi: vel intentione introducendi carissimam: hi homines debet acquisita pauperibus erogare: magis tamquam ex honestate & cōsilio quam necessitate. Ixij. q. v. qui habetis. Et de his habes. s. titu. i. c. xxij.

§. XX. DECIMA OCTAVA EST MA-

nus dextratoria. P. s. Erue. s. deus de manu canis. i. dextra- toris animam meam. i. vitam. Prover. xvij. Mors & vita in manib. lingue. s. dextratoris: & hec habet quinque digitos. Primus est cum quis scelerum accusat aliquem de falso: & con- cussus de crimine condamnat: talis ei teneat satifacere non quidem detegendo scelarum postquam est punitus reus: quia sibi imminet periculum personae: & illi iam punito non satifacaret: sed aliter ad arbitrium boni viri: an punitionem autem debet detegere fal-

sitate vel desistere ab accusatio. Scd's est qui extra iudicium infamati aliquem de criminis sciens non esse verum: vel nesciens si est verum: quia tenet illis quod dixit declarare se falsum dixisse nisi ex hoc sibi imminet magnus periculus vite & homini. Nam tunc aliter putat potest debet satifacere: vel cum libello famoso super crimine de eo copiorum vel cantilenas quod peius est. Tertius est qui ad aliquod crimen commissum vere ab alio ausget aliquod alium notabile quod est falsum: ut cum dicit se vel alius turpia colloquia vel gestus habuisse cum aliqua: sed etiam carnales copulam: vel cum alii dicunt de eo turpitudinem cum aliqua agere taceat studiose: vel aliqua signa facit ut credant verum esse quod non est: & talis tenetur ad declarandum falsum esse. Quartrus est cum dicit aliquod crimen alterius referens se audiuisse quod occultum est & ignoratur si est verum: & talis quomodo debet satifacere: habes in. c. seq. §. iii. Quintus est cum dicit crimen alterius vere perpetratum: sed oculatum: & talis debet etiam famam restituere prout porest: vel etiam cum dicit contumeliam in presentia aliorum: & talis debet petere veniam: vel aliter se reconciliare cum eis.

§. XXI. DECIMANO NA EST MA-

nus personae lusoria. Mich. vij. Vir fratrem suum venientem ad mortem: malum manu suarum dicit bonum: & habet quinque digitos seu modos. Primus est auferre dovit occidendo alium in se. i. extra iudicium ordinariu & talis teneat put diceat i. c. se. Adde- tex. nos- tib. i. i. itavul heratus ff. ad. i. agl. & ibi Flo. de fane.

§. XXII. VICESIMA EST MANVS animarum predatoria. Et de hac Sapientia. i. impiorum manibus & verbis mortis accersit: & habet. v. digitos. Primus est qui volenter ingredi religionem ad seruicium deo aliis reuocat: vel iam ingressum persuadendo educit teneat hic illud reducere reuocatum: in eo est vel se vel alium ponere in religione fons Pe. de pal. Scd's est qui quis persuaderet alicui aliquod criminale bladiendo: ut decipiat. Et multo magis qui quis auferet alicui virginitatem ex misericordia: & debet ducere in uxori vel dos- tare si potest & indiget. Tertius est qui quis suo sermone trahit ad errore fidem in facili hereticis disseniantibus falsam doctrinam & hi tenet reuocare. Quartus est: cum plati vel patres amilia ex sua negligetia pmittunt gregem suum perire non corrigentes & admonentes: & multo plus cum suis malis exemplis eos ad mala prouocant: tenetur enim eos corrigeret. n. q. i. c. scelus. Quintus cum hoies suis prauis actibus: alios scandalizant: vel mulieres suis ornatibus: tripludij: & alijs ludis: risibus: blasphemis: & hi debet satifacere pena & bonis actibus aedificando quos prius scandalizauerant.

§. XXIII. SEQVITVR TERTIA

pars principalis divisionis factae: ubi ponitur remedium ad euadendum de manibus istis usurpatiis: quibus ab o- lis in mare precipitat in profundum inferni: & haec est nauis vñ dicit. Illi naues pertransibunt. In plurali dicit naues: quia triplex est nauis.

¶ Est nauis ecclesie vniuersalis.

¶ Est nauis vita regularis.

¶ Est nauis penitentiae virtualis.

Et de prima intelligitur illud Proverbi. vlti. Fa. fa. est. s. il la mulier fortis de qua ibi loquitur figurativa ecclesia: quasi Nauis naus in Iustitia: id est mercatoris de lige portans panem ecclesie suum. doctrinam & eucharistie: quia de cœlestibus quo pacem vniuer- tur homines fideles. Et Chrysostomus illud. Mathei. ix. salis. Ascendens christus in nauicula transfretavit: dicit. Christus nauis ecclesie fluctus semper mitigatur: ascendet: hec est nauicula Petri qui qualiter magnus fluctus persecutionum a tyrannis: erroribus & hereticis: prauoribus & operibus hypocritis: ut alii qui videantur submergi: sed submergi non potest christus ea gubernare. s. post tempore trascendit facit: ut dicitur Tob. iiij. Et figura tu fuit Matt. vij. qui ipse surgens a somno imperauit vñ & tis &

QVOD ECCLESIA SIT NAVIS.

CA. I.

59

clesie omni tpe. Vñ Nico. pa. Si punitosum est proretat. i. d. rectorē nauis in tranquillitate nauem deserere: quanto magis in fluctibus: & paulo post. Nos qui tamquam arates gregibus du- catū prebentes: immo qua & pastores horum sumus deo aucto- re cum eis in periculis pueris pueritatem couenit: & cum tranquilli- tas redditia fuerit diuina pietate: mox gregem perquirere: in vnum colligere: & ei aios coelestis patris pace sursum eri- gere debemus. vij. q. i. sciscitarris. Tertius est: quia habet ange- los remiges qui eam inter fluctus huius seculi custodiunt & de- ducunt. luxta illud. Angelus suis de madauidit de te: ut custo- te in omni vijs tuis. & ideo gaudendum de tali adiutorio. Sa- cerdotes etiam angeli appellant. s. illud Malac. iiij. Labia sacerdotis custodiunt scientiam & legem regnunt ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. Et hi remigando ministratio- ne sacrorum nauem mouet. i. ecclesiam fidelium ad portum in quo non parum habent laborare in ministrando debite. Vñ i figura dicitur Mat. vij. de discipulis qui erat laborantes in remi- gando. Erat enim eis versus prius. i. c. tationem. Quartum qui dicit Chrysostomus. de nauem ecclesie est: quia habet chorus sanctorum qui sunt oī virtute pleni. Vñ de Petro & pluribus discipulis dicitur. Ascederunt in nauem: & ideo libereturstrandū: quia s. p. xvij. Cū scđtū scđtū eris. Vñ figura p. nauem Salomonis qui semel in tribus annis adducebat. i. Parati. ix. Jaurū & argē- tum nimis: eburi: simias & paucos. Nā ecclesia christi i. fide trinitatis psonarū & viri tatis essentia diuina ad supernam Hierosolymam inducit scđtōs aplos & martyres: & hec est aurum do- stores sapientia & doctrina plenos: & hoc est argentum: & cōfessores. & hi sunt eburi: quia albi p. v. mūditia: & fortes p. donū fortitudinis: & q. s. l. imitantes auctus hominum. i. sa- pientū iharentes exemplis: & principes qui cū apparuit vi- tū & huius sunt paucos. Multū iuuat talis societas scđtōrum sicut eccl̄sia & multū nocet opera malorum. Vñ Ambr. i figura huius ait. Non turbat nauis qui haberet Petrum de qua s. ha- bet Luc. v. Ascedens christi i. vna nauem qui erat Simonis ro- gauit eum a terra reducere pusillum. Turbat illa quae ludā ha- bet de qua s. habetur Mat. vij. Et si multa illuc discipulo- rum merita nauigabant: tame adhuc p. editoris ea perfidia agitabat: in via p. Petrus sed q. suis meritis erat firmus turbatur alienis. Causam ergo p. fiduciā: p. ditorē ne p. vñ multi fluctum: ergo non turbat haec nauis in qua p. uidētia nauigat abest p. fiduciā supat f. des. xxij. q. i. non tur- bat. Quintum est quod in hac nauem est arbor erecta salutiferæ crucis: & in ea antena christi ad p. tegendū: & ideo sub ipsa manēdū: quia sub ea nullus potest ledi: extra istam nauem ecclesie i. fidē crucifixi nemini potest esse salu: ad hoc facit quod dicitur Ac. xxvij. Nisi manseritis in nauis non poteritis salvi fieri. Vñ p. arcā Noe q. tācū nauis in aquis diluviis continuit & nauauit oī a alia ibi existentia huius Gen. vij. recte figura p. ec- clesia & crux christi s. doc. Greg. & Aug. Sicut enim oī extra arcā reperiuntur ita omnes qui sunt extra ecclesiam pereunt. Erat illa arca tricamerata ad denotandū arca tres status ecclesiæ. s. coiugatorum: p. unētū & p. p. r. noērāt Compa. ita erat ex lignis levigatis & bituminis linitus: quia tricame- resultat ex fidibus liberis a lupluitate virtutis & charita- rata. te glutinatis & vnitatis. Sextū est: quia habet eum euāgelice do- trinam qui sunt plenariae Christi. Sic enim vela sunt plena ae- re & vento: sic & verba non sunt aliud quod aer formatus i. gutture loquentis. Ita ergo vela sunt plena flatu & verbis chri- sti quae nos docent quod quā: & quō eundum sit: & ideo attentius audiendum. Lu. xij. Beati qui audiūt verbum dei & custodiunt illud. Vnde & lac. iij. dñ. Ecce & naues cum magna sint: & vētis validis minent: circunferunt autem a modico gubernaculo. s. temoris. Ecclesia est vna & mul- tis. Vna vnitate fidei & dilectionis: multa varietate locorum & rituum: & hec mouent avertit verborū christi: gubernacula sunt ordinationes p. r. l. qui tamen attendere debet ad stellā maris. i. christū & eius matrē virginē vtrē enim dñe stella. Vnde Fulbertus in ser. dicit. Oportet omnes christicolas per huius seculi pelagius nauigantes respiciere ad stellam maris. Siquis enim hoc egerit: non iactabit in gloria vēto: nec scopolis tribulationum frangetur nec absorbebit scilicet voluntate voragine. Septimum est quod du- cit ad portum quietis. P. s. Deduxit eos in portū voluntatis eorum. s. ad quietē & locū securū & plenū omni bono. Vnde dicere possunt veri fideles quod scribitur de Paulo & sociis Act. xxvij. Nauigauimus & venimus ad locum quod di- citur boni portus. Hæc est nauis de qua dicitur lo. xxij. quod di- citur secunda pars.

TITVLVS. II.

seipuli nauigio venerūt ad littus vbi apparuit christus resūcitat⁹: trahētes rete plenū magnis pīscib⁹. clīj. sine scīf
sura reciū. c. sine cōtradicione veritatis doctrīne p̄dīca
tē: vt habēt figurate Ioā. xxj. Vnde cōuiūti sequīt̄ christus
cū sanctis de glorificatione eorū igne charitatis decoquē
te illos: & patres veteris testamēti ad refectionē fructiōis
Ex numero aut̄ illorū cōprehendit̄ saluandorū qualitas
Nā ad illū numerū peruenit̄ per numerū decē& septem
incipiendo numerare ab uno & addēdo sequētē numerū
ad p̄cedētēs vsc̄ ad numerū xvij. inclusiue. verbī gratia
vni addēdo duo fiunt tria: ternario numero addēdo terna
riū fiunt sex: senario numero addendo: quaternarium qui
sequīt̄ fiunt x. & sic vlt̄ter⁹ procedendo vsc̄ ad denariū
septenariū resultant. clīj. oportet ergo saluandos habere
xvij. numerū moraliter. i. obseruationē. x. preceptorū que
sunt de actibus virtutum. Virutes sunt. vii. Fides: Spes:
sunt vir Charitas: Prudentia: Iustitia: Fortitudo: Tēperātia: Intra-
cutes. tur aut̄ istam nauim ecclesię per innocentiam baptismā-
lem. Dicit autem Hiero. q̄ post naufragiū. s. de ista nau
ecclesię per amissionē innocentię baptismalis. secunda ta-
bula ē p̄cūnīctiā quasi secunda nauis. de p̄c. dī. 1. secunda.

religio §.XXIII. NAVIS ETIAM DICI,

religio navi eq̄ tur religio de qua pōt intelligi illud Mat. viii. Ascēdente pāratur Iesu in nauiculā securi sunt eū discipulī eius. Apte aut̄ re- ligio signā per nauim: q̄a substātia religiōis multū re- peritūr in his qui sunt i nauī. In nullo statu vel conuersa- tione mīti reperitātā obediētia sicut in nauī. Nam oēs ad simplicē nutum obediūt nauclero seu gubernatori na- uis & rex & pontifex cuiuscūq̄ cōditionis existat i eundo stando & operādo: prout mādauerit ipse. Castitas etiā ibi fatus seruat etiā ab incōtinētibus: ad qđ facit & vita austē ra q̄ ibi cōiter tenetur: & exclusio occasionū: paupertas q̄c̄ q̄a nihil est i ea nisi de foris portet: & ea q̄ ibi sūt cōiter sūt aliorū: & parū ipsi nauigātes ibi habēt. Ascēdit ḡ christus i hāc nauim: i hūc statum religionis. Nā obediētia summā exhibuit patri factus obediēt vsc̄ ad mortem: mortē autē crucis. Ad Phil. ii. Memenrote fratres: q̄a christus v̄t non p̄derer obediētia p̄didit vitā: ait Ber. Cōtinētā in sumo gradu tenuit: q̄a virgo purissim̄: immo nec vñq̄ stimulū carnis habuit vel sensit: vñ cogitationē turpē: & ita castos mores habuit in sua conuersatione: q̄ cū fuerit de alijs cri- minibus infamāt̄ līcet fālissime: de turpitudine aliqua nūnq̄ ab aduersarijs suis sūt accusat̄: notatus: vel infa- matus: vel in suspicione habitus q̄uis cū mulieribus fue- rit aliquāt̄ coueratus. Namvt dī Luce. viii. Mulieres iuste sequebant̄ eū: & sēpe in hospicii Mart̄h et Mariē decli- nauit: & a Maria peccatrice osculari pedes: & vngi pedes & caput pm̄fisit. Paupertatē tātā suscepit vt diceret Mat. viii. & Lu. ix. Vulpes foureas habēt & volu. cōe. ni. fili⁹ aut̄ hois nō habet vbi caput suū reclinet. De cleemosynis vñvēs & mortu⁹ expēlis alienis sepulturā accepit. Fuit q̄c̄ Nazare⁹ i. deo dedicatus qđ in veteri testamēto erat qđā nou⁹ mo- dus religiōis: vñ barba & capillis intōsis erat. Institutor fuit prim⁹ & sūm⁹ ois pfectiōis & religiōis ad quā direxit & perduxit ap̄flos suos: nec prius nec postea potuit aliqđ collegiū eis in sanctitatis & pfectiōis equari ad quā perue- nerūt in die pentecostes. Prius in istā nauim ascenderunt vi nouith: cū oia dimiserūt: nauim. s. pprie volūtatis & cu- piditatis. Nā de eis dicit̄ q̄ vocati a christo relictis retib⁹ & nauī securi sunt eū. Matt. iiiij. Et dī cupiditas nauis: q̄a sicut nauis stat sup aquā & nō impleat̄: ita cupidus sup aq̄s fluxibilis diuitiarū vel cōcupiscētarū impleri nō pōt. Et sicut nauis cū labore magno fabricat̄: cū timore custodit̄ & cū dolore amittit̄: ita & res temporales accrunt̄: cū labore & opa carnis & pprievolūtatis pfectiōit̄: & cū timore nō p̄dēdi possident̄: & cū dolore custodiūt̄ & amittit̄. Et sicut in nauī qñ exonerat̄ de toto lucro & mercibus nō re- manent nisi secēs in sentina: ita auaris: fornicatoribus & hmōi nō remanet eis pars nisi stagnū ignis & sulphuris. Apoc. xxij. Et de his pōt intelligi illud P̄s. In spū vhemēti dī q̄ sententiē dānatiōis cōterētia naues tharsis. Tharsis interpretat̄ exploratio gaudij naues ergo tharsis sunt illæ cōgregatiōes religiosorū: q̄ volūt gaudere in mūdo sēcula riter vivētes: & hoc nisi satissimāt̄ spū vhemētis contri- fuitū in tōnōis cōterēt̄. Triplex em̄ surū seu rapinā solēt facere religiōe religiosi in nauī. s. religiōis. Primū est cordis: cū. s. sequūt̄ peccatū mortale: nīsi cito resipiscat̄ alios ificit: & destruit religionē. Nā a pctis occultis p̄cedit ad manifesta & quo corpus tide: nīsi cito p̄ceniteat̄ peior efficit̄. Vñ lo. Cassia. Nulla mortuū peior bestia malo monacho: & ideo si se nō corrigit sepa- rādus est. Vnde Hiero. Rescandē sunt carnes putridē. sca- biosa ouis a caulis repellenda est ne rotā domus massa & corpus & pecora ardeat̄: corrūpatur: putrefacit & intereat xxij. q. iñ. c. reſecādē. Tertio nauis in aquis integra ma- net & cōseruat̄: cū autē terrā tāgit̄: frāgit̄ & dissūlit̄ seu aperit̄: sic religiosa cōgregatio dū seq̄strat̄ a terra. i. a. con- uersatione seculariū & negotiis terrenorū cōseruat̄ & recti- tudinē regularē seruat̄ & vigorem spū: sed si inhāret vñ infigit̄ in terrena conuersatione extra casum necessitatis & exigit̄is charitatīs a getis p̄posito resoluīt̄ & relaxat̄. Vñ Euge. pa. dicit̄ q̄ monach⁹ nō debet se q̄libuscūq̄ negotiis implicare: sit clauſtro suo cōtēt̄: q̄a sicut pisces sine aqua caret̄ vita ita & monach⁹ sine monasterio: sedeat itaq̄ so- litarius & raceat̄: q̄a morteaus est mundo: deo autem viuit agnoscat̄ nomen suū. Monos em̄ grāce latine dicīt vñus vñ dica & achos grāce latine dicitur tristis. xvj. q. i. c. placuit. iñ. Tri- stis autē dicitur. i. dolēs & lāguēs: in ags ergo cōpūctiōnis nachus debet morari. Christ⁹ etiā postq̄ turbas docuerat & mira- cula fecerat ibat i desertū locū i mōtē cū discipulis turbas dimittens. Luce. iiij. Exemplū nobis in hoc p̄bens. Quar- to nauis quātūcūq̄ sit clausa & stupata & omnia foramina circumquaq̄ obstrusa: tñ imperceptili modo paulatim & guttatum aqua subintra: ita q̄ nisi sēpe sentina euacuet̄ aquistantū cresceret aqua q̄ submergeret̄: ita in conuersa- tione religionis quātūcūq̄ oia bene seruen̄ & diligen- tiā quis adhibeat ad claudēdū viā peccatis & vitandiōis occasionses: tāta est humana fragilitas q̄ imperceptib⁹ liter hō frequenter cadit in veniale. Septies em̄ in die cōdīt ius- fuit & resurgit: inquit gallo. Prouerbio. xxij. Et apl̄i p̄se cōfissimi religiosi dicūt̄: in multis em̄ offendimus oēs: la- co. iñ. Hęc aut̄ quotidiana peccata etiā si leuia sunt: tamen diminuit̄ vigorem spiritū & disponit̄ ad mortalitā: & ideo per orationē & cōpūctiōē & alios modos remouēda sunt de anima ne submergatur nauis mentis. Vnde Aug. Quā humanæ fragilitati q̄uis parua: tamen crebra surrepunt: quē si collecta cōtra nos fuerint: ita nos grauabit̄ & oppri- ment sicut aliqđ vñū peccatū graue. Quid em̄ interest ad naufragiū vtrum vno grādi fluctu nauis operiatur et ob- ruatur an paulatim surrepēs aqua in sentinā et per negli- gentiū culpā derelicta atq̄ contenta impletat̄ nauim atq̄ submerget̄. de p̄cni. dist. i. c. tres sunt actiones. Quod aut̄ dicit Aug. q̄ multa venialia ita grauāt sicut vñū mortale: non est sic intelligendū tamq̄ venialia sint mortalitā: hoc em̄ nunq̄ accidit sed i dispositione: q̄a inducūt ad morta- le. Quito nauis nō debet esse nimis onerata: q̄a nimis pō- dus demerget̄: nec nimis vacuāt vel alleuiata: q̄a vacil- laret: sic i religiōe ad hoc vtrq̄ bñ. pfectiāt nō debet nimis onerari occupationib⁹ exteriorib⁹: q̄a mentē submergit̄ Vñ Ber. in liib. de cōsideratione. Vexatio dabit itelle. tū inq̄ ppheta. Verū est si non sit nimia: alioquin subruat̄ i tēlectum

A: I.

Del Aleg^o Ma^r del Proy^o de Sta Fe.

QVOD POENITENTIA DICATVR NAVI

CA. I

60

selectū. Nec etiā debet esse vacu⁹ ab operib⁹ & otiosus vñ
Hiero. Semp aliquid boni facito vt diabolus inueniat te
Ap̄livi occupatū. Apostoli habētes potestatē de euāgeliō viuere
uebant lahor abāt manibus suis ne quēc⁹ grauaret: & infra Egy-
ptiabo priorū monasteria hūc morē tenēt: vt nullū abs⁹ ope&lā
re ma- bore suscipiant. Non tam propter viētus necessaria c̄ pro
nuum pter animæ salutē. de cose. dis. v. nunc⁹. Nauis etiā non i
suarum vna parte tātū onerat & in alia non sed pportionabiliter
sic i religioē nō vñ⁹ debet nimis onerari & ali⁹ nil facere:
sed q̄libet s̄m cōditionē suā debet applicari ad opa. Sexto
in nauī existētes intētōne suā & iter dirigunt ad portū fi-
naliter: & ad hoc sunt vnanimes: proprie qd̄ oēs in vñū
cōcordat ad eaquæ valent ad cōseruationē nauis ad labo-
randū & operādū & obuiādū periculis & p̄jciendū mer-
ces in mari cū expedit: ad adiuuādū & supportandū alter
alteri⁹ grauamina. Sic in religione debet esse sūmavnitas
ad cōseruationē viē regularis: & intentionē suā & opa ad
portū quietis: etern⁹ dirigere: sicut scribitur de primitiis
christicolis q̄ religioē viuebāt. Act. iiij. Multitudinis cre-
ditiū erat cor vñū & aiavna in dño &c. Vñ & Clemēs iqt
Cōmuni⁹ vita omnibus est necessaria frates & maxime
his q̄ deo irreprehensibili⁹ militare cupiūt: & vitā aposto-
lorū eorūq; discipulorū imitari volūt. xij. q. i. dilectissimis
Et sicut nauis nō relinqit vestigium sui pcessus post se: vt di-
citur Sa. v. & experientia docet: ita & religio⁹ debet cauere
ne opa sua faciat vnde ideāt ab hoib⁹ in sui laudē: sed occul-
tare ea: sicut christ⁹ exēplo suo nos docuit p̄cipiēs aliquā
do turbis: ne cui dicerent miracula sua. Marci. viij. In nauī
ergo existētes: siue comedāt: siue bibāt vel dormiant sēp
ad portū appropinquāt: nisi studiose se firment: vel tēpē-
state deuicti. Ita in religione p̄ oīa opa ipsius q̄s meretur
gājōia in obedientia sunt fundata. In oībus operib⁹ mere-
tur si est in gratia: & bonā habet intentionē. Septiō nauis
cōtinet multas & varias merces & viles & preciosas: sicut
aurū: argenti⁹: ornamentiū: frumentū: vñū & oleū: & poma
vñ dñ lob. ix. Quasi naues poma portātes: sicut aquila vo-
lans ad escam. Ita religio continet multa exercitū sapien-
tiae: eloqūtie: & doctrinē: sp̄italis lētitie: misericordie: odo-
risera exēpla: corporalia exercitū. Et sicut ex mercib⁹ nau-
iū si perueniat ad portū saluē hoies multū ditātur: etiā
de mercib⁹ vñibus: multū autē perdūt si submergāt mag-
gis q̄p alia exercitū. Ita in statu religione si q̄s perseue-
ret vñc⁹ in finē magnā coronā meritorū sibi acorit. Sed si
deficit in maius iudicium incidit q̄p i alio statu. s. sacerulari.
Vñ Hiero. Recti⁹ fuisset hoīem subiisse cōiugii & ambu-
lasse per plana q̄p ad altior a tendentem: scilicet religiois
in profundum iferni demergi. xxxij. q. v. c. si paulus. Item
Aug. Sicut difficile sum expertus meliores q̄p qui in mo-
nasterijs profecerunt: ita nec deteriores q̄p qui in monaste-
rijs defecerunt. di. xlviij. c. quantū liber. Venti variū tēratio-
num faciunt naues religiosi submergi & desicere: & ideo
inuocare oportet diuinum auxilium.

§.XXV.DETER TIA NAVI SCILI

Et hoc punit & coactum ad lectura rectioris difficit etia quae tētes re
stribuit dānatia. s. sui & suorū hereditū: qñ. s. dimitti hereditibus
vt post mortē suā restituūt & nō facit cū ipse pōt: talis em̄
substantia sic legata nec i p̄m saluat & heredes dānat: ya cōi
ter ipi nō restituūt. Oseq em̄.ix. dī. Effraim q̄ interptat cres
scēs ducit ad intersectionē filios. Exemplū narrat Pe. Da
mianus: put recitat Vin in spe. histo. de qdā nobili viro
q̄ successit cuidam i hereditate: & inter cætera bona hære
ditatis deuenit ad eū qdā possessio cuiusdā ecclie: quā ille Exemplū
per hæreditatē dimiserat illi nobili vt suā tenebat legatā denobi
sibi a p̄decessorib⁹ suis. Erat autē nobilis ille alsvir bone
conditionis modestius & pius ecclesiā visitans. Contigit
autē ipm mori: & post mortē inde ad paucos dies cum qdā
noī eius oraret pro ipso: i spūv idit terrā apertā: & flā
mā ifernalē: & in ea scalā quādā octo gradus habetē. Et in
primo gradus superiori idit illū nobilē defunctū paulos
ante. In secūdo gradu vidit sedere eū q̄ legauerat sibi & sic
deinceps alios vscp ad vltimū gradū: oēs illi octo iniuste
possederant & iuste alijs legauerant. Erat autē talis ordo
constitutus qd̄ qñvnus de presidentib⁹ moriebaſ descen
debat ad primū gradū: & q̄ primus erat ille descēdebat ad
scdm & scd's ad tertii: & sic alij vbi ostētū est q̄ ppter il
lā iustā detractionem possessiōis oēs illi dānati erā. Ex de
scēsione p̄ gradaus notab⁹ augmentū p̄cē p̄ iniusta lega

TITVLVS. II.

tionē factā: nō fuerūt excusati ex ignorātiā: qā aut fuit i eis
iuris q̄ nō excusat: aut facti s. crassā & supina q̄ non excusat
nō suffi vt. i. q. iiiij. p. totū. Et q̄ nō sufficiat ad salutē al teri cōmitte
cith̄mit re restonē ei q̄ p̄ct satissacere ēa p̄bari p̄t septēpli rōne
ter̄ resti T Primo propter impro prietatem.
T Secundo propter inutilitatem.

Tertio propter tepiditatem.

¶ Quarto propter infidelitatem.

¶ Quinto propter dolositatem.

Sexto propter impossibilitatem.

Primo inquit propter proprietatem.

Primo in qua propter proprietatem & dictum est: ille p se ad u

cationes & probationes quas in hominibus fraudibus frequenter est impossibile dari: ergo talis scienter videns hoc periculum manifeste contemnit salutem ait suam. Sexto propter impossibilitatem: quia multi sunt pauperes qui probare non possent nec credere eis: ergo infideliter aiam suam facit: quia restitutio suam haec redivel executori dimittit quoniam ea potest facere per seipsum: non enim credibile est quod alius sit ei fidelior quam ipsus semet. Septimo propter cupiditatem: quia tales executores sunt quoniam valde cupidi & auarici ad sibi talia retinendavnt aliter aliquantum superficiali modo cum his quibus restitutio fieri debet praeferendum vel saltu recorda relandum & differendum & ad exparserandum & ad repellendum qui restitutio petuntur. Ideo cogitetur iurisconsulti parentes quam in communi de aia passionem & duritiam habituri sunt filii erga eos post mortem: bene partem vixenim semel in anno illorum memores erunt ad anniversaria

I. L. tū detu
ctorum riū celebrādū: pensent itaq; in seip̄is q; paucā bona faciat
pro parentib⁹ suis. & sīl nō dubitēt sibi fieri: sicut Lu. vi.
dñs ait. Eadē mensura q; mēsi fueritis remetēt vobis: imo
recipiēt multo mīn⁹: q; a teste dño Mat. xxiiij. Qm̄ abunda
bit iniqtas refrigescet charitas multorū. Tertia est retribu
tiua multorū honorū. Videndē sunt iq; sualiones seu rō
nes & inductiones. s. ad faciendum ipsam restitucionem.

Inducere Septem nempe restituuntur hoī aliena iuste detra re
tia ad stituenti quæ inducere debent ad aliena restituendum.
restitu **Primo** restituitur sibi deus,
tionem **Secundo** anima sua sibi.

Secundo anima tua libi.
 Tertio restituuntur sibi merita sua.
 Quarto omnes spirituales fratres.
 Quinto ecclesiastica bona.

Sexto restituitur ei bona fama.
Septimo acquirit ab eo regnum gloriæ sempiternum.
Primo enim taliter debite restitutus tibi restituimus sibi deus propter
aliū ad malū le: est occasio & virtus

Primo enim tali debite restituuntur et restituuntur ea diabolice persuasiōi mīme debet credere q̄ suggestit sibi di. Si aliena restituis eris pauper & mēdicus. Quō enim neuerūt. Sicut in libro de dñi haberi. & vix nimis des: occidisi. nificans fm̄ sibili s̄ iudicu

Nemo paupelle pot cui restituit deo: vñ q̄ deo habet: & yē illius
avarus est cui nō sufficit deo. Aug. em̄ ait Satis diues est
d̄rpaup christiana religio q̄ i possessione oīm oia possider q̄ s̄ cut
lū

**q deum pphera ait, Dñi est terra & plenitudo eius. Qui em habet
habet, dñi: habet oia q̄ sūt dei. Scđo restituīt sibi sua aia: imo to
tus ipse ppterea saltē restituere debet. Quātū dimitteret si
captus esset a suis capitalibus inimicis: cū etiā in nequio
ribus manibus cōprehensus sit: qā i vngulis dēmoniorū
Tertio restituunt sibi merita sua quę ante vſurā vel rapi
nā lucrat⁹ est: Nā bona facta in grā mortificat⁹ psequētē
culpā: sed reuiuiscūt p recuperatā grām: sicut scriptū est. Se**

CAT. II.

pe reuiuisicut q̄ mortificata fnerunt. Viuere non possunt q̄ mortua nata fuerunt. Quarto restituuntur ei oēs frēs spūa les q̄s cōdem amiserat dū iniuste retinuit aliena. Vñ Ecclī. xiiij. Quē cōicatio sc̄i ad canē. Vere canis vtiq; est iniuste rapiēs & retinēs aliena: ppter ea nō habet cōionem cū ali quo viro dei: sed cū iustē detēra restituīt: amici dei sūt il lius dulcissimi frēs. Quito restituīt sibi eccliaſtīca bona: q̄a p̄ticeps fit omniū honorū q̄ i ecclēsia dei sūt: sicut in persona talis ppheta ait. P̄. cxvij. Particeps ego sum oīm timētū te: & custodiētū mādata tua. Sexto restituīt sibi bona fama q̄ supra multas diuītias estimāda est: sicut Salomon Prover. xxiiij. testāt. Meli⁹ est nomē bonū q̄ diuītiae multæ: & sic apta & clara facie absc̄f rubore posseps ipē restituit aliena pōt nō tm̄ corā dñō: sed corā hoib⁹ oib⁹ apparere. Septimo aut̄ acquirif ab eo regnū gloriae semipaternū: vbi sunt diuītiae mul̄e infinitæ, i. eternaliter dura ture. Diuītiae em̄ ipsales: & si nō restituunt ī p̄tī post morē salte semel reliquēdē sūt: & tūc verificat illud Ecclī. x. Cū moriet̄ hō hereditabit serpētes: bestias & vermes. Ista erēm̄ tria diuītū sibi occupātēs impie aliena. Primo ser pentes sunt malitiosi hoies, i. consanguinei seu amici qui serpentina amicitia & malit̄: a bona temporalia iniuste & ac quisita sibi multipliciter & maxime ī morte diuītis occu pare conantur: & hi serpētes merito nuncupātur: q̄a sicut serpens & comedit terram & malitiosum aīal est. Gen. iiij. c. Serpens erat callidior cunctis animantib⁹ terre: sic tales p̄ malitiosam amicitiā incorporāt sibi talia bona temporalia Scđo aut̄ bestiae q̄ avastando dictæ sunt dicunt̄ dēmones infernales: sicut P̄. ait ad dñm P̄. lxxij. Non tradas bes tis aīas cōfitētes tibi. Et istæ bestię rapiūt illi⁹ mali diuītis animā. Tertio vero vermes rodūt atq; consumunt. ¶ De restitutionibus vbi ostenditur quid sit restituēdū & quantum. CA.II.

IRCA IP SAM AVTEM RE

stitutionē vidēda sunt octo q̄ in hoc versu cōti nent̄. Quis: qd: vbi: per quos: cui: cur: quōd: qn̄. Et q̄a de prio dictū esti. s. i. i. c. h. ii. & h. se. iō ibi vidēdū. Quātū ad scđm. s. qd sit restituēdū & quātū. Sc̄iē dū q̄ ablatū si potest. xiiij. q. vi. si res. Et si est qd fructūsi cans etiam fructus eius: vel aliter satissaciendū q̄n̄ restitui non potest illud. Sed pro huius declaratiōne sciendum q̄ damnum potest alteri quadrupliciter inferri

¶ Primo quo ad animā auferendo ei virtutes infusas & morales.

¶ Scđo quo ad corpus inferendo ei lēsiones corporales.

¶ Tertio quo ad honore & famā p̄ vituperationes ybales

¶ Quarto quo ad substātiā p̄ acceptiones criminales.

S. I. QVAN TVM AD PRIMVM

notādū q̄ quis quis nō possit esse causa sufficiēs peccati alterius nec per p̄ns ei auferre virtutes direcē & efficaciter q̄a volūtā cogi non pōt vbi consistit peccatiū: ppter qd di. Ambro. Nō est q̄ cuiq; nostrā ascribam⁹ erūnā. Nemo em̄ tenet̄ ad culpā nisi propria voluntate deflexerit. xv. q. j. non est. Pōt tamen aliq; esse alteri magna occasio pecca ti & Decret⁹ dicit. Qui occasiō dāni dat: dānū quoq; de disse videf extra de iniuri. &dā. da. c. si culpa. & l. q occidit s. in hac. ff. ad. l. aquil. & extra de homi. c. de cetero. Pōt au tē esse aliquis occasio dāni alterius qua drupliciter. Pri mo verbo suo inducēdo alīū ad peccatiū. Et sic qui iducit alīū ad malū suadēdo: cōsulēdo prēcipiēdo qd̄ est mortale: est occasiō perditionis illi⁹: q̄a per hecauerūtur ei grātia & virtutes ab aīa. Vnde Aug. Si fratri tuo male p̄suas des: occidis. s. illū quo ad animā de poe. di. i. noli. & talis dā nificans fm Sco. in. iiii. tenet̄ restituere dānū mō suo pos sibili. s. iducendo eū efficaciter ad penitentiā: & ad actus virtuosos. Et si sola inducēdo per verba nō sufficit: quia fa cilis est peruertere q̄p̄ cōuertere: tenet̄ quātū pōt per ora tiones suas & ab alijs p̄curatas: & p̄ aliorum suasiones effi caces: dū tm̄ nō pdat illis peccatiū occultū p̄dicti. Quantum ad secundū. s. reuocādo aliquē a meliori bono: hoc fit g damnū alteri cū reuocat eū a religione in qua p̄fecti⁹ viva tur q̄p̄ in seculo: & taliter dānificas tenet̄ ipm reuocatū ab eo reducere ad ingressum vel reuersiōne ad religionē. Nā fm P̄. de pal. in. iiiij. Nō solū ille qui inducit professū ad egressum religionis tenetur ipm inducere ad reuertendū ad religionē

QVID SIT RESITVENDVM.

ad religionē: sed ēt qui retrahit eū q̄ volebat īngredi: nec
intrauerat: tenet illū inducere ad īngredieñdū. q̄ si ille
nolit intrare tenet aliū & que idoneum procurare. q̄ si non
possit tenet ipse intrare: quod intelligens magister Ray.
Magister postea ordi. p̄dī. q̄ auerterat quēdā ab īgressu
religionis postea p̄ eo intrauit: rō est: q̄a abstulit dño ser-
uum suū nouitū vel īraturū. Hęc Pe. Sed Sco. di. hoc esse
verum de obligato ad religionē obligatione p̄fessiōis &
si sit p̄sona idonea & habilis ad intrandū: nō autem de eo
q̄ non erat dispositus ad itrandum necdū intrauerat. Rō. di-
uersitatis est: q̄a interest inter habere & p̄pē eē habere. Vñ
nō tenet ad tantā rēstōnē religioni ad quātā tenererur si ī
gressus fuisset in religionē sed tenet ad aliqualē rēstōnē
l. aliqualē inductionē illiusvel alteri & equivalentis ad ī-
gressum religionis. hęc Sco. Idem videt dicendū de eo qui
auertit nouitū ī religionē īgressum aio p̄manēdi: sicut
& de p̄fesso. Nā talis obligat religioni saltē in ḡne: & hoc
intelligēdū si retraxit illū intētione dānificādi religionē
tunc em tenet religioni. Si aut̄ hoc fecit intētione cōsulen-
di p̄prie vtilitati suę sine fraude quo ad eū qui nōdū ītra-
uit nō tenetur religiōi: sed ipsi p̄sonę quā retraxit p̄suasio-
nib⁹ & alijs bonis sp̄ualib⁹ ad ēqualētā eorū in quib⁹ dā-
nificauit. Si aut̄ q̄s auerteret aliquę a religiōis īgressu nō
simp̄l: sed ab ea vbi dissoluie viuist intēdēs p̄uidere salu-
ti illi⁹ i nullo tenetur. arg. xxij. q. v. de occidēdis. Et ex his
patet fīm loā. de Ridof. i quodā tractau de cōtractib⁹. qd
dicēdū sit de his q̄ scolares retrahūt & subtrahūt doctori-
bus cū quib⁹ audiūt: quia aut̄ hoc faciūt in odiū doctorū:
vel volētes sibi p̄uidere: vel alijs prouidere: vel volētes
scholarib⁹ p̄uidere. Si p̄rio mō: aut subtrahit scolare qui
am intrabat scholas: & tunc tenet doctori ad restitutioñē
scholaris & honoris sibi subtracti: si etiam doctor cui talis
ubtrahit sit melior q̄ ille cui eū p̄curat: tenet tali p̄ quā-
o v̄tilitatē sc̄ientię sibi subtraxit. Si aut̄ nōdū scholas ītra-
uit: sed ītrare disponebat: nō tātū tenetur. liceat obligetur
scholarē inducere vt redeat ad primū. Si aut̄ hoc facit vo-
z̄o sibi p̄uidere: puta est doct̄r & vult sibi de scholis p̄
uidere: si hoc sine fraude facit & scholaris nōdū se dederat
licui doctori: nō credo eū ī aliquo obligari: cū culibet
sit licitū mō lictito & debito p̄curare v̄tilitatē suā: alīt nō
redo sibi licere. Si aut̄ facit h̄ volens alijs p̄ uidere: sicut qñ
scholaris alicui⁹ doctoris subtrahere conat̄ scolares alijs
doctorib⁹ vt irēt cū doctore suo ī hoc solū honorē & v̄ti-
litatē sui doctoris intēdēs: si subtrahat sā irātēcū alio do-
ctor: credo ip̄m obligari: nisi forte illi⁹ doctoris cui eum
ubtrahit insufficiētia & scolaris aliqua specialis cura qua-
bi tenetur excusat. Si aut̄ retrahat ītrare volētē cū ex hoc
nullū ius doctori sit acq̄siti⁹ & h̄ facit sine fraude nō credo
eū doctori ī aliquo obligari: obligatur aut̄ scholaris si eum
retrahat ne audiat meliore. Si aut̄ hoc facit v̄tilitati schola-
ris v̄olēs cōsulere: & sup̄ hoc a scolare requisit⁹ cōsulit⁹
audiat aliū doctorē meliore bñ facit. Et dicta in his casib⁹
sunt ceteris paribus intelligenda. Ille enim casus est itava-
lijs modis circūstāntialis q̄ vix p̄t dari certa regulā. Hęc
ille. Quantum ad tertium sc̄il ictē dānificādo alios suo
malo exemplo: sicut scandalizant p̄elati subditos p̄p̄is
& lasciujs & alijs malis moribus suis. Mulieres suis super
suis ornatus & fucis & tripudijjs: & alīj manifeste peccan-
tes: & p̄cipue qñ hoc intēdūt vel contēnunt seu paruipē-
tūt sc̄andalū alīor̄: ppter qđ: alīj ruūt in diuersavitia tales
tenent ad satissaciēdū bonis exēplis manifestis: non autē
tenent propter hoc ad aliquā publicā p̄niā: vt dicit Al.
ed ad ēdificādū alios bonis morib⁹ manifestis: sicut scan-
dalizauerūt p̄ mala manifesta. Quātū ad quartum, s. dese-
scētē ḡne & corrūpē extra matrimoniu. dī Exo. xxij.
Qui seducit virginē & dormit cū ea dotabit eā & habebit
eā in vxorē: aut redret ei iuxta modū dotis quā ḡnes so-
lit accipe. Dānificauit em̄ talis illā castitate ḡinali aufe-
dō thesaurū irrecupabilē: vñ tenet ei saltē ad restōnē ca-
ritatis coniugalis accipiendo eā īvxorem vel dotando.
Et siquidē p̄misisset eā ducere ī vxorē: tenetur etiā rōne
missionis: nisi esset nimis disparis cōditionis: vñ fraus
otuit dephendi: & tunc satisfaciat ad arbitriū boni viri.
Et idē & fortius qñ v̄olētauit. Qz̄ quis aut̄ p̄ceptū allega-
m̄ legis Mosaicę sit iudiciale & quantū ad hoc non ob-
ligat: tñ inquātū est sumptū p̄ statuto ab eccl̄iavel aliq̄ ci-
tate obligat sicut patet & de injur. & dā. da. c. si culpa.

CA. II.

61

§.II. DE SECUNDA DAMNIFI,
catiōē q.s. sit corpori p. lēsionē. Aduerēdū q. quatuor modis Dān
tingit. s.p. occisionē; mutilationē; vulnerationē: aut y. bc cās o
rationē: & p. incarcerationē; aut violentē; detentionē. Si g. dēnd
fiat dānū p. imo mō fm Sco. p. tōt sat. facere sustinēdo p. c
nā taleonis a iudice nō a se: nec eiā tenet iudici se offerre:
sed captiōnō licet se defendere aut carcerē itringere: sed iuē
ta oportunitate licet fugere fm Tho. & Hen. & p. dēnat⁹ de
bet patiēter mortē ferre. Est & ali⁹ modus fm Sco. sibi vī
lis ad satissimādū q. quis ad hoc nō teneatur necessario. s. vt
exponat vitam i. causa iusti belli vt contra inimicos fidei
vel ecclesi⁹ pro restitutione seu satisfactione facienda illi
cui⁹ vīta abstulit. Quod si nec hoc vult facete tenetur ad sa
tisfactionē specialē pro aia occisi: vt ad faciendū elemo
synā pro eo: vel assumēdo aliquē peregrinationē ad limi
na apostolorū: vel sancti Iacobi: & hmōi: pro aia eius & p
curando aliorū orationes inquantū p. tōt. Nec hoc sufficit:
sed si interfec⁹ sustentabat aliquas psonas vt patrē filios
& hmōi: operib⁹ manū suarū: tenet intersector oib⁹ illis
ad tantū quantū illis abstulit subsidi⁹ ppter occisionē c.
Insuper tenet occisor placare lēsos quantū p. tōt. h. e. c. Sco. Muti
Quantū ad secundū. s. de mutilatione dicit idē Sco. q. p. lans a
hmōi: nō est statuta pœna i. ecclēsia nisi pecuniaria: & ista quem
debet respōdere nō solū dāno q. q. s. intulit per mutilatio
nem pro toto tpe futuro quoq. lūrus q. effet mēbro abscis
fo: sed etiā expensis appositis in curatione: vt habeat e. de
injur. & dā. da. c. si culpa. Et vltra hoc tenet ad placationē
lēsi quātum i. ipo est & cōsolatiōne ipsi⁹ afflīcti: q. afflīctio
pēpetua est. Plus autē pōderāda est mutilatio pauperis q. dī
utis si magis egebat parte abscissa adv. ictū necessariū pu
ta si abscissa est manus dextra scriptori q. de illa arte iue
bat tunc em̄ magis tenet. Quātū ad tertiu vides deū opti
me satisfactionē imposuisse. s. in lēsione vel percussiōe cor
porali. Exod⁹. xxij. vbi dī. Si rixati fuerit viri & percusserit
alter pximū suū lapide vel pugno: & ille mortuus nō fue
rit: sed iacuerit in lecto: si surrexit & ambulauerit sup bacu
lum suū: innocēs erit q. pcusserit. s. a mortis pœna lūstine
da: ita tñ q. opas suas quas. s. interim neglexerit impedit⁹
pcussura: & impēlas i. medicos restituat: cui pœna adden
da est recōciliatio & placatio quātum in eo est. Quantum
ad satisfactionē de quarta lēsione. Sciendū est q. vltra lē
sionem recōciliatio & veniā peritā lēso fiet satisfactionē i
iurie: put sapiēs determinabit: & si lēsus plus vellet exige
re: q. deberet ad illud plus nō tenet lēdēst illū recōciliat
hēc Sco. & q. a exilium reputat: vt qdā career iniuriæ: ideo
q. mittit aliquē i. exilium vel confiniū qd̄ est exilii ad tps
iniuste: tam ipē q. oēs q. sūt hmōi cā: vt dātes consiliū vel
auxiliū efficax ad hoc tenet exulāti de om̄i dāno inde se
cuto: & hoc ad satisfactionē ar. e. de homi. c. sicut dignū. &
xi. q. iii. c. q. cōsentit. Sed. b. Tho. in sum: & i. iii. dicit q. i oī
bus dānis vbi nec i. sc: nec i. equalenti p. tōt fieri restitutio
vt in stupro: mutilatione mēbri: & hmōi: satisfactionē fiet p
recōpensationē ad arbitriū boniviri. Idē Guil.

¶. III. DE TERTIA DAMNIFI-
catione. si fama & honore. Sciendū q̄ quatuor modis pōt
contingere. s. per cōtumeliae illationē: per detractionem:
vel per detractionis ab alīs facte recitationē: & cum quis Lēdens
accusatur iuste perversitatis negationem. Quantum ad pri p̄ cōtu-
mum dī quis contumeliari alteri seu contumeliam infer meliā.
re cum ei priuatim vel corā alīs in faciē dicit verba impo-
r tantia defectū notabilē cul p̄: vt vocādo eū larronē: pdī-
torē: adulterū: & hmōi: vel etiā cū dicit verba exprimēta
defectū naturē intendens inde iniuriari: vt vocando eum
strabonē: vel illegitimū: & hmōi: quodī propriū dī qui tūr.
Quādo igīz qs hoc facit aio iniurīā: vltra offensā mor-
talē tenet satisfacere p̄ximo sic Iēso: & placare ip̄m Iēsum
quantū pōt petēdo veniāvel alio mō: & hoc i priuato vel
publico fm q̄ ipse priuatim vel publice cōtumeliat ililit.
Nā si in publico cōtumeliat ililit: & contumeliat hoc exi-
git: vt in publico enī petat teneat ad hoc. Et si in ip̄a cō-
tumelia aliqd criminale falso exp̄ssit: teneat corā illis q̄ au-
dierūt exprimere se falso dixisse. Aug. IVbi p̄cīm ortū fue-
rit ibi moriat. n. q. si peccauerit. Verū si plāt subditō p̄
rer filiov irv xori: magister discipulo: dñs seruo: dicit yba
cōtumeliosa hoc faciēs ex correctione nō teneat petere